

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI KALİTE YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ULUSLARARASI TİCARETTE TEKNİK ENGELLER VE ÜRÜN
STANDARTLARI AÇISINDAN CE UYGUNLUK İŞARETİ VE
MAKİNA İMALATI YAPAN FİRMALARIN İHRACATINA ETKİSİ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

OSMAN GAZİ KILIÇ

İstanbul,2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI KALİTE YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ULUSLARARASI TİCARETTE TEKNİK ENGELLER VE ÜRÜN
STANDARTLARI AÇISINDAN CE UYGUNLUK İŞARETİ VE
MAKİNA İMALATI YAPAN FİRMALARIN İHRACATINA ETKİSİ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

OSMAN GAZİ KILIÇ

Danışman:Doç.Dr.Serdar Pirtini

İstanbul,2008

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı ULUSLARARASI KALİTE YÖNETİMİ Bilim Dalı
Yüksek Lisans öğrencisi OSMAN GAZİ KILIÇ'ın ULUSLARARASI
TİCARETTE TEKNİK ENGELLER VE ÜRÜN STANDARTLARI AÇISINDAN CE
UYGUNLUK İŞARETİ VE MAKİNA İMALATI YAPAN FİRMALARIN İHRACATINA ETKİSİ
ÜZERİNE BİR UYGULAMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun
24.01.2008 tarih ve 2008-1/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 22.07.2008

- 1) Tez Danışmanı : DOÇ. DR. SERDAR PİRTİNİ
2) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. MEHMET TIĞLI
3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. MEHMET MELEMEN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ	V
ŞEKİL LİSTESİ	VI
GİRİŞ	1
1. ULUSLARARASI TİCARETTE STANDART VE STANDARDİZASYON	3
1.1. Standart Kavramı, Standardizasyon ve Diğer Kavramlar.....	3
1.1.1. Standardizasyon Uygulamanın Amaçları, Önemi ve Sağladığı Faydalar.....	5
1.1.2. Standartların Sınıflandırılması.....	11
1.1.3. Teknik Düzenleme ve Uygunluk Değerlendirmesi.....	13
1.1.4. Belgelendirme ve Standardizasyonda Belgelendirme Uygulamaları	16
1.1.5. Akreditasyon ve Üretici Beyanı.....	17
1.2. Uluslararası Standardizasyona Genel Yaklaşım.....	19
1.2.1. Ulusal ve Uluslararası Standart.....	20
1.2.2. Ulusal ve Uluslararası Standardizasyon.....	22
1.3. Uluslararası Standart Kuruluşları.....	24
1.3.1. Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO).....	25
1.3.2. Uluslar arası Elektroteknik Komisyonu (IEC).....	26
1.3.3. Uluslar arası Haberleşme Birliği (ITU).....	27
1.4. Uluslararası Ticarete Engeller ve Standardizasyon	29
1.4.1. Tarifeler ve Mali Engeller	29
1.4.2. Tarife Dışı Engeller.....	30
1.5. Uluslararası Serbest Ticaret ve Yeni Korumacılık.....	31
1.5.1. Uluslararası Serbest Ticaret ve Korumacılık.....	32
1.5.2. Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık.....	36
1.5.3. GATT Anlaşması ve Dünya Ticaret Örgütü.....	38
1.5.4. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması.....	43
1.6. Uluslararası Ticarete Ürün İşaret ve Belgeleri	47
1.6.1. FCC(Federal İletişim Komisyonu) İşareti.....	48
1.6.2. UL Markası.....	48
1.6.3. TUV-GS Markası.....	49
1.6.4. CCC (Çin Yeterlilik Markası) Markası	50
1.6.5. KEY ve CENCER Markası	51
1.6.6. GOST-R Belgesi	52

1.6.7. CE Markası (Avrupa Uygunluk) İşareti.....	52
--	----

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TEKNİK ENGELLERİN UYUMU VE CE UYGUNLUK İŞARETİ.....

54

2.1. Avrupa Tek Pazarı ve Tarife Dışı Engeller	54
2.1.1. Fiziki Engeller.....	58
2.1.2. Mali Engeller.....	58
2.1.3. Teknik Engeller.....	59

2.2. Avrupa Birliğinde Teknik Engeller Sorunu ve Standartları	
Harmonizasyonu.....	60
2.2.1. Klasik Yaklaşım Politikası.....	63
2.2.2. Yeni Yaklaşım Politikası.....	66
2.2.2.1. Yeni Yaklaşım ve Avrupa Standardizasyon Politikası..	67
2.2.2.2. Yeni Yaklaşım Politikasının Temel Prensipleri.....	68
2.2.2.2.1. Karşılıklı Tanıma Prensipleri.....	69
2.2.2.2.2. Karşılıklı Bilgilendirme İşlemleri.....	70
2.2.2.2.3. Seçici Uyum.....	71
2.2.2.3. Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Standart Öğeleri.....	71
2.2.3. Global Yaklaşım	72
2.2.4. Modüler Yaklaşım	73
2.2.4.1. Modül A: İç Üretim Kontrolü.....	74
2.2.4.2. Modül B: Tip İncelemesi.....	75
2.2.4.3. Modül C: Tipe Uygunluk.....	76
2.2.4.4. Modül D: Üretim Kalite Güvencesi.....	76
2.2.4.5. Modül E: Ürün Kalite Güvencesi.....	77
2.2.4.6. Modül F: Ürün Tasdiki.....	77
2.2.4.7. Modül G: Birim Tasdiki.....	78
2.2.4.8. Modül H: Tam Kalite Güvencesi.....	78

2.3. Avrupa Birliğinde Standardizasyon ve Standardizasyon Teşkilatı.....	80
2.3.1. Avrupa Birliği Standartları.....	81
2.3.1.1. Avrupa Standardı(EN).....	81
2.3.1.2. Harmonize Standart(HD).....	82
2.3.1.3. Avrupa Ön Standardı.....	82
2.3.2. Avrupa Birliği Standart Kuruluşları.....	82
2.3.2.1. Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN).....	83
2.3.2.1.1. Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN)	
Standartlarının Hazırlanması.....	85
2.3.2.2. Avrupa Elektronik Standardizasyon	
Komitesi (CENELEC).....	85
2.3.2.2.1. Avrupa Elektronik Standardizasyon	
Komitesi (CENELEC) Standartlarının Hazırlanması.	87
2.3.2.3. Avrupa Telekomünikasyon Standartları	
Komitesi (ETSI).....	89

2.4. Avrupa Uygunluk Doğrulaması:CE İşareti.....	90
2.4.1. CE Uygunluk İşaretinin Kullanımına İlişkin Esaslar.....	93
2.4.1.1. Teknik Dosya.....	95
2.4.1.2. Uygunluk Beyanı.....	96
2.4.1.3. Onaylanmış Kuruluş (Notified Body).....	96
2.4.2. CE Uygunluk İşaretinin İliştirilmesine İlişkin Esaslar.....	97
2.4.3. CE İşaretinin İliştirilmesine Yönelik Piyasa Gözetimi.....	99
2.5. CE İşaretinin Ticaret Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.....	100
2.5.1. Maliyet Unsuru Olarak CE Uygunluk İşareti.....	100
2.5.2. Ticari Engel Olarak CE Uygunluk İşareti.....	102
3. CE UYGUNLUK İŞARETİNİN DIŞ TİCARETE ETKİSİNDE TÜRK İHRACATÇI FİRMALARIN DURUMUNUN ARAŞTIRILMASI.....	107
3.1. Araştırmanın Amacı Ve Kapsamı.....	107
3.2. Araştırmanın Sınırlamaları.....	108
3.3. Araştırma Yöntemi.....	108
3.3.1. Araştırmanın Modeli ve Değişkenleri.....	109
3.3.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	110
3.3.3. Ana Kütle Ve Örneklem Seçimi.....	111
3.3.4. Araştırmanın Türü.....	111
3.3.5. Veri Toplama Aracı.....	111
3.3.6. Verilerin Analizinde Kullanılacak Teknikler.....	113
3.4. Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi.....	113
3.4.1. Güvenilirlik Analizi.....	114
3.4.2. Betimsel İstatistik Ve Yorumları.....	115
3.4.3. Normal Dağılıma Uygunluk Testi.....	143
3.4.4. Faktör Analizi.....	143
3.4.5. Hipotezlerin Testi.....	147
3.4.6. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	163
3.5. İleriye Dönük Çalışmalar İçin Öneriler.....	168
SONUÇ.....	170
KAYNAKÇA.....	174

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1.1. Standartların Genel Etkileri.....	10
Tablo 1.2. Teknik Düzenlemelere Temel Oluşturan Standartların Hazırlanmasından Sorumlu Olan Uluslar arası Organizasyonlar...	28
Tablo 2. 1. Ülke Bazında Ortalama Firma Başına Dışsal CE İşaretleme Maliyeti.....	102

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1.1. FCC İşareti (Federal Communications Commission).....	48
Şekil 1.2. UL (Underwriters Laboratories Inc.) Markası.....	49
Şekil 1.3. TUV-GS Markası.....	50
Şekil 1.4. CCC (China Compulsory Certification) Markası.....	50
Şekil 1.5. KEY Markası	51
Şekil 1.6. CENCER Markası.....	51
Şekil 1.7. GOST-R Belgesi.....	52
Şekil 1.8. CE Belgesi.....	53
Şekil 2.1. Uygunluk Değerlendirme Süreci Basitleştirilmiş Akış Diyagramı.....	80
Şekil 2.2. Standardizasyon Kuruluşları Arasındaki İlişki.....	90
Şekil 2.3. CE İşareti.....	97
Şekil 2.4. CE İşareti Kullanımında İzlenecek Yol Şeması.....	99
Şekil 3.1. Araştırma Modeli.....	109

GİRİŞ

Özellikle 20. yüz yılın başlarında itibaren dünya ticaretindeki serbestleşme hareketlerine yönelik oluşturulan engeller daha karmaşık bir hal almış ve bu tür engellerin ortadan kaldırılması daha zor hale gelmiştir. Ülkeler artık kendi menfaatlerini korumak adına oluşturdukları engelleri belirli ve geçerli bazı sebeplere dayandırarak dış ticaretteki serbest dolaşım hedefini kısıtlamaktadır. Günümüzde bu tür engellemelere insan sağlığı ve emniyeti, çevre, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığı ile tüketicinin korunması gibi sebeplere dayalı teknik engeller gösterilebilir.

Avrupa Birliği Yeni yaklaşım politikası çerçevesinde tüm teknik düzenlemeleri, mevcut standartları ve şartnameleri uyumlaştırma sürecine girmiştir. Yeni yaklaşım politikası ile ilgili olarak yürürlüğe giren 21 direktif kapsamındaki ürünlerin Avrupa Topluluğu içerisinde serbest dolaşıma çıkabilmeleri için CE işareti taşımaları gerekmektedir. Ürünlerle ilgili direktiflerin verdikleri geçiş süresinin dolması ile birlikte CE işareti taşımayan ürünler gerek üye devletlerin kendi içerisinde ve gerekse tüm topluluk içerisinde pazarlanmaları mümkün olmamaktadır.

Direktifler kapsamında belirlenmiş ürünlerde CE işareti uygulaması Avrupa Birliği ülkelerinin ayrı ayrı uygulamakta olduğu standart ve düzenlemelerin tek bir çatı altında toplaması yönüyle birçok kolaylığı beraberinde getirmiştir. Ancak bu uygulama birçok yönden eleştirilere tabi tutulmaktadır. Özellikle onaylanmış kuruluşların belirli Avrupa ülkelerinin tekelinde olması ve uygulama yönünden bilgi yetersizliği olduğu tartışmaların ana unsurunu oluşturmaktadır.

Ülkemizin özellikle gelişmiş ülkelere yaptığı ihracatta karşılaştığı bu gibi teknik engeller ve zorunluluklar, son yıllarda serbest dolaşımın sağlanması hedefine ulaşmadaki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, serbest ticaret ortamı içerisinde ihracatımızda beklenen ilerlemenin gerçekleştirilmesi açısından, teknik mevzuatımızın ve uygulamalarının gelişmiş ülkelere paralel

bir şekilde düzenlenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bugün Türkiye'nin dış ticaretinin yüzde ellisinden fazlasını AB ülkeleri ile yaptığı ticari faaliyetler oluşturmaktadır. Bu nedenle AB standartlarının ve düzenlemelerin yakından takip edilmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Günümüzde CE uygunluk işareti gerek AB ortak pazarına sunulacak ürünler için gerekse iç pazara sunulacak ürünler için bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bu çalışma; günümüzde gerek iç pazara ve gerekse dış pazara sunulacak ürünler için bir zorunluluk haline gelen CE uygunluk işaretinin Türk ihracatçı firmalarına etkisinin ve bu süreç hakkında firmaların durumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde uluslararası ticarete standart ve standardizasyon kavramı geniş bir şekilde ele alınmış, uluslararası standardizasyon kurumları hakkında bilgi verilmiş ve standartların ve standardizasyonun serbest ticaret üzerindeki etkileri incelenmiş. Bu bölümde ayrıca günümüzde gelişmiş ülkeler tarafında kullanılmakta olan standartlar ve teknik düzenlemeler hakkında genel bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde ise Avrupa Birliği'nde teknik engellerin uyumu ele alınmış günümüzde gelinen noktaya kadar olan tüm aşamalar incelenmiştir. Bu bölümde Avrupa Birliğinde standart ve standardizasyon kavramı detaylı olarak incelenmiş, Avrupa standartları ve standardizasyon kuruluşları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde son olarak CE uygunluk işaretinin kullanımına ve dış ticaret üzerindeki etkilerine yönelik açıklamalarda bulunulmuştur.

Son olarak üçüncü bölümde CE işaretinin Türk ihracatçı firmaları üzerindeki etkisi bu durumdan en çok etkileneceği düşünülen makine imalatçıları üzerine yapılan bir anket çalışması ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

ULUSLARARASI STANDART VE STANDARDİZASYON

1.1. STANDART KAVRAMI, STANDARDİZASYON VE DİĞER KAVRAMLAR

Günümüzde yaşamımızın her alanında karşılaştığımız standart kavramı hayatın her alanında belirli bir düzen oluşturma, karışıklıları önleme ve hayatı daha basit hayale getirme ihtiyacı neticesinde ortaya çıkmış düzenlemelerdir. Standartlar hayatın her noktasında kolaylıkla görülebilmektedir. Gerek bireysel bazda sosyal ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde gerekse ülkelerarası ilişkilerde belirli kurallar oluşturmada standartlar büyük rol oynamaktadır.

Günümüzün modern dünyasında işbirliğinin ve koordinasyonun global çapta düzenleyicisi olan standartların olmadığını düşünmek bile standartların önemini göstermektedir. Çünkü standartlar ile bir birinden ayrı insanlar ve organizasyonlar arasında özdeşlik ve homojenlik sağlanmaktadır. Hatta standartlar bu özdeşliğin ve homojenliğin korunmasında kontrol aracı görevi görmektedir (Brunsson, Jacobsson 2002: 1).

Modern dünyada gerek endüstriyel gerekse sosyal hayatta ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak standart ve standardizasyon kavramı farklı alanlarda ve düzenlemelerde kullanılır hale gelmiş ve kullanım amacına göre tanımlamaların içeriği genişlemiştir. Bu çalışmada standart kavramının daha çok ekonomik yönünü ile ele alınacağı için ürün ve hizmetlere yönelik standart kavramı üzerinde durulacaktır. Bu amaçla sırası ile standardın en basit tanımından hareket ederek standart ve standardizasyon kavramını açıklamaya çalışılacaktır.

Bu noktada ürün standardizasyonu ve düzenlemeleri kavramı ile üretim standardizasyonunu ve düzenlemeleri kavramlarını birbirinden ayırmakta faydalı olacaktır. Ürün standardizasyonu ile nihai ürünün nitelikleri belirtilmek istenmekte üretim standardizasyonu ile ise ürünün nasıl ne şekilde hangi aşamalar ile üretildiği

kastedilmektedir. Genellikle bu ayırım çok büyük önem arz etmemekle beraber bu şekilde bir ayırmda söz konusudur (Sykes 1995:3).

GATT Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasında standart; “Tanınmış bir kuruluş tarafından yaygın olarak ve tekrar kullanılmak üzere kabul edilen, ürün ya da ilgili işlem ve üretim yöntemleri için kurallar, rehberler yada özellikler temin eden ve uyulması zorunlu olmayan belgedir” şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca “Söz konusu belge, bir ürüne, işlem ya da üretim yöntemine uygulanan terminoloji, semboller, ambalajlama, işaretleme ya da etiketleme gereklerini de içerebilir ya da yalnızca bunlarla ilgili olabilir” şeklinde açıklık getirilmiştir.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi bir standardın oluşmasında gerçekleşmesi gereken bazı ön koşullar vardır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir;

- Benzerleri için ortaya konulacak bir nesne tipinin tanımlanarak, nesnel bir standardın oluşturulması için hangi belli niteliklerin hangi kritik değerlere sahip olması gerektiği belirlenmelidir.
- Aynı şekilde bir süreç standardının oluşturulması için hangi belli aşamaların ne şekilde gerçekleştirileceği saptanmalıdır.
- Bu kritik değerlerden ve gerçekleştirme aşamalarından olabilecek sapmaların hangi sınırlar içinde bulunmasının gerektiği belirlenmelidir.
- Yukarıdaki koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini saptayabilecek standart yöntemlerde tanımlanmalıdır (Kovan 1995: 5).

Standardın tanımından sonra standartların oluşturulması süreci ile ilgili standardizasyon kavramını Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO) tarafından yapılan tanım ile tanımlanırsa; “Belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün ilgili tarafların yardım ve işbirliği ile belirli kurallar koyma ve bu kuralları uygulama işlemi” (Öktem 1998: 27) olarak özetlenebilir. Bu tanımda daha önce bahsedildiği gibi standart ve standardizasyonun ekonomik boyutu göz önünde bulundurulmuş yapılmıştır.

Standardizasyon belirli ilkeler çerçevesinde oluşturulmuş kurallar sistemidir. ISO'nun hazırlamış olduğu kitapçıkta standardizasyonun ilkelerini şu şekilde açıklanmıştır;

- **Sadeleştirme:** Standardizasyon toplumun bilinçli çalışmaları sonucu ortaya çıkan bir sadeleştirme faaliyeti diğer bir ifadeyle, tipleri azaltarak en yararlı özelliklerin bir araya toplanması ve bu yolla ürünün en basit hale indirgenmesi yoluyla ekonomiklik sağlanması demektir.
- **Genel Kabul Görme:** Standardizasyon ekonomik olduğu kadar sosyal bir faaliyettir. Bu bakımdan tüm ilgililerin katkıları karşılıklı işbirliği ile gerçekleştirilmelidir. Standardizasyonda temel kural genel kabul görmesidir.
- **Uygulanabilirlik:** Standartların hazırlanıp yayınlanması uygulama olanağı sağlamadıkça hiçbir değer taşımaz. Uygulamalar bazı kesimlerin özveride bulunmalarını gerektirebilir; ancak bu özveri çoğunluğun faydasına olacaktır.
- **Değişkenlik:** Standard bir ilke olarak çeşitli seçeneklerin içinden yapılacak bir seçim sonucunda saptanır. Ancak bu standartların statik olduğu ve bir daha değişmeyeceği anlamına gelmez.
- **Revize Edilebilirlik:** Standartlar belirli aralıklarla gözden geçirilmeli ve gerekirse revizyona tabi tutulmalıdır. Revizyonun periyodunu, değişmeye neden olan özel koşullar ortaya koyar.
- **Deneysellik:** Bir standart herhangi bir malın özelliklerini belirlemişse, o malın bunlara göre test edilmesini sağlayacak deney yöntemlerini de göstermelidir.
- **Durumsal Faktörlere Uygunluk:** Bir milli standardın zorunlu uygulamaya konulmasına karar verilirken, o standardın niteliği, ülkenin sanayileşme düzeyi, ilgili yasal düzenlemeler ve standartlardan etkilenecek grupların özel koşulları göz önünde bulundurulmalıdır (Spivak 2001: 30).

1.1.1. Standardizasyon Uygulamanın Amaçları, Önemi Ve Sağladığı Faydalar

Günümüzün en önemli sorunu giderek azalan kıt kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve kullanılan bu sınırlı kaynakların tüketilirken başta insan ve çevrenin

korunması ile hayatın devam ettirilebilmesidir. Bu noktada standardizasyon sanayinin geliştirilmesi ve düzenlenmesi yanında, sınırlı kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılması, üretimde atıl kapasite yaratmadan kapasite kullanımını uygun seviyede tutulması, üretimde kalite üstünlüğüne özen gösterilmesi, kalkınma planlarında belirtilen yatırım hedeflerine ulaşılması, ulusal ekonomide israfın önlenmesi ve imalat sanayinde standardizasyonun temini ve tüketicinin ve çevrenin korunmasını sağlamaktadır (Yazman 1998: 21). Sonuç olarak standartlar ekonomikliğe ulaşmada kullanılacak en önemli araçlardır.

Ayrıca standardizasyon iktisadi, ticari ve endüstriyel faaliyetlerle ilgili bu alanların ihtiyacı olan kesin, kısa ve öz, uygulamaya hazır ve genel kabul görmüş prensiplerin belirlenmesini de sağlamalıdır (Tricker 2000: 15). Standardizasyonun bu amacına yönelik en önemli nokta hazırlanan standart belirli tedarikçinin ürüne veya hizmetine belirli avantajlar sağlamamalıdır.

Uluslararası Standardizasyon teşkilatı standardizasyonun amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

- Üretimde ve malların mübadelesinde, işgücü, hammadde, enerji ve buna benzer girdilerden en yüksek seviyede ekonomi sağlamak,
- İyi ve kaliteli mal ve hizmet üretimi sağlayarak, tüketici çıkarlarını gözetmek,
- İnsanların can ve mal güvenliğini sağlamak,
- Birbirleri ile ilişkili gruplar arasında bir bağlantı kurarak, bilgi alış verişini kolaylaştırmak (Aker 1991: 6).

Artık, uluslararası pazarlarda rekabet edebilmenin yolu standartlara uygun ve kaliteli mal ve hizmet üretiminden geçmektedir. Günümüzün yok edici rekabet ortamında tüketiciler satın alacakları ürün ve hizmetlerde daha dikkatli davranmaktadırlar. Fiyat ve kalitenin avantajının yanında ürünlerin üretim aşamasından tüketim sonrası ortaya çıkacak tüm sonuçlarını göz önünde bulundurmaktadırlar. Çevre ve insan sağlığı konusunda ülkelerde tüm yaptırımları uygulamakta ülkeler arası ticarete bu tür yaptırımları engel olarak kullanmaktadırlar.

Son on sene içerisinde standartların sayısı çeşitli faktörlerden dolayı artmıştır. Bu teknolojik ilerleler, komplike ürünlerin ve sistemlerin gerekliliği, itimat edilebilirliği, ayrıca sağlık ve çevre koruma faktörleri ile açıklanabilir. Standartlar, dünya çapında hemen hemen bütün üretim sahalarında ve üretim aşamalarında uygulanmaktadır (Ravier (Çev. Ulusoy) 2002: 35). Arttan yeni standartlarda standartların sınıflandırılmasını çeşitli kriterlere göre yapma olanağı sağlamıştır.

Bazı kaynaklarda standardizasyonun sağladığı faydaları işletme bazında, ülke çapında ve uluslararası düzeyde sağladığı faydalar olmak üçe ayrılarak incelemiştir. Ancak çalışmamızda bundan farklı olarak standart kullanmanın faydaları bireysel çerçevede incelenerek üretici, ekonomi ve tüketici bazında ele alınacaktır.

Standartların faydalarını temel olarak üçe ayrabiliriz. Bunlar;

Üreticiye Yönelik Faydaları

- Üretimin belirli plân ve programlara göre yapılmasına yardımcı olur. Gelişen teknolojik imkânlarla üretilen ürünler ve üretim prosesleri karmaşık hale gelmektedir. Standart uygulama ile bu karışıklıkların önüne geçilebilmektedir.
- Uygun kalite ve seri imalâta imkân sağlar. Kalitenin belirli bir düzeyde kalmasına yardımcı olur.
- Kayıp ve artıkları asgariye indirir. Fire oranlarının optimum seviyede kalmasına yardımcı olur.
- Verimliliği ve hâsılayı artırır. Belirli bir verimlilik düzeyinden aşağıya düşülmemesinde önemli rol oynar.
- Depolamayı ve taşımayı kolaylaştırır, stokların azalmasını sağlar.
- Maliyeti düşürür, verimlilik ve fire oranlarının en aza indirilmesi ile maliyetlerde büyük avantaj kazanılmasını sağlar.

Ekonomiye Yönelik Faydaları

- Kaliteyi teşvik eder, kalite seviyesi düşük üretimle meydana gelecek emek, zaman ve hammadde israfını ortadan kaldırır.

- Sanayiye belirli hedeflere yöneltilir.
- Üretimde kalitenin gelişmesine yardımcı olur.
- Ekonomide arz ve talebin dengelenmesinde yardımcı olur.
- Yanlış anlamaları ve anlaşmazlıkları ortadan kaldırır.
- İhracatta ve ithalatta üstünlük sağlar.
- Yan sanayi dallarının kurulması ve gelişmesine yardımcı olur.
- Rekabeti geliştirir.
- Kötü malı piyasadan siler.

Tüketiciye Yönelik Faydaları

- Can ve mal güvenliğini sağlar.
- Karşılaştırma ve seçim kolaylığı sağlar. Tüketicilerin mamul ve hizmetlerdeki birçok seçenek arasından belirli standartlara sahip ürünleri tercih etmesi ile tercihte kolaylık sağlanmış olur.
- Fiyat ve kalite yönünden aldanmaları önler. Ürün ve hizmetlerin tüketici tarafından belirli standartlara sahip olması tüketicinin aldanmasını önler.
- Ucuzluğa yol açar.
- Ruh sağlığını korur. Stresi önler.
- Tüketicinin bilinçlenmesinde etkili rol oynar (<http://www.tse.org.tr> Erişim Tarihi 09.08.06).

Bu noktada Blind'ın (2004: 22) sınıflandırdığı standartlarının açıklanması ve bunların etkilerinin incelenmesi standartların faydalarının tespit edilmesinde yardımcı olacaktır. Blind standartları 4 başlık altında ele almıştır. Bunlar;

Uyumluluk ve Arabirim Standartları: Bu standartlar özellikle üretici ve tüketicinin kararlarını etkileyen ağ dışsallığı kavramı ile açıklanmıştır. Ağ dışsallığı herkesçe kabul görmüş ve tercih edilen bir alan olarak tarif edilmektedir. Bu alandan farklı hareket edildiğinde gerek üretici gerekse tüketici bazı maliyet unsurları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Minimum Kalite ve Güvenlik Standardı: Bu standartlar ise özellikle gelişmiş ülkelerde gelir seviyesinin yükselmesi ve ürün çeşitlerinin artış göstermesi kalite ve güvenliğe olan önemi arttırmıştır. Tüketiciler ürün karakteristikleri hakkında yeterli bilgiyi alamamaktadır. Özellikle ürünün karakteristikleri kullanım neticesinde ortaya çıkıyorsa yetersiz bilgilerle kullanılan ürünler tüketici üzerinde kötü neticeler bırakabilmektedir.

Kalite seviyesinin belirlenmesi ile ilgili bir sonuçta eğer yüksek kaliteli bir ürünün tüketiciler tarafında algılanması kısıtlanırsa bunun neticesinde yüksek kaliteli ürünün üreticisi saf dışı kalacak ve piyasadan çekilecektir. Bunun sorunun çözüm yollarından bir tanesi üreticinin kalitesini ön plana çıkartarak ün yapmasıdır veya ürününe belirli bir kalite garantisi vermesidir. Bir diğer çözüm yolu olarak ta belirli kalite standardı tespit edilerek yasal zorunluluklar yürürlüğe koymaktır. Böylelikle tüketici kaliteyi garanti altına almış olacak ve kaliteli ürün ile kalitesiz ürün arasında ayırım yapabilecektir.

Türleri Azaltma Standartları: Bu tür standartlar ürünleri kalite ve ölçü yönünden kısıtlayarak ürünleri belirli bir aralık limitine dâhil etmektedir. Buna en iyi örnek kâğıt boyutlarının düzenlenmesi ile ilgili belirlenmiş standartlar verilebilir. (A4,A3...vb.) Bu standartların iki önemli fonksiyonu vardır. Birincisi çeşitlerin sayısını azaltarak ölçek ekonomisini sağlamaktadırlar. İkincisi bu standartlar üreticini karşılanacağı riskleri azalmaktadır. Standartlar geleceği şekillendirmekte, yeni pazarların gelişmesinde ve büyümesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle yeni teknolojinin gündemde olduğu ortamda gerek üretici gerekse kullanıcı büyük bir belirsizliğin içinde olabilmekte bu tür standartlar bu belirsizliğe son verebilmektedir.

Bilgi ve Ölçü standartları: Bu standartlar yukarıda bahsettiğimiz üç türünde özelliklerini taşımakla birlikte ayrı bir kategori olarak sınıflandırılabilir. Bir örnekle açıklarsak bilgi ve ölçü standartları sayesinde farklı türe sahip petrol türlerinin bilinmesi ile insanlar farklı tür petrolerle araçlarını doldurabilmektedir. Yine bu standartlar sayesinde kullanılacak petrolün kalite alt sınırı tespit edilebilir ve son

olarak ta tespit edilen farklı aralıktaki petrol çeşitleri ile ölçek ekonomisi sağlanabilmektedir.

Tablo 1. 1
Standartların Genel Etkileri

	Olumlu Etkileri	Olumsuz Etkileri
Uyumluluk ve Arabirim Standartları	➤ Ağ Dışsallığı Oluşturma	
	➤ Dağılımı Önleme	➤ Monopol Oluşturma
	➤ Sistemsel Ürünlerde Çeşitlik Sağlama	
Minimum Kalite ve Güvenlik Standartları	➤ Uyumsuz Örnekleri Tespit Etme ve Düzeltme	
	➤ İşlem Maliyetini Azaltma	➤ Pazara Girişini Yükseltme
	➤ Yan Etkileri Düzeltme	
Türleri Azaltma Standartları	➤ Ölçek Ekonomisi Sağlama	➤ Tercihleri Azaltma
	➤ Kritik Birimlerin Oluşturulmasını ve Merkezilik Oluşturma	➤ Pazarın Yoğunlaşması
Bilgi ve Ölçü Standartları	➤ Ticari Kolaylık Sağlama	➤ Aşırı Yasal Düzenleme
	➤ İşlem Maliyetini Azaltma	

Kaynak: Knut BLIND, **The Economics of Standards**, Edwar Elgar, USA, 2004, s. 22'den uyarlanmıştır.

Standart ve standardizasyon sağladığı birçok faydanın yanında bazı noktalarda eleştirilmektedir. Öncelikle standartlar üçüncü bir taraf tarafından birörnekliliği ve tek düzeliği amaçlayan belirli zorunlulukların yerine getirilmesini öngören bir uygulama olduğu için birçok kesim tarafından fazla istenmeyebilmektedir. Standartlara uymak istemeyen birçok kesim, bu bir firma bir organizasyon yâda birey olabilir, standardizasyonu özerkliklere ve farklı olma arzusuna yapılan bir müdahale olarak görmektedir. İkinci eleştiri noktası standardizasyon durağanlığa sebep olduğu ve yeniliği engellediği yönündedir. Eğer tüm birimler aynı şekilde düzenlenir ve işlerse

bu sistem daha iyi bir alternatifin gelişmesini engelleyecektir. Son olarak standartları hazırlayan birimlerin gerçekten en iyi kuralları ortaya koydukları hakkında nasıl emin olunacağıdır. Belirlenmiş bir standart gerçekten istenen amaca hizmet eden en iyi kurallar bütünüdür? Özellikle bu son eleştirilen nokta ürün standardizasyonunda karşımıza çokça çıkmaktadır. Örneğin trafik kurallarına kırmızı ve yeşil renkli ışıklarla düzenleme getirilmiştir ancak bu düzenleme renk körleri için iyi bir tercih oluşturmamaktadır (Brunsson, Jacobsson 2002: 172).

1.1.2. Standartların Sınıflandırılması

Standartları farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Standartlar amaçlarına göre, yapılarına göre ve temel standartlar olmak üzere değişik şekillerde gruplara ayrılabilir.

Amaçlarına göre standartlar dizayn temeline göre ve performans temeline göre ikiye ayrılmaktadır. Dizayn standartları belirlenen amaca ulaşmak amacıyla oluşturulan daha çok ürünün nasıl olması gerektiğini tanımlayan standartlardır. Bir kapının teknik özelliklerini oluşturan standartlar; kapının boyunun kaç santim eninin ne kalınlıkta olmasını belirten standartlar örnek verilebilir. Performans standardı ise ürünün hedeflenen amaca ulaşılması için nasıl tasarlanması gerektiğini gösteren daha çok ürünün yeterlilik derecesini tespit etmek amacıyla oluşturulmuş standartlardır (Hanson 2005: 6). Örnek olarak yine bir kapının belirli sıcaklıkta 30 dakika süre ile dayanıklı olmasını belirten standartlar örnek verilebilir.

Standartları ürün standartları, sistem standartları ve yönetim sistem standardı olarak ta ayırabilmekteyiz. Ürün standartları ürünün karakteristiklerini belirlemede kullanılan standartlardır. Örneğin ürün kalite standartları ve ürün güvenlik standartları gibi. Sistem standartları ürün ve hizmetin hangi şartlar altında nasıl ne şekilde üretileceğine, paketleneyeceğine ve hazır hale getirileceğine ilişkin özellikleri belirleyen standartlardır. Yönetim standartları ise bir organizasyonun yapısını ve yönetim şeklini belirleyen standartlardır.

Ayrıca standartlar bir nesnenin veya işin ne olduğunu belirten standartlar, ne yapılması gerektiğini belirten standartlar ve nelerin olması gerektiği ile ilgili standartlar olarak ta ayrılmaktadır. Ne olduğunu belirten standartlar metrik ölçümlerle bir değeri tespit etmek için kullanılan standartlardır. Örneğin sıcaklık ölçmek için kullanılan derece standartları gibi metrik standartlar. Ne yapılması gerektiğini belirten standartları ise örneğin bir paletin nasıl doldurulacağını belirten standartlardır. Nelerin olması gerektiğini belirten standartlar ise örneğin bir üniversitenin stratejik planının, kalite sisteminin, değerlendirme birimlerinin olmasını öngören standartlardır (Brunsson, Jacobsson 2002: 5).

Blind (2004: 64) kitabında ekonomik yönü olan standartları 4 temel ayrımla incelemiştir. Bunlar;

Kim Tarafından Oluşturulduğu Belli Olmayan Standartlar: Bu tür standartlar sınırları iyi tespit edilmiş, herkesçe bilinen ve kabul edilmiş ancak kim tarafından oluşturulduğu tam olarak belli olmayan standartlardır. Bu tür standartlara en iyi örnek Q Klavye düzeni verilebilir. Bu tür standartlar sonradan ek düzenlemelerle geliştirilse de nasıl ve kim tarafından oluşturulduğu belli olmayan standartlardır.

Belirli Birimlerce Oluşturulmuş Standartlar: Kendiliğinden oluşmuş standartların aksine bireysel veya belirli gruplarca hazırlanmış kullanım hakkı ve teknik özellikleri oluşturan birime ait standartlardır. Örnek olarak Microsoft'un veya IBM'in ürünleri için oluşturmuş olduğu standartları örnek verebiliriz. Bu tür standartlar oluşturanlar tarafından pazarda güç elde etme, rekabet avantajı sağlama aracı olarak kullanılabilir. Bu tür standartların önemi gittikçe artmaktadır.

Gönüllü Kuruluşlarca Oluşturulmuş Standartlar: Bu tür standartlar her ne kadar önceki iki standart özel birimlerce oluşturulmuş fiili standartlar olarak kabul edilse de, gönüllü kuruluşlarca düzenlenmiş kamu düzenlemeleri tabi olmuş standartlardır. Bu tür standartlar özel standardizasyon enstitülerinin ilgili gruplarınca kararlaştırılan genel resmi standartlardır. Bu tür standartların önemi gittikçe artmaktadır.

Zorunlu Standartlar: Kamunun müdahalesinin gerektiği hususlarla ilgili oluşturulmuş standartlardır. Bunlar çevre, sağlık, trafik kurallar vb. konularda olabilmektedir.

Zorunlu standartlara Türkiye uygulamasından ele alırsak; bir standardın, tamamı veya bazı maddeleri ilgili Bakanlık tarafından Resmi Gazete’de bir tebliğ ekinde yayımlandığı takdirde, zorunlu standart olmaktadır. Tebliğde, standart metninin yanı sıra, standarda kimlerin uyması gerektiği, denetimin kim tarafından ve hangi yasalara göre yapılacağı gibi idari hükümler de yer alır. Bu tür tebliğler ise, birer teknik düzenlemedir (Köktürk 1997: 34).

Genellikle birçok ürün standardı gönüllü, kamu yaptırımına dâhil olmayan standartlardır. Ancak genellikle ticari nitelikteki standartlar ürünü satın alan bireylerce talep edildiği için üründe bulunması zorunlu standartlar olarak algılanmaktadır. Özellikle kalite kavramının kalite standardı şeklinde yanlış kullanılması büyük karışıklılara yol açmakta ve anlamda zorluk çıkarmaktadır. Oysa bu terim ürünün üst sınıf bir üründen ziyade amaca uygunluk maksadıyla kullanılmaktadır. Kısacası aslında zorunlu olmayan birçok standart tüketiciler beklentileri ve istekleri neticesinde zorunlu hale gelebilmektedir (Rothery 1995: 45).

1.1.3. Teknik Düzenleme ve Uygunluk Değerlendirmesi

Dış Ticaret Örgütü (WTO) Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasında teknik düzenlemeyi; “İdari hükümler de dâhil olmak üzere ürün özelliklerini ya da söz konusu ürünlerin işlem ve üretim yöntemlerini belirten ve uyulması zorunlu olan belge” olarak tanımlanmaktadır.

Dış Ticaret örgütünün tanımından yola çıkarak teknik düzenlemeyi kamu yararını korumak amacıyla ürün/mamul karakteristiklerini veya bunlarla ilgili prosesleri veya üretim imalat metotlarını, hukuken geçerli uygulanabilir idari hükümler dâhil olmak üzere kapsama alan ve ürünlerin /mamullerin piyasaya arzı için

sahip olmaları gereken özellikleri belirleyen ve devlet tarafından zorunlu uygulamaya konulan teknik dokümanlar olarak açıklayabiliriz (Koçak 1997: 8).

Gelişen teknoloji ile sayesinde ürün çeşitliliğinde ve işlevselliğinde her geçen gün büyük artış yaşanmakta bu artış ışığında kalite, teknik emniyet, dayanıklılık, kullanım gayesine uygunluk yönlerinden ürünlerden beklentilerin yerine getirilmesine dair güvence arayışlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu güvence arayışı tüketicinin kendisinden çok devlet tarafından beklenmektedir. Devletlerde bu arayışlara cevap teşkil etmek üzere, ürün ve üretime yönelik bazı uygulama ve zorunluluklar öne sürebilmektedir (<http://www.turkak.com> Erişim Tarihi 19.08.06).

Bir belgenin teknik düzenleme olarak nitelendirilebilmesi için gerekli üç temel kriter bulunmaktadır. Bunlar;

- Tanımlanabilir bir ürün veya ürün grubuna yönelik olması
- Ürünün bir veya daha fazla özelliğini ortaya koyması
- Ürün özelliklerine uyum zorunluluğu getirmesidir.

Standart ve teknik düzenleme arasındaki temel fark uygulama zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. “Standartlar”, ürünlerin birbirine uyumluluğunu, ekonomik olarak üretilmelerini ve ürün kalitesini garanti etmeyi amaçlayan, bu kapsamda firmalar ve sanayiler tarafından talep edilen ve geliştirilen pazar odaklı araçlardır. “Teknik düzenlemeler” ise devletler tarafından piyasadaki çarpıklıkların üstesinden gelmek, ülkeyi ve vatandaşları düşük kaliteli ve zararlı ürünlerden korumak için uygulamaya konulan ve uyulması zorunlu olan belgelerdir (Örnek 2005: 2).

Gönüllü kuruluşlar veya yarı idari organizasyonlar tarafından oluşturulan birçok standart teknik düzenlemeye dönüştürülebilmektedir. Tekrar vurgulamak gerekirse, standartlar ihtiyari, teknik düzenlemeler ise uyulması zorunlu ve yaptırıma tabi belgelerdir.

TBT (Ticarette Teknik Engeller) Anlaşmasında uygunluk değerlendirme prosedürleri; “teknik düzenlemelerin yada standartların gereklerine uyulup

uyulmadığını belirlemek üzere, doğrudan yada dolaylı olarak kullanılan her türlü prosedür” olarak tanımlanmaktadır.

Uygunluk değerlendirme prosedürü ürünün veya sürecin belirlenen standartlara uygunluğunun tespit edilmesini, ürün ve sürece ait değerlendirilmelerin yapılmasını kapsayan bir terimdir. Standartların gelişiminden farklı olarak, uygunluk değerlendirme prosedürü daha çok standartların kullanımına yönelik faaliyetler olarak düşünülebilir. Birçok ticari ve idari standartların uygunluğunun sağlanması ve değerlendirilmesi bu standartların kullanımından ve mevcudiyetinden daha önemlidir. Uygunluk değerlendirme prosedürü test, muayene, denetleme ve bunlarla ilgili birçok prosedürü kapsadığı için önemli bir maliyet unsurudur. Ancak ürünün veya servisin güvenilirlik derecesini arttırdığı için tüm bu maliyet unsurları göz ardı edilebilmektedir (National Acedemy Press 1995: 17).

Standartlara uygunluk değerlemesi aşağıda belirtilen şekilde gerçekleşmektedir (Internetal Trade Centre 1999: 95).

Ürün Testi: Uygunluk değerlendirmesinin birinci şekli, genellikle bağımsız test laboratuvarları tarafından yapılan ürün testleridir. Uluslararası standardizasyon örgütü (ISO),uygunluk değerlemesi çerçevesindeki test işlemini, 'belirli bir ürün, süreç yâda hizmetin bir yâda birden fazla özelliğinin, belirli bir prosedür yoluyla tespit edilmesine yönelik teknik işlem olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda test hizmetleri geniş bir yelpazede ürüne ait fiziksel özellikleri, ürünün fiziksel boyutlarını ve kimyasal bileşimini teste tabi tutulabilmektedirler.

Ürünlerin Muayene Sonrası Belgelendirilmesi: Uygunluk değerlendirmesinin ikinci şekli, belgelendirmedir. Yine ISO tarafından belgelendirme, üçüncü bir tarafın, yazılı bir güvence vermek suretiyle bir ürün yâda hizmetin belirlenen koşulları karşıladığını tespit etme prosedürü şeklinde tanımlamaktadır.

Kalite Yönetim Sistemleri: Uygunluk değerlendirme yöntemlerinden üçüncüsü, üreticinin kalite yönetim sistemlerinin üçüncü bir taraf aracılığıyla

değerlendirilmesidir. Test ve belgelendirme ürünün kendisinin kalitesini değerlendirmeyi hedeflerken, üçüncü bir taraf aracılığıyla gerçekleştirilen kalite güvence sistemi, üreticinin ürünler arasında az yâda hiç fark olmayacak şekilde istikrarlı bir kalitede üretim yapabilecek etkin bir sisteme sahip olduğu yönünde tüketiciye güvence vermeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla bu, ürün hatalarına yol açan üretim sürecini değişkenlerin kontrol ve izlenmesini sağlayan bir yönetim aracıdır.

Akreditasyon Prosedürü: Gerek tedarik sanayi gerek müşterilerin uygunluk değerlendirme sistemlerine olan güveni, test laboratuvarı, ürün belgelendirme kuruluşu yâda kalite değerlendirme kurumunun yeterliliğinin, bağımsız bir teknik kurum tarafından onaylanmasıyla doğru orantılıdır. Bu tip bağımsız teknik kurumların, yukarıda belirtilen birinci derece uygunluk değerlendirmesi kuruluşlarının yetkinliğini değerlendirme ve resmi olarak tanıma prosedürü akreditasyon olarak adlandırılmaktadır.

1.1.4. Belgelendirme ve Standardizasyonda Belgelendirme Uygulamaları

Standartlar zorunluluğu olmayan gönüllü uygulamalardır. Ancak hükümetler veya devlet birimleri standartların uygulanmasını insan sağlığı, can ve mal güvenliği, dış ticari ilişkilerin düzenlenmesi veya çevre ile ilgili mevzular neticesinde mecburi kılabilenmektedirler. Belgelendirmede bu noktada önemli rol oynamaktadır. Belgelendirme en basit şekli ile bir ürünün veya hizmetin standartlar veya teknik spesifikasyonlar açısından kurallara uygunluğunun araştırılarak tarafsız bir organ tarafından onaylanması ve bunun yazılı hale getirilmesi faaliyetidir (Aker 1991: 24).

Belgelendirme bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de gün geçtikçe büyük önem kazanmaktadır. Belgelendirilen bir ürün belli şartlar altında, belli bir kritere göre (standart veya şartname) imal edildiği teşvik edilmekte ve iç ve dış pazarda kabul görmesi kolaylaşmaktadır (Yazman 1998: 23).

Standartların ülke çapındaki uygulama alanının yaygınlaştırılmasında ve standartları kullanan birimlerle kurulan yakın iletişim ile standartlarda tespit edilen eksikliklerin süratle giderilmesinde belgelendirme faaliyetleri ile imkân bulunabilmektedir. Böylece yoğun çaba harcanarak hazırlanan standartların günün şartlarına uygun hale getirilebilmektedir.

Belgelendirme faaliyetinde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta; bir test kuruluşunun yaptığı testlerde veya bir belgelendirme düzenlediği belgelere güvenilebilmesi için, bu kuruluşların belirlenen uluslararası kriterlere göre çalışıyor olduğunun belgelenmesi gerekmektedir.

Amacı tüm üretim aşamalarında kalite kontrolünün etkin olarak yapıldığına dair güvence vermek olan “kalite garantisi” ile belgelendirme arasındaki en önemli farklılık kalite garantisinde bağımsız bir üçüncü tarafın denetiminin gerekmesi, oysa belgelendirmede bu gerekli bir unsurdur.

Belgelendirme ürünün ve hizmetin performansına yönelik testleri içeren bir faaliyettir. Ancak belgelendirme test faaliyetinden üç noktada ayrılmaktadır. Öncelikle belgelendirme bir ürünü zorunlu veya gönüllü standartlara uygunluğu yönünden ölçerken test faaliyeti böyle bir ölçüm faaliyeti değildir. İkinci olarak belgelendirme satın alan veya satıcı tarafından değil üçüncü taraf bir kuruluş tarafından yapılan bir faaliyettir. Son olarak belgelendirme faaliyeti bir ürünün satıcısına ürünün belirli şartları sağladığını ispat etmesini bu sayede ürünün pazarda kabul edilebilirliğinin arttırmasını sağlayacak resmi bir doküman sağlamaktadır (National Academy Press 1995: 73).

1.1.5. Akreditasyon ve Üretici Beyanı

Standartların tüketicilere yararı büyük ölçüde, üreticinin ürünün belirli bir standarda uyduğu yönünde verdiği beyana alıcının hangi ölçüde güvendiğine bağlıdır. Alıcılar, uluslararası ticarete konu olan ürünlerin büyük bir çoğunluğuna ilişkin olarak, üreticinin, ürünün ilgili standardı karşıladığı yönündeki beyanına genellikle güvenmektedirler. Ancak bu yönde bir beyanın yeterli sayılmadığı iki durum

mevcuttur. Birincisi, bazı durumlarda aksam, parça ve madde satın alan üreticiler, standartta belirtilen koşulların karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek için yansız bir üçüncü tarafa başvurulmasını talep edebilirler. İkincisi, düzenlemelere konu olan ürünlerde söz konusu düzenlemeleri yapanlar, yerli üretim yâda ithal malların satışı öncesinde, ürünün düzenlemede belirtilen güvenlik sağlık ve çevre standartlarını karşıladığına ilişkin onaylanmış kurum yâda laboratuvar onayı isteyebilirler (International Trade Centre 1999: 95).

Akreditasyon, laboratuvarların, belgelendirme ve muayene kuruluşlarının üçüncü bir tarafça belirlenen teknik kriterlere göre çalıştığının bağımsız ve tarafsız bir kuruluş tarafından onaylanması ve düzenli aralıklarla denetlenmesidir. Akreditasyon, uygunluk değerlendirmesi kuruluşlarının, üstlendiği uygunluk değerlendirmesi görevini yerine getirebilecek yeterliliğe sahip olduğu yönünde tasdik edilmesi olarak da tarif edilebilir (Uyanusta 2006: 19).

Uluslararası kabul edilmiş ortak ölçütlere göre yapılandırılan ve çalıştırılan akreditasyon sistemleri; uygunluk değerlendirmesi hizmetlerinin farklı ülkelerde farklı niteliklerde yürütülmesinin engellenmesi, test ve belgelendirme konusunun ticarete teknik engel haline gelmesine yol açacak bir zemin oluşturma halinin önüne geçilmesi gayesiyle, son 10 yıl içinde gelişen bir çözüm vasıtası olarak devreye girmiştir (<http://www.turkak.org.tr> Erişim Tarihi 01.09.06).

Ulusal düzeydeki akreditasyon faaliyetlerinin, bir ulusal ağ yâda ulusal bir kuruluş tarafından yapılması büyük önem taşır. Herhangi başka bir yöntem, akreditasyonu gerçekleştirenler arasında rekabet doğuracak ve özellikle, özel sektör ile kamu sektörü arasında olabilecek dengesiz bir rekabet durumunda, akreditasyonun değerinin düşmesine de yol açabilecektir (Yılmaz 1997: 4).

Üretici beyanı ise; üreticinin ürettiği bir ürünün, prosesin ve servisinin belirlenen gereklere uygun olduğuna dair yazılı bir teminat belgesidir. Uluslararası ticaret politikasında; üreticinin uygunluk beyanı, ürünlerin ya da hizmetin test, belgelendirme ve denetimine alternatif olarak düşünülebilir. Üretici beyanı, ulusal ve

uluslararası ticarete daha az karmaşık ve daha verimli bir alternatif olarak gösterilmektedir. Fakat bu açıdan bakılırsa, bu fikir bir yanlış anlamaya sebebiyet verebilir. Üretici beyanı; laboratuvarlar, belgelendirme kuruluşları ve denetim kurumlarının yapacağı test, belgelendirme ve denetimin olmaması demek değildir. Üretici beyanının en basit formu; üretici tarafından ürünün yâda hizmetin teknik standartlara, düzenlemelere veya bütün diğer normatif dokümanların şartlarına uygun olarak üretildiğinin garanti edilmesidir. (<http://www.turkak.org.tr> Erişim Tarihi 01.09.06).

1.2. ULUSLARARASI STANDARDİZASYON

Uluslararası ticarete standartların amacını ürün, mal ve hizmetlerle ilgili olarak ekonomik, toplumsal ilişkilerde sık sık ortaya çıkan teknik ve ticari sorunlara çözüm getirici referans belgelerini sağlamak olarak açıklayabiliriz. Bu belgeler sayesinde farklı ülkelerde üretilmiş ürün ve hizmetler ortak bir üretim ve kullanım amacına yönelik olarak üretilebilecektir. Uluslararası ticaretin hız kazanması ve ülkeler arasındaki ticari engellerin ortadan kalması standardizasyonun önemini bu noktada vurgulamaktadır.

Son yüzyılda ortaya çıkan ekonomik gelişmelere paralel olarak ülkeler arasındaki birbirine bağımlılık ve karşılıklı ihtiyaç son yarım yüz yılda önemli derecede artış göstermiştir. Artık birbirine çok uzak veya yıllarca ikili ilişkilere kapalı ülkeler birbirine bağımlı hale gelmektedir. Bu küresel rekabetin ve uluslararası piyasalarda hayatta kalmanın şartı haline gelmiştir. Ülkeler arasındaki bu yakınlaşmayı iki önemli nedene bağlayabiliriz. Birincisi teknolojik, sosyal ve kültürel alandaki farkların ortadan kalkması ve bu alanların birbirine yakınlaşması ikincisi ulusal politikalarındaki radikal değişiklikler (Sykes 1995: 12).

Standardizasyon ile ilgili diğer bir önemli hususta standardizasyonun statik bir disiplin olmadığıdır. Standartlara konu olan materyaller sürekli bir gelişim göstermekte, bilgi birikimi ve anlayışlar gelişmekte, ihtiyaçlar artmaktadır. Sonuç olarak zamana uygun olarak standartlarda yeniden düzenlenmeli veya geçerlilikleri

kontrol edilmelidir. Birçok standardizasyon kurumunda standartlar ilgili taraflarca kontrol edilmeli değişip değişmeyeceği konusunda yeniden onaylanmalıdır (Spivak 2001: 29).

1.2.1. Ulusal ve Uluslararası Standart

Standardizasyonun uluslararası alanda uygulanmasını ile pek çok ticari sorunun ortadan kalkacağı açıktır. Çünkü uluslararası ticarete en önemli sorunlar gümrük mevzuatı ve ülkelerin ulusal standartları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır. Ulusal standartların farklılığı, anlaşma yapan iki ülkenin hangi standartlara uyacağı konusunu gündeme getirmiştir ve bu farklılığın ortadan kaldırılması ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yeni yasal düzenlemeler ve yeni şartnameler, yeni anlaşmalar yapma zorunluluğu ortaya çıkarmıştır. Son yıllarda “standartlara atıf” adı altında yapılan çalışmalar ülke içinde olduğu kadar devletlerarasındaki mevzuat ayrıcalıklarını ortadan kaldırmak ve böylece dar boğazları genişletmek yolunda umut verici gelişmeler olarak görülmeye başlanmıştır (Kovan 1995: 10).

Dünya ticaretindeki bu serbestlik tüm bireylerce istenmesine rağmen hala günümüzde ulusal standartlar varlığını sürdürdüğü gibi yeni ulusal standartlarda oluşturulmaktadır. Bu durumun nasıl açıklanacağı bir soru olarak karşımızdadır.

Bunun cevabını maddeler halinde şu şekilde açıklama mümkündür;

- **Ülkelerin Tarihten Gelen Uygulamaları:** Ülkeler arasındaki ulusal sınırların uluslararası ticarete de önemli bir faktör olması standartlar arasında farklılıkların oluşmasında büyük rol oynamıştır. Global pazarların ülke ekonomileri için önemi son yıllarda anlaşılmaya başlanmıştır. Günümüzde ülkelere ait yerleşik ürünler ve bu ürünlere yönelik standartlar mevcuttur. Örnek verecek olursak dünyanın birçok ülkesinde farklı priz türleri ve farklı voltaj uygulamaları kullanılmaktadır ve şu anda bunların bir örneğe dönüştürülmesi ve standarda olarak üretilmesi imkânsız hale gelmiştir. Bunun gibi İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde trafiğin dünyanın

birçok ülkesine göre farklı işleminin değiştirilmesi çok zor uygulamalardır. Ancak tarihsel geçmişi ulusal standartların oluşumunda tek neden olarak görürsek yanlırız.

- ***Ülkelerin Fiziksel Şartlarına Göre Standartlar Oluşturması:*** Buna örnek verecek olursak çöl iklimi yaşanan bir ülkede üretilecek araçlarda filtreleme sistemi ve sıcak ortamda uzun süre çalışabilecek araçların kullanılmasına yönelik oluşturulmuş standartlar ve teknik düzenlemeler aynı iklimsel şartlarına sahip olmayan ülkelerde uygulanmamaktadır. Eğer her iki ortamda ve her iki ülkenin standartlarına uygun bir araç üretmek istenirse buda üretimde ekonomikliğı sağlamayacaktır. Yine bu türden standartları tek bir standart olarak belirlemek diğer ülkeler için gereksiz çabalara neden olacaktır. Ahşap ağırlıklı bina ve yapıların mevcut olduğu ülkelerde yangına dayanıklı yapı malzemelerine yönelik oluşturulabilecek standartlarla beton ve taş mevcut olduğu bölgelerde kullanılan yapı malzemesine yönelik oluşturulan standartlar arasında farkla ortaya çıkabilmektedir.
- ***Ulusal Yönetimlerin Oluşturulacak Standartlardan Beklentilerinin ve Standarda Yönelik İhtiyaçların Farklılık Göstermesi:*** Günümüzde farklı ulusal yönetimlerin farklı sağlık, emniyet ve ulusal güvenlik kriterleri mevcuttur. Örneğın bu tür kriterler gelişmiş ülkelerde gereken özen gösterilmesine rağmen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gereken önem gösterilmemektedir. Buda ülkeler arasında standart farkları oluşturmaktadır.
- ***Yerli Üreticilerin Korunması Amacıyla Uluslararası Ticarete Engel Olarak Kullanılması:*** Bu konu ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak açıklanacaktır. Örnek vermek gerekirse Birleşik Devletlerde uygulanmakta olan acil çıkış ekipmanlarındaki standartlar ile Avrupa Birliğı ülkelerinde uygulanan standartlar farklılık göstermektedir. Ancak aynı amaca hizmet edecek ekipmanlar yapılan tüm araştırma geliştirme faaliyetlerine göre farklılık göstermektedir. Bunu tek bir nedene bağlayabiliriz; Birlik

üreticilerinin korunması ve diğer üreticiler engel teşkil etmek (Acar 1997: 17–18).

İkinci Dünya savaşı sonrası dönemde uluslar arası standartlarda yaşanan önemli gelişmelerin bir nedeni de milli standart kuruluşlarının uluslar arası bir forum altında toplanmaya yönelik olarak “Birleşik Devletler Standartlar Koordinasyon Komitesi”nin kurulması yönünde yaşanan gelişmelerdir. Bu forum daha önceden Milli Standartlaştırma Birliği Uluslararası Federasyonu başlığı altında faaliyetlerini sürdürmüş ancak savaş zamanında anlaşmazlıklar yüzünden çalışmalarını düzenli olarak yerine getirememiştir. 25 ülkenin temsilcilerinden oluşan Birleşmiş Milletler Koordinasyon Komitesi 1946 yılında Londra’da bir araya gelerek şu an Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO)’nı kurmuşlardır (Yılmaz 1998: 33).

Casella (2001: 244) makalesinde standartların hazırlanmasında üç farklı aktörün rol aldığını belirtmiştir. Bunlar ilk olarak genel politikayı belirleyen merkezi yönetimlerdir. İkinci olarak endüstrilerin referans noktasını oluşturan kesin spesifikasyonları ve belgelendirme mekanizmasını belirleyen özel firma koalisyonlarıdır. Son olarak ulusal endüstrilerin temsilcilerinden oluşan bağlayıcı olmayan önerilerde bulunan genellikle uluslararası koordinasyonla ilgilenen uluslararası standardizasyon kuruluşlarıdır. Her ne kadar merkezi yönetimler (devlet yetkilileri) standart hazırlama sürecinde yer alsın da özellikle standart ve belgelendirme süreci özel firma koalisyonlarına devredilmiştir. Ayrıca bu koalisyonlar uluslar arası organizasyonların faaliyetlerinde de çok etkilidirler.

1.2.2. Ulusal ve Uluslararası Standardizasyon

Herkesçe kabul edilmiş ortak kullanım amacıyla hazırlanmış uluslararası standartlara olan ihtiyaç tüm kesimlerce açık bir şekilde belirtilmektedir. Ancak uluslararası standartların oluşturulması ile ilgili süreç standartlara olan ihtiyaçtan daha karmaşık bir yapıdadır. Mevcut yapıda uluslararası standardizasyon kuruluşlarının yapısı kuruluşu oluşturan üyelerin her birinin standardizasyonla ilgili temsiliyeti en fazla olan milli kuruluşlardan oluşması şeklindedir. Milli ve resmi standart

organizasyonları tarafından yürütülen bu temsil işlemi ile ülkeler uluslararası standardizasyon sürecine katkıda bulunmaktadır. Ancak günümüzde resmi düzeyde temsil yetkisine sahip olmayan bazı standart kuruluşları kamu tarafından kabul görmüş ve oluşturdukları standartlar ilgili alanlara adapte edilmiş durumdadır. Ortaya çıkan söz konusu durum bu tür yerel bazda faaliyet gösteren kuruluşların sahip olduğu mevcut bilgi birikimi ile oluşturdukları spesifikasyonların uluslararası standardizasyon çalışmalarında kullanılması ile ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Yazar (Nawrocki 2005: 20) yazısında uluslararası standardizasyonun faydalarını şu şekilde belirtmiştir;

- *Ulusal ve Uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğin artmasında önemli katkılar sağlamaktadır;* Standartlar önemli organizasyonel veya teknik özelliklerin ilgili taraflarca bilinirlik kazanmasını sağlayarak pratik ve uygulamaya yönelik endüstriyel politikaların önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Standartlar üretim sürecinin tanımlanmasını, gerekli kalite kriterlerinin oluşturulmasını ve yönetim sistemlerinin aşama aşama belirlenmesini sağlayarak bir biri ile uyumlu benzer ürünlerin üretilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sayede standartlar özellikle ihracata yönelik endüstrilerin rekabet edebilirliğini arttırmaktadır. Böylelikle standartlar sadece bilgini transferini sağlamakla kalmaz ayrıca yeni pazarlara açılma olanağı sağlar.
- *Standartlar işletmelerin faaliyet alanları içinde amaçlar, uluslararası kabul görmüş parametreler, belirli kıstaslar ve hedefler oluşturarak işletmelerin ürün, hizmet ve yönetim sistemi için yenilikçi fikirlerin oluşmasını desteklemektedir;* Standart uygulamaları gönüllü olduğu için teknolojik gelişmeleri kısıtlamamakta veya engellememektedir. Bu sayede yenilikçilik ve rekabeti artırıcı bir rol oynamaktadır. Standardizasyon mevcut teknolojiler hakkındaki bilgilerin şeffaflığını ve ulaşılabilirliğini arttırmakta böylece yeni teknolojilerin geliştirilmesinde basamak görevi görmektedir.
- *Standartlar teknik, politik ve yönetsel amaçlara ulaşmakta önemli bir araçtır;* Standartlar tüm bu faydalarla birlikte kural koyucu, idari ve

yönetimsel alanlarda da büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Avrupa Birliğinin yeni yaklaşım çerçevesinde uyguladığı gibi teknik ve uygulamaya yönelik yasal gerekliliklerin yerine getirilmesinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Burada uluslararası standardizasyon ile ilgili bir hususu belirtmekte fayda vardır. Bilhassa gelişmekte olan ülkeler uluslararası standartlaştırma hakkında gayet açık bir şekilde endişe duymaktadırlar ve bunu gerek WTO'nun içinde ve gerekse çeşitli uluslararası standartlaştırma kurullarında (örneğin ISO) dile getirmektedirler. Bu ülkeler finansal dar boğazlardan ve teknik uzmanlık bilgilerinin eksikliğinden dolayı, uluslararası standartlaştırmaya etkili bir düzeyde katılmalarının sağlanmasının kendileri için zor olduğunu dile getirmektedirler. Standartlaştırma çalışmalarına bu ülkelerin eksik bir şekilde katılmaları, zorunlu olarak onlara, birlikte çalışma fırsatı vermemeye sevk etmektedir (Ravier (Çev. Ulusoy) 2002: 36).

1.3. ULUSLARARASI STANDART KURULUŞLARI

Günümüzde kendisini standart oluşturma alanında deklare etmiş ve farklı alanlarda faaliyet gösteren birçok kuruluş mevcuttur. Bunlara örnek olarak ulusal standart kuruluşları; Amerikan Ulusal Standart Enstitüsü (ANSI), Fransız Standardizasyon Örgütü (AFNOR), İngiliz Standartlar Enstitüsü (BSI), uluslararası alanda sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet gösteren; Uluslararası Hentbol Birliği, Uluslararası Ticaret Odası (ICC) ve Uluslararası Kuşları Koruma Örgütü (ICBP) örnek verilebilir (Brunsson, Jacobsson ve diğerleri 2002: 2). Bu kuruluşlar kendi faaliyet alanları ile ilgili uluslararası standartları oluşturmaktadır.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren 50'nin üzerindeki bu standart kuruluşlarından ancak bir kısmı özellikle ticaretle ilgili standartların hazırlanmasında faaliyet göstermektedir. Uluslararası ticaretin serbestleşmesi ve günümüzde mevcut olan teknik engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak faaliyet gösteren uluslararası standardizasyon kuruluşların başlıcaları; elektrik ve elektronik ürünler kapsamında faaliyet gösteren (IEC), haberleşme alanında faaliyet gösteren (ITU) ve diğer konularda faaliyet gösteren ISO' dur.

1.3.1. Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO)

Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO), 1947 yılında kurulmuş 157 ülkenin milli standart kuruluşunun üye olduğu merkezi Cenevre’de bulunan uluslararası bir kuruluştur. ISO’nun amacı milletlerarası mal ve hizmet değişimini hızlandırmak, teknolojik ve ekonomik faaliyetler alanında üye ülkelerle işbirliğini geliştirmektir.

ISO, Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC)’nin çalışma alanına giren elektrik, elektronik ve ilgili teknolojiler dışında kalan tüm konularda uluslararası standartların oluşturma ve yayınlayan en büyük standart kuruluşudur.

ISO kamu ve özel sektör arasında köprü vazifesi gören bir sivil toplum örgütü olarak kurulmuştur. ISO’ nun yapısını bir tarafını üye ülkelerin kamusal birimleri oluştururken bir tarafını da özel sektörle ilişkili kişi ve kurumlar oluşturmaktadır. Böylelikle ISO standartlarla ilgi oluşabilecek sorunlarda veya düzenlemelerde gerek kamu yararını gerekse özel sektör yararını gözetebilmektedir.

ISO’nun üyelerinin her biri standardizasyonla ilgili temsiliyeti en fazla olan milli kuruluşlar olmaktadır. Böylece her bir ülkede mevcut bu duruma haiz sadece bir kuruluş ISO üyeliği için kabul edilmektedir. Üye Kuruluşlar ISO’nun her bir teknik komitesine katılma ve tam oy kullanma hakkına sahiptir. Üyeler aynı zamanda Konsey üyeliğine seçilebilirler ve Genel Kurul’da da sandalyeleri bulunmaktadır. ISO üyelerinin %70’i kamu hukuku altında görev yapan devlete ait enstitü veya teşkilatlardır. Geriye kalanı ise kendi ülkelerindeki kamu idareleri ile yakın ilişkileri bulunmaktadır (Yılmaz 1998: 34).

Uluslararası standart hazırlama çalışmaları ISO üyesi ülkelere oluşturulmuş teknik komiteler, buna bağlı alt komiteler ve çalışma grupları ve geçici görev gruplarınınca yürütülmektedir. Teknik komitelerin ana görevi uluslararası standart hazırlamaktır. Teknik komite tarafından benimsenen uluslararası standart taslağı oylama için üye kuruluşlara gönderilmekte ve uluslararası standart olarak

yayımlanabilmesi için oylamada üye kuruluşların en az %75'i tarafından onaylanması gerekmektedir (Aker 1991: 35).

1.3.2. Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC)

Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC) 1906 yılında İngiltere'de kurulan amacı elektroteknik alanında uluslararası düzeyde standardizasyonları geliştirmek olan 52 üyeden oluşan bir kuruluştur. 1907 yılında ISO'nun kuruluşunu takiben ISO'nun elektroteknik alanında standartlarını hazırlayan bir kol olarak çalışmalarına devam eden IEC, buna rağmen yönetim ve finansman konularında ISO'dan bağımsız bir kuruluştur. Uluslararası standartların oluşturulmasında elektrik ve elektronik alanlarıyla ilgili konular IEC'nin diğer alanlar ise ISO'nun sorumluluk sahasına girmektedir.

IEC'nin üyeleri her bir ülkenin yerel temsilcilerinden oluşan milli komitelerden oluşmaktadır. IEC'i oluşturan bu yerel temsilciler ISO'nun yapısına benzer şekilde kamu veya özel sektör temsilcilerinden oluşabilmektedir. Bu sayede temsil edilen ülkeye en çok fayda sağlanmış olmaktadır. Temsilci olan bu üyelerin ilgili imalatçı, kullanıcı, kamu otoriteleri, öğretim, mesleki veya tüketici kuruluşları gibi ülkelerdeki elektroteknikle ilgili tüm tarafların menfaatlerini tam olarak temsil etmeleri gerekmektedir (Yılmaz 1998: 33).

IEC'nin hedefleri uluslararası ticaretin serbestleşmesinde etkin rol oynamak, global pazar gerekliliklerini karşılamak, ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini arttırmak, insan sağlığı ve güvenliğine katkıda bulunmak, çevrenin korunmasına katkı sağlamak olarak özetlenebilir. Bilindiği gibi, uluslararası standartların dünya ekonomisinde ve ticaretinde yeri çok fazla önem taşımakta, bu açıdan IEC üyesi ülkeler bu standartların yapımında gayret sarf etmekte ve bunu, görevi uluslararası standartları geliştirmek ve sistematik kontrollerini yapmak olan teknik ve alt komitelere üye olarak sağlamaktadır (<http://www.tse.org.tr> Erişim Tarihi 09.09.06).

1.3.3. Uluslararası Haberleşme Birliği (ITU)

ITU, 1865 yılında Paris'te Uluslararası Telgraf Birliği olarak kurulmuş,1934 yılında Uluslararası Haberleşme Birliği (ITU) olarak ismini değiştirmiş, 1947 yılında da Birleşmiş Milletler'in özel bir organı haline gelmiş, uluslararası standardizasyon kuruluşları arasında gönüllü olarak faaliyet göstermeyen tek uluslararası standardizasyon kuruluşudur.

ITU Haberleşmenin geliştirilmesi için kamu sektörünün ve özel sektörün işbirliği yaptığı bir hükümetler arası kuruluştur. ITU dünya üzerindeki haberleşme araçlarının ve uzayda kullanılan uyduların kullanım şekillerinin ulusal kurallarla uygunluk sağlayacak şekilde, bir uluslararası anlaşma ve yönetmelik ışığında kullanılmasına çalışmaktadır. Ayrıca kullanılan teknolojiye bakmaksızın dünya genelindeki Haberleşmenin standartlaştırılması için çaba harcamaktadır. Dünya geneline yayılmış bir Haberleşmenin sağlanması için ITU, diğer üye ülkelerle fikir alışverişinde bulunarak, teknik yardım sağlayarak orta vadeli gelişme stratejileri ve programları hazırlayarak, insan kaynaklarının verimli değerlendirilmesine yol göstererek, teknoloji transferine rehberlik ederek, sistemlerin bakımını sağlayarak ve bu alanlara yapılacak yatırımlara destek olarak gelişmekte olan ülkelerde Haberleşmenin yaygınlaştırılmasını teşvik etmektedir (<http://www.tse.org.tr> Erişim Tarihi 19.08.06).

ISO, IEC ve ITU iki önemli noktada birbirlerine benzemektedirler. Öncelikle bu kuruluşlar idari yapı olarak standartların hazırlaması sürecinde çeşitli seviyelerde komiteler, alt komiteler ve çalışma grupları şeklinde örgütlenmişlerdir. Ayrıca nihai karar mekanizması oybirliği temelinde faaliyet göstermektedirler. Ulusal düzeyde katılımın gönüllü olduğu bu kuruluşlardan hiç birisi ne tüm ulusların katılımını talep etmektedir nede böyle bir beklenti içerisinde değildir. Bununla birlikte uluslardan herhangi birisi eğer üye olmuşsa bu üyenin çalışmalara aktif katılımı beklenmektedir. Karar mekanizmasında oy birliğinin sağlanmasındaki amaç ise uluslararası düzeyde dağılımı önlenmesi, uluslararası uyumluluğun ve standartların harmonizasyonunun sağlanmasıdır (National Academy Press 1995: 49).

Tablo 1.2.
Teknik Düzenlemelere Temel Oluşturan Standartların Hazırlanmasından Sorumlu Olan Uluslararası Organizasyonlar

Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu ISO	Uluslararası Elektroteknik Komisyonu IEC	Uluslararası Haberleşme Birliği ITU
Temel Görev Alanları		
IEC ve ITU'nun Kapsamına Girmeyen Tüm Ürün ve Sistemler	Elektroteknik Standartlar	Telekomünikasyon Standartları
Organizasyon Şekli		
Sivil Toplum Örgütü	Sivil Toplum Örgütü	Birleşmiş Milletler Teşekkülü
Organizasyonu Oluşturan Üyeler		
Ulusal Standart Birimleri	Kamu ve Üretici Temsilcilerinden Oluşan Ulusal Komiteler	Hükümet Temsilcileri ve Endüstriyel Birlikler
Üyelik Yapısı ve Hakları		
Oy Kullanma ve Tüm Faaliyetlere Katılma Hakkı Olan 93 Üye Oy Kullanma Hakkı Olmayan ancak Teknik Komitelere Katılma Hakkı Olan 36 Muhabir Üye ISO Bültenlerini Diğer Yayınları Alabilen 14 Abone Üye	Tüm Faaliyetler Katılmaya Yetkili ve Oy Kullanma Hakkı Olan 52 Üye Oy Kullanma Hakkı Olmayan ancak Faaliyetlere Gözetimci Olarak Katılabilen 11 Üye	Hükümet Temsilcisi Olan 189 Üye Sektör ve Birlik Temsilcilerinden Oluşan 670 Üye

Kaynak: International Trade Center, **Influencing and Meeting International Standards-Challenges for Developing Countries**, Volume 1, 2001, s. 35.

1.4. ULUSLARARASI TİCARETTE ENGELLER VE STANDARDİZASYON

Uluslararası ticarete engeller, genel olarak tarife ve tarife dışı engeller olarak ikiye ayrılabilir. Tarife engelleri, ülkeler arasında ürünlerin serbest dolaşımının tarife veya miktar kısıtlamaları gibi araçlarla kısıtlanmasıdır. Tarife dışı engeller ise, uluslararası ticareti engelleyici tarife dışı her türlü uygulamalar olarak tanımlanabilir.

1.4.1. Tarifeler ve Mali Engeller

Tarife engelleri ülkelerin dış ticaret politikalarında kullandıkları en yaygın araçlardan birisidir. Tarifeler ithal malların ülke sınırına girişinde uygulanacak vergi oranlarını gösteren listelerdir. Tarifeler ithal malların yurtiçi fiyatını yükselterek bu malın benzerini üreten yerli üreticileri ithalatçıya karşı avantajlı konuma getirmektedir.

Gümrük vergileri dış ticaret politikasına en eski ve kullanım en kolay ticareti kısıtlama araçlarıdır. Gümrük vergileri gümrük kapılarında ithal mala kolaylıkla uygulanabilmektedir. Gümrük vergileri daha çok yaygın biçimde tüketilen ithal mallarına konmaktadır. Çünkü gümrük vergilerin en temel iki amacı, devlete gelir sağlamak ve yerli sanayiye dış rekabetten korumaktır (Seyidoğlu 2001: 130-131).

Bir mal üzerine tarife konması; üretim, tüketim, gelir ve bölüşüm olmak üzere dört etkiye sebep olur; Bu dört etki tarifelerin ülke ekonomisine, tüketiciye ve üreticilere etkilerini en iyi biçimde açıklamaktadır.

Gümrük vergilerinin ithal malının iç fiyatını yükseltmesi, ithalata rakip üreticileri dış piyasanın rekabetinden koruyarak yerli üretimin artmasına yol açar. Bu aynı zamanda üretim etkisi ile birlikte koruma etkisi olarak da adlandırılır. Tüketim etkisi ile kastedilen ise tarifelerin iç fiyatları yükselterek, bir yandan yerli üretimi özendirilmesi; öte yandan da tüketimin kısılmasına yol açmasıdır. Ayrıca gümrük vergileri, ithal malını pahalılaştırdığı için, tüketici refahının azalmasına da yol

açmaktadır. Gelir etkisi ise gümrük tariflerinin ithalat hacmini sıfıra indirecek oranda olmadıkça, Hazineye bir gelir sağlama özelliğini ifade eder. Bölüşüm etkisinden anlaşılan ise gümrük tarifelerinin, milli gelirin tüketicilerden üreticilere doğru yeniden bölüşümüne sebep olmasıdır. Bu etkiler, mikro düzeydeki olumlu etkileri ifade etmektedir. Ancak, makro düzeyde aynı etkiler, diğer ekonomiler açısından da dikkate alındığında, dış ticarete engeller söz konusu olmakta ve önce de belirtildiği gibi uluslararası ticaret, bundan olumsuz şekilde etkilenmektedir (Saatcioğlu 2001: 4).

1.4.2. Tarife Dışı Engeller

Tarife dışı araçlar gümrük tarifeleri dışında kalan uluslararası ticarete mal ve hizmet akımlarını etkileyen her türlü uygulama ve politikalarıdır.

Tarife Dışı Engeller;

- Miktar kısıtlamaları
- Tarife Dışı Diğer Engeller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

➤ **Miktar Kısıtlamalar:** Gümrük vergileri dışında kalan ithalatı direkt olarak kısıtlamak amacıyla kullanılan uygulamalardır. Gümrük vergisi, ithalatı fiyat mekanizması yolu ile kısıtlar, miktar kısıtlamaları ise ülkeye girecek veya ülkeden çıkacak mal hacminin direkt olarak belirlenmesini sağlar. Bundan dolayı bu araçların fiyat mekanizmasında yeri yoktur. Miktar kısıtlamaları: İthalat kotaları, ithal yasakları, döviz kontrolü, çok kur sistemi gibi araçlarından oluşmaktadır

➤ **Tarife Dışı Diğer Engeller:** Günümüzün en önemli ticari engellerini olarak kabul edilen tarife dışı diğer engeller uygulama alanı gün geçtikçe azalan gümrük tarifeleri ve ithalat kısıtlamaları gibi eski araçların yerini almaktadır. 800'den fazla uygulama aracı olduğu kabul edilen bu araçları genel olarak üç başlık altında toplamak mümkündür;

i) Devletin Ticarete Direk Müdahale Araçları: Bu tür araçların en yaygını sübvansiyonlardır. Devlet bazen ithalatı direkt kısıtlama yoluyla değil ihracatçı

firmaları destekleyerek dış ticarete avantajlı konuma gelmek isteyebilir. Bu destekler ihracatçı firmalara düşük faizli krediler, ucuz girdi sağlanması ve vergi iadesi şeklinde olabilmektedir. Bununla diğer bir politikada kamu alımlarında yerli malların tercih edilmesi zorunluluğudur. Bu tür araçlara ithalat lisansları, kur oranlarının manipülasyonu, yurtiçi katkı zorunluluğu örnek verilebilir.

ii) Gümrük Prosedürleri ve Diğer İdari Uygulamalar: Bu politikalar devletler tarafından gerek gümrüklerde gerekse diğer idari mekanizmalarda uygulanan prosedürlerdir. Buna Çin'in ülkedeki farklı gümrüklerde uyguladığı ayrı politikalar veya ithalatçı ile gümrük yetkililerinin anlaşmasına bağlı olan gümrük vergi oranlarının değişiklik göstermesi örnek olarak verilebilir.

iii) Standartlar ve Teknik Düzenlemeler: Tarife dışı araçların en önemlisini ise sağlık, güvenlik, çevre standartları ve idari düzenlemeler oluşturmaktadır. Ülkeler vatandaşlarının güvenliğini ve sağlığını korumak amacı ile gerek resmi gerekse özel standartlar belirlemişlerdir. Ancak uzun yıllar ithalatçı firmalar bu standartların ithalatı kısıtlayıcı engelleyici uygulamalar olduğunu belirtmişlerdir (Ball ve diğerleri 2003: 125).

1.5. ULUSLARARASI SERBEST TİCARET VE YENİ KORUMACILIK

Ülke ekonomileri açısından dış ticaretin yapılmasının amacı; iç piyasada bulunmayan veya bulunduğu halde yüksek maliyetli olan mal ve hizmetlerin dış piyasalardan sağlanması ve iç piyasada fazla olan mal ve hizmetlerin dış piyasaya transferi ile de refah seviyesinin yükseltilmesidir. Nihai hedef ise refah seviyesinin yükseltilmesidir. Çünkü dışarıya transferle gelir elde edilmesi ve sonuçta hayat standardının yükseltilmesi ile dışarıdan transferle de içeride olmayan (veya olduğu halde) ihtiyaçların daha uygun şartlarda karşılanması mümkün olmaktadır. Kısaca dış ticaret işlemleri, tamamen menfaate dayalı olarak gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmaktadır. Ülkeler, dış ticaret faaliyetlerini gerçekleştirirken bahsedilen “menfaat” olgusundan hareketle, ekonomileri açısından en uygun bileşimi sağlamaya yönelik

çaba sarf etmektedirler. Bu çerçevede, gerektiğinde taviz vermeye ve yeri geldiğinde de birtakım tavizler elde etmeye çalışırlar. Bu tavizler kapsamında hedef, daima lehte menfaatler elde etmek olduğuna göre, bu faaliyetin aynen bir oyun gibi olduğu ve amacının sürekli kazanmak üzerine gerçekleştirildiği belirtilebilir. Dolayısıyla bu faaliyetin uygulamasında yeri geldiğinde ülkeler (global açıdan düşünüldüğünde) dünya ticaretini olumsuz etkileyecek şekilde bile hareket edebilmektedirler (Saatcioğlu 2001: 3).

Bu duruma 2.Dünya savaşıdan sonraki dönemde üretim fazlası ürünlerini rekabetin yoğun olmadığı bir ortamda dünya piyasasına satmakta olan ABD'nin uluslararası ticaretin serbestleşmesi lehine bir duruş sergilerken özellikle Avrupa'nın ve başta Japonya olmak üzere diğer birçok Uzakdoğu Ülkesinin ekonomik durumunun düzelmesi ve dünya piyasasında etkin bir şekilde yer almaya başlaması üzerine uluslararası ticaret korumacılığı benimsemesi örnek olarak verilebilir (Dunn, Ingram 1996: 156).

1.5.1. Uluslararası Serbest Ticaret ve Korumacılık

Ülkelerin kapalı ekonomiden açık ekonomiye geçerek mukayeseli üstünlüğe sahip oldukları mallarda uzmanlaşmasının ve bunları diğer mallarla değiştirmek suretiyle uluslararası ticarete açılmalarının milli ekonomilerine yarar sağlayacağı sonuçta ise ekonomik refah açısından büyük kazançlar sağlayacağı uzun yıllar gözlenen bir gerçek olmuştur. Ancak oldukça dinamik bir yapıda olan dünyamızda teknoloji, hammadde ve ücretlerde olduğu kadar istek ve tercihlerde de meydana gelen hızlı değişme mukayeseli üstünlükler açısından bazı değişmelere neden olmaktadır. Belirli bir endüstri kolunun değerine göre daha büyük bir gelişme göstermesi veya benzer şekilde, kaynak kullanımının düşük verimli alanlardan yüksek verimli alanlara kayması durumları serbest ticaret üzerinde bir takım ayarlamaları zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede ekonominin kendi kendine belirli düzenleme içerisine girmesini önleyici etkiler oluşturan; gümrükler, kotalar ve diğer tüm ticari engeller 'koruma araçları' ve bu amaca yönelik her türlü müdahale de ekonomi literatüründe 'korumacılık' adı altında değerlendirilmektedir (Yılmaz 1998: 5).

Serbest ticaret ise, milletlerarası mübadele, mal ve hizmet akışının doğrudan devlet müdahalesi ile kısıtlanmadığı veya teşvik edilmediği bir ortam olarak tanımlanabilir. Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi serbest ticaret korumacılığa tam zıt bir kavramdır. İktisadi düşünce tarihinde çok eski bir yeri olan korumacılık, bir iktisat politikası olarak uygulamada çok değişik şekiller almıştır. Tarih boyunca bu korumacılık politika ve yöntemleri çeşitli ülkeler tarafından değişik şekillerde kullanılmıştır. Bugünde korumacılık alanında yeni politikalar ve yöntemler eklenerek sistem geliştirilmiştir (Tuncer 1994: 33-34).

Korumacılık ve serbest ticari iktisatçılar arasında sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Korumacılık ülkelerin ekonomik ve ulusal birçok amaca ulaşmasında önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Ancak korumacılık hiçbir zaman bu amaçlara ulaşmakta en ekonomik araç olmamıştır (Husted, Melvin 2001: 199).

Dış ticarete korumacılığı savunanlar ile dış ticarete serbest ticareti savunanların kendilerine özgü gerekçeler öne sürmektedirler;

Korumacılığı savunanlar serbest ticarete şu eleştirileri yöneltmektedirler:

- Serbest ticaret, ülke ekonomisinde yeni kurulan ve gelişen sanayilerin korumasız bırakılmasına ve bunun sonucunda ulusal sanayinin gelişmemesine ve çöküşüne neden olabilir.
- Serbest ticaret, özellikle sermaye malları ithal eden ülkelerde ödemeler bilânçosunda veya daha dar anlamda dış ticaret bilânçosunda açıkların daha da artmasına neden olur.
- Serbest ticaret özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından dışa bağımlılığı artırabilir.

Serbest ticareti savunanlar ise;

- Serbest ticaretle, işbölümü ve uzmanlaşmadan yararlanmak suretiyle ekonomik kaynaklar daha verimli ve etkin bir şekilde kullanılır.

- Serbest ticaret yapmak suretiyle geniş pazar imkânlarından yararlanmak mümkün olur ve geniş ölçekte üretim yapmanın doğal bir sonucu olarak birim başına üretim maliyetleri azalır (Aktan 1999: 12-13).

Korumacılık tedbirleri ile yerel ürünlerin kullanımı teşvik edilerek vatanseverliğin sağlanabileceği, korunan endüstriler sayesinde istihdam açığı oluşarak yerel istihdamın arttırılabileceği, korumacılığın tüm sektörler için fayda sağlayabileceği ve yerel piyasaların bu sayede korunacağı yönünde geçerliliği olmayan tartışmalar mevcuttur (Husted, Melvin 2001: 200). Bununla beraber ticarete korumacılık sayesinde devlet gelirlerinin artacağı, genç endüstrilerin gelişeceği, gelir dağılımının yeniden gerçekleşmesinin sağlanacağı ve ekonomik olmayan birçok hedefe ulaşılabileceği yönünde geçerli bazı tartışma konuları da mevcuttur.

Korumacılık geleneksel olarak ‘bebek endüstri’ tezi gereği savunulan bir politikadır. İthalatın engellenmesine dayalı ‘negatif korumacılık’, genellikle, yabancı rakiplerin karşısında teknoloji, verimlilik, maliyet ve benzeri rekabet gücü göstergeleri açısından zayıf konumda bulunan yerli firmaların rekabet güçlerini arttırmak ve değişen koşullara uyum sağlayabilmek için gerekli olan yeniden yapılanma süreci boyunca nefes alabilmelerini ve hayatta kalabilmelerini temin etmek için konulmaktadır. Oysa korumacılık geçici nitelikte ve misilleme sonucu etkisiz kalma riskine sahip bir uygulamadır. Zira firmaların rekabetçi pozisyonlarının iyileştirilmesi büyük ölçüde içinde faaliyetlerde buldukları ortam koşullarına bağlıdır. Bu koşullar yeni teknoloji ve global düzeydeki değişimlerden kaynaklandığı sürece korumacılık yoluyla yerli firmalara avantaj sağlamak gittikçe zorlaşır. Öte yandan, korunan endüstrilerin çoğunda rekabet gücünün fiyat ve maliyet boyutuna odaklanır ve ücretler ile sosyal koşullarda gerileme yoluyla firmaların rekabet gücü arttırılmak istenir. Hâlbuki rekabet gücü çok boyutlu bir olaydır. Fiyat ve maliyetler son derece önemlidir ancak farklılaşma, kalite, yenilik gibi unsurlar günümüzde önemini arttırmaktadır ve yeni teknoloji ve teknikler gelecekteki fiyat ve maliyetinde belirleme kapasitesine sahip faktörlerdir. Başka bir ifadeyle, korumacılıkla sosyal damping pahasına ve geçici olarak fiyat ve maliyet avantajı sağlanabilir; uzun vadede rekabet gücünün arttırılması

için özgünlük, farklılık, kalite, yenilik v.b. gibi unsurlara odaklanılmalıdır (Aktan, Vural 2004: 74–75).

Ayrıca ticarete korumacılık ile ilgili bir diğer tartışma kaynağı da korumacılığın faydasının kısa vadede ortaya çıktığı buna rağmen ticarete liberasyonun faydalarının uzun vadede ortaya çıktığı ve tespit edilmesinin daha zor olduğu yönündedir (Lanjouw 1995: 25).

Lanjouw (1995: 24) kitabında eğer “Eğer serbest ticaret gerçekten ülkeler için faydalı ise neden uygulamada tam tersine bir direniş söz konusudur?” sorusuna cevap aramış ve şu şekilde açıklamaya çalışmıştır; ticarete serbestliğin gerek faydası gerekse maliyeti toplumda belirli gruplarca farklı şekillerde paylaşılmaktadır. Söz konusu bu gruplar kendi faydalarını gözeterek ülkelerin ticaret politikalarını etkilemektedirler. Buda bize ekonomi politikasında serbest ticaret veya korumacılık kavramını ortaya çıkarmaktadır. Korumacılık tedbirlerinin kaldırılmasının söz konusu olduğu bazı endüstrilerde o endüstriye ait belirli gruplar bunu engellemek için büyük çapa sarf etmektedirler. Örneğin GATT görüşmelerinde tarımsal engellerin kaldırılmasına yönünde çalışmalar olduğunda ilgili gruplar bu durumu muhafaza etmek için büyük çapa göstermişlerdir. Söz konusu bu gruplar iyi organize olmuş, küçük ancak etkili birimlerde oluşmaktadır. Bunu aksine serbest ticareti benimseyen ve bu yönde lobi faaliyetleri yürütmek isteyen gruplar dağınık ve mali yönden zayıf birimlerden oluşmaktadır. Korumacılığa muhalif bu gruplar genelde koruma engelleri yüzünden fiyat artışına karşı olan tüketici grupları, diğer ülkelerin karşılık gösterip farklı giriş engelleri öne sürmesi neticesinde zarar gören ihracatçılar ve ithal malı üretimde girdi olarak kullanan üreticilerdir. Ancak belirtildiği gibi bu gruplar korumacılığa karşı yeteri lobi faaliyetleri gösteremedikleri için başarılı olamamaktadırlar.

Kjeldsen ise (2001: 273) serbest ticaret ve korumacılık politikalarını arasındaki tercihle ilgili olarak üç sonuca varmıştır. Birincisi uluslararası ticaret politikalarının belirlenmesinde işbirliğine gidilmesi gerektiğidir. Çünkü bireysel olarak uygulanmakta olan ticaret politikası araçları uygulamayı yapan ülkenin ticari ortaklarını da etkilemektedir. Eğer kabul edilebilir bireysel ticari politikaları içine alacak uluslararası

bir disiplin geliştirilmezse bu disipline edilmemiş bireysel uygulamalar tüm ülke ekonomilerini etkileyecektir. İkincisi serbest ticaretin en iyi tek yol olmadığıdır. Müdahaleler sadece gelişmekte olan ülkeler için değil diğer birçok ülke ekonomisi içinde önemlidir. Üçüncü sonuç ise ülkeler makro ekonomik eşitsizliklerini ticari politikalar yerine uygulayacakları makro ekonomik politikalarla çözümlenmelidir.

1.5.2. Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık

İkinci Dünya savaşından sonra GATT çerçevesinde başlayan çok taraflı ticaret müzakereleri, endüstrileşmiş ülkelerin mamul mallarındaki gümrük tarifelerini %40'lardan 1970'lerde ortalama %4 seviyesine düşürmüştür. Bununla birlikte gelişmiş ülkeler 1960'lardan itibaren, önce Japonya'nın sonrada yeni sanayileşen Uzakdoğu ülkelerinin çok hızlı ihracat artışına hedef olmuşlardır (Kozlu 1998: 21).

Ayrıca 1973'te başlayan petrol fiyatlarında yaşanan şoklar gelişmiş ülkelerde yapısal uyum problemlerine yol açmış buda korumacılığa yönelik baskıların büyük ölçüde tırmanmasına sebep olmuştur. Yine aynı yıllarda döviz kurlarında da büyük değişimlerin yaşanması ülkeler arasında mevcut bulunan dengelere bir hayli zarar vermiştir. Gelişmiş ülkeler ise yurtiçi ve yurtdışı üreticilerin rekabet pozisyonlarının büyük oranda etkilenmesine neden olan bu gelişmelere, ticareti kısıtlamada yeni bir araç olarak uyguladıkları tarife dışı engellerle karşılık vermişlerdir. Yeni korumacılık adı altında değerlendirilen ve etkisi her geçen gün biraz daha artan söz konusu politikalar kolayca fark edilebilirken oldukça uzak bir tabiatta olmaları ile potansiyel olarak daha yıkıcı bir etki yaptıkları kabul edilmektedir (Yılmaz 1998: 14).

Eski koruma araçlarına göre yeni koruma araçların en önemli özelliği daha az fark edilebilir olmaları ve uygulama sebeplerinin daha geçerli görülmesidir. Yeni koruma araçlarının uygulanma nedenleri şu şekilde açıklanabilir;

- GATT üyesi ülkeler yapılan anlaşmalar neticesinde fark gözetici tarife engelleri ve ihracatı kısıtlamaya yönelik engelleri uygulamama yönünde

anlaşmışlardır. Yeni koruma araçları sayesinde hem bu anlaşma ile çatışmama hem de menfaatlerini yerine getirme isteği.

- Yeni koruma araçları uygulama bakımından daha kolaydır. Çünkü geleneksel koruma politikaları ancak yasal prosedürler veya kolayca fark edilebilecek idari yollarla uygulanabilmekteyken yeni koruma araçları gizlilik içerisinde uygulanabilmektedir. Örneğin gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi.
- Yukarıdaki sebeple ilişkili olarak korumacılık yönünde lobi faaliyeti gösteren gruplar yönetimden yeni korumacı tedbirlerini daha rahatlıkla isteyebilmektedirler (Gandolfo 2004: 270).

Yeni korumacılık başta tekstil, ayakkabı, giyim, çelik, v.s. olmak üzere daha çok az gelişmiş ülkelerin yeni ihraç etmeye başladıkları emek-yoğun sanayi malları üzerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Koruma aracı olarak çok değişik çok değişik önlemlere başvurulmuştur. Bunlarda gönüllü ihracat kısıtlamaları, görünmez engeller olarak kabul edilen; ürün, sağlık, güvenlik, çevre standartları ve idari düzenlemeler, ihracata ve iç piyasaya yönelik endüstrilere sübvansiyonlar, kamu ihalelerinde yerli üreticilere öncelik gibi örnekler verilebilir (Seyidoğlu 2001: 170).

Yeni korumacılık araçları arasından bizim için en önemlisi olan ürün standartları ile ilgili şu açıklamalar faydalı olacaktır. Ülkeler özellikle tüketicilerin ve çevrenin korunması yönünde belirli ürünlerin sahip olması gerektiği standartlar belirlemektedirler. Bu ülkeye ihracat yapan bir ülkede bu standartları yerine getirmek durumundadır. Ancak uygulanan bu standart gerçekten üreticileri ve çevreyi korumak amacıyla oluşturulmuştur yoksa ihracatın engellenmesi yönünde gizli bir araç mıdır? (Sturn 2006: 565).

Tarife engellerinin aşamalı olarak kaldırılması sonucunda uluslararası ticaret politikalarının tartışma konusunun ulusal ürün standart ve düzenlemeleri arasındaki farklılara kaydığını belirten Casella (2001: 243) makalesinde şu sorulara da cevap aramıştır ve konunun ne kadar tartışmalı ve derin olduğuna değinmiştir. Acaba devletler ticaretle ilgili bazı standartlar ve düzenlemelere giderek oluşan farklılıkları

yerel üreticilerin korunması amacıyla kullanılmaktadır? Standartların harmonizasyonunun sağlanmasını kendi ulusal ticari sınırlarını ortadan kaldırmanın bir ön koşulu olarak sunmak acaba ne kadar doğrudur? Uluslararası ticaret ülkeler arasındaki kültürel farklılıkları ortadan kaldıran, sağlık, çevre ve çalışma standartlarını sürekli düşüren bir güç müdür? Tüm bu sorular çalışmamızın da amacını ortaya koymaktadır.

1.5.3. GATT Anlaşması ve Dünya Ticaret Örgütü

1930'lardaki büyük bunalım, yanlış bir tercih olarak ülkeleri korumacılığa sevk etmiş, gümrük duvarlarının hızla yükselmesi, bunalımın denetimden çıkarak yayılmasına ve bilahare komünizm ve faşizmin beslenip güçleneceği sosyo-ekonomik ortamın doğmasına yol açmıştır (Pulat 2001: 32). Bu yoğun koruyuculuk ve iktisadi milliyetçilik hareketlerine bir tepki dünya ticaretini serbestleştirme çabaları öncelikle sanayileşmiş ülkelerde başlamış, giderek az gelişmiş ülkeler de bu akımın içine çekilmişlerdir.

İki savaş arasındaki dönem boyunca uluslararası ticarete görülen bu kısıtlayıcı uygulamalardan özellikle Batılı sanayileşmiş ülkeler şikâyetçi idiler. Çünkü sanayi üretiminin hızla geliştiği bu ülkelerde, ekonomik hayatın canlılığı, büyük oranda geniş piyasaların varlığına bağlı bulunuyordu. O nedenle, Batılı ülkeler daha ikinci dünya savaşı sona ermeden veya savaşın hemen sonrasında çok yanlı bir uluslararası ticaret ve ödeme sistemi gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir (Seyidoğlu 2001: 193).

Aslında özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllarda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve hızlanan korumacılık politikaların yönünü değiştirilmesi amacıyla uluslararası birçok girişim olmuştur. Buna 1927'de gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Konferansı iyi bir örnek oluşturmaktadır. Milletler Cemiyetinin ticari faaliyetlere ilişkin raporunda bu iki savaş arasındaki dönemin ne kadar çelişkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Çünkü bu dönemde ticaretin serbestleştirilmesi ve eşitliğin sağlanması yönünde uluslararası birçok konferans düzenlenmiş bununla birlikte tarihte hiçbir dönemde korumacılık bu dönemde olduğu kadar artmamıştır. Bu dönemin en büyük

özelliği devletler muhtemel işbirliğinin karşılıklı potansiyel faydasını anlamış ancak gerek karşılıklı güvensizliğin ve gerekse tereddüdün neticesinde ticaretin liberalizasyonu istenen düzeyde sağlayamamalarıdır (Bagwell, Staiger 2003: 44).

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler, savaş dönemi boyunca yaşanan kaosu sona erdirmek, ülkeler arasında serbest dış ticareti teşvik etmek amacıyla Bretton Woods Konferansının ardından bir toplantı yapmaya karar vermişlerdir. 1946 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 19 ülkeden meydana gelen hazırlık komitesini oluşturmuştur. Komitenin görevi, dış ticaret ve istihdam konusunda uluslararası konferans için hazırlıklarda bulunmaktır. 18 Ekim–26 Kasım 1946 tarihleri arasında Londra’da toplanan Hazırlık Komitesi, ortak bir sözleşme taslağı üzerinde anlaşmaya varamamıştır. Bunun üzerine ABD, Kanada, İngiltere, Fransa ve Benelüks ülkelerinin dâhil olduğu Yazım Komitesi kurulmuş ve sorun yaratan konuların çözümlenmesi için çaba harcanmıştır. Yazım komitesi 20 Ocak–25 Şubat 1947 tarihlerinde yeni metin üzerinde çalışmaya devam ederken ABD, Komite’ni üyeleri ile doğrudan görüşmeye başlamıştır. Böylece Cenevre’de aynı konuda iki farklı toplantı gerçekleştirilmiştir. 10 Nisan–30 Ekim 1947’de ise, Hazırlık komitesine üye ülkeler ile ABD arasında karşılıklı tarife indirimlerini içeren Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanmıştır (Karluk 1995: 114).

Uluslararası bir anlaşma olarak GATT üç önemli prensibe dayanmaktadır. Bunlar;

Ulusal Muamele İlkesi (Ulusal Ayrımcılık Yapma Yasağı): Bu prensip GATT’ın temel prensibi olarak kabul edilmektedir. Bu prensip ‘En Çok Kayırlan Ülke’ ve ‘Ulusal Ürünlere Ayrımcılık Yapmama’ şeklinde iki ayrı biçimde belirtilmektedir. En Çok Kayırlan Ülke prensibi uluslararası ticari ilişkilerinde bireysel olarak anlaşmaya varmış taraflar diğer tüm taraflara da aynı şekilde davranmak durumundadır. Buna göre eğer GATT üyesi bir ülke birlik üyesi herhangi bir üyeye örneğin ithalattan aldığı vergilerde bir ticari ayrımcılık sağlamışsa otomatik olarak diğer tüm ülkelere aynı ayrımcılığı sağlamış varsayılır. Ulusal Ürünlere Ayrımcılık Yapmama

ilkesi de ithal ürünlere yerel ürünlerle uygulanan politikaların aynısının uygulanmasını kapsar. Örneğin eğer yerel ürünlere belirli bir oranda dolaysız vergi uygulanıyorsa ithal ürünlere de aynı vergi oranı uygulanmak durumundadır.

Bu prensiple ilgili bazı istisnalar mevcuttur. Bu prensibin en önemli istisnası serbest bölgelere ve gümrük birliklerine izin veriyor olmasıdır. Bir diğer istisnayı ‘Genişletilmiş Preferanslar Sistemi’ oluşturmaktadır. Bu sistemde gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelere yaptıkları ithalata tercihli gümrük tarifesi yâda gümrük uygulamakta ama diğer ülkelere yaptıkları ithalata en çok kayırlan ülke prensibini uygulamaya devam etmektedirler.

Karşılıklı Ödün İlkesi: Bu prensibe göre GATT üyesi bir ülke ticari bir imtiyaz sağlamışsa diğer üye ülkelerde buna eş değerde bir imtiyaz sağlamalıdır. Bu ilkenin amacı ticaretin liberalizasyonun avantajlarını ve dezavantajlarını dengelemektir. Ayrıca bu ilkenin amacı belirli imtiyazlara sağlamakla birlikte bazı engellerinde geri çekilerek ortadan kaldırılmasıdır. Bu ilkenin sadece tarifleri indirmekle imtiyaz sağlanacağı düşünülmemeli bununla birlikte belirli oranlarda tarifelerin sabit kalacağını garanti etmekle de ileriye dönük belirsizliğin ortadan kaldırılmasını yoluyla belirli faydalar sağlayacağı düşünülmelidir.

Tarifeler Yoluyla Korumanın Sağlanması İlkesi: Prensip olarak tarife dışı araçlar, örneğin miktar kısıtlamaları uluslararası ticarete direkt müdahalede bulunduğu için yasaklanmıştır. Tarife engelleri şeffaf koruma araçlarıdır ve tarifelerle ilgili bilgiler herkes tarafından rahatlıkla öğrenilebilmektedir. Ayrıca tarifeler üzerinde özellikle indirilmesi konusunda diğer araçlarda olmayan şekilde açıkça pazarlıklar yapılabilmektedir. Diğer araçlar üzerinden yüzde olarak indirimler yapmak mümkün olmamaktadır (Lanjouw 1995: 7).

Aslında bir tarife sözleşmesi durumunda olan GATT örgütü kapsamında 1947–1993 yılları arasında sekiz müzakere yapılmıştır. Yapılan ilk müzakerede sadece gümrük tarifelerinde indirimler gerçekleştirilmiş, bundan sonra yapılan Kennedy ve Tokyo müzakerelerinde ise tarife dışı tedbirlere ve GATT sistemini işleyişi ele

alınmıştır. Kennedy müzakereleri sonucunda ise gelişme yolundaki ülkelere farklı ve lehte muamele yapılması esası getirilmiştir. Tokyo müzakerelerinde ise ağırlıklı olarak dumpingler ve ülkelerin uygulamakta olduğu teknik düzenlemeler üzerinde durulmuştur. Bu müzakerelerin en kapsamlısı ve en çok katılımın sağlandığı sonuncusu olan müzakereler ise Uruguay görüşmeleridir. Uruguay müzakereleri dünya ticaretinin düzenlenmesi yönünde önemli gelişmelere sahne olmuştur. Bu görüşmeler neticesinde uluslararası ticareti yönlendiren ‘çok taraflı kurallar’ın çerçevesi güçlendirilmiş, ayrıca mal ve hizmetlerin yabancı pazarlara girişinin kolaylaştırılmasına ilişkin gelişmeler kaydedilmiştir. Uruguay müzakerelerinin diğer bir önemli sonucunda Dünya Ticaret Örgütü’nü kurulmasıdır (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi 1996: 3).

Dış Ticaret Örgütü(DTÖ), Uruguay müzakereleri sonucunda daha çok anlaşma niteliğinde olan GATT’ın yerine sürekli bir kuruluşun oluşturulması amacıyla kurulmuştur. 01.01.1995 yılında GATT’ın yerine kurulan DTÖ içeriği itibari ile GATT devamı niteliğinde olmakla birlikte daha kapsamlı bir organizasyondur.

DTÖ’ nün amacını geniş bir kapsamda ele alacak olursak; üye ülkelerin ticaret ve ekonomi alanındaki ilişkilerini geliştirmek, hayat standartlarını yükseltmek, tam istihdamı gerçekleştirmek, reel gelir ile gerçek talep hacmindeki istikrarlı artışı sağlamak, mal ve hizmet üretim ve ticaretini geliştirmek, aynı zamanda da dünya kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma hedefine en uygun bir şekilde kullanıma imkân vermek ve gerek çevreyi korumak gerekse farklı ekonomik düzeydeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde mevcut kaynaklarını geliştirmek olarak açıklayabiliriz (Turhan 1997: 2).

DTÖ, Uruguay Round’da müzakere edilmiş ve gelecekte müzakere edilecek bütün çok taraflı ve çoklu anlaşmaların uygulanmasının gözetilmesinden sorumlu şemsiye bir örgüt olarak faaliyet göstermektedir. Ana hedefleri, ayrı bir kuruluş olarak varlığı sona eren ve DTÖ’ nün bir parçası haline gelen GATT’ın hedeflerine benzemektedir. Söz konusu bu hedefler, DTÖ’ nün hizmet alanındaki ticareti

düzenleme yetkisi verilmesi için genişletilmiştir. DTÖ kuruluş anlaşmasında örgütün dört işlevi yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir;

- Örgüt ilk olarak, Uruguay Round hukuki metinlerinin ve gelecekte müzakere edilecek her anlaşmanın uygulanmasına, yönetimine ve işlemesine yardımcı olacaktır.
- İkinci olarak, anlaşmanın kapsadığı alanlarda, yetkisine giren yeni konularda ve ticaretin daha da serbestleştirilmesine üye ülkelerin müzakerelerde bulunmaları için bir formül oluşturacaktır.
- Üçüncü olarak, üye ülkeler arasındaki farklılıkları ve anlaşmazlıkların çözülmesinden sorumlu olacaktır.
- Son olarak ta, üye ülkelerin ticaret politikalarını periyodik olarak inceleyecektir (International Trade Center 1999: 42).

DTÖ' nün amaçları ortaya konulduktan sonra özellikle gelişmekte olan ülkelere DTÖ' nün yapısı, karar alma mekanizması ve gerekliliği ile ilgili bazı hususlara dikkat çekmekte fayda vardır.

Savaş (2004: 13) DTÖ' nün gerekliliği ve yapısı hakkında şu görüşlerde bulunmuştur; Bir zamanlar özellikle Sovyet Rusya'nın merkezi planlama noktasında eleştirildiğini ancak şu anda DTÖ' nünde benzer şekilde sorunları merkezi bir planlama ile çözümlene yoluna gittiğini belirtmiştir. DTÖ' nün mevcut yapısı ile gerçekten bir serbest ticaret ortamının mı mevcut olduğu yoksa DTÖ' nün kurallarının egemen olduğu ve bu arada ulusal devletlerin egemenlik gücünü gün gün kaybettikleri bir durumun mu söz konusu olduğunu yargılamıştır.

Bu eleştirilere Bebekoğlu (2004: 17) DTÖ' nün uluslararası ticaretin kurallarını koyan bir örgüt olduğunu belirterek, kuralsız bir düzenlemedense ülkelerin böyle bir sisteme dâhil olmalarının hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin faydasına olacağını şeklinde katılmıştır.

Sally (2005: 81)'ye göre ise yirmi birinci yüzyılda serbest ticaret ağır bürokratik uygulamalara, hantal ticari müzakerelere daha az bağlı olmalı bunun yerine serbest ticaret daha çok on dokuzuncu yüzyılda uygulanmakta olan tek taraflı liberalizasyon ile sağlanmalıdır. DTÖ ve diğer uluslararası anlaşmalar yardımcı organ olarak görev yapmalı, bunların önemi abartılmamalıdır.

Fisher (2000: 8) kitabında özellikle 2 dünya savaşından önce ve savaş sırasında, dünya ticaretinin ABD tarafından düzenlendiği şeklinde bir görüntü mevcut olduğundan bahsetmiş ancak günümüzde tüm diğer gelişmiş ülkelerin ekonomik alanda göstermiş olduğu başarılar sayesinde ABD'nin bu hegemonik gücü kaybetmiş olduğunu bu tür bir güçten bahsetmenin daha zor bir hal aldığını vurgulamıştır. Yazar belki de bu güce en iyi adayın Dünya Ticaret Örgütü olduğunu belirtmiş, ancak DTÖ' nünde gerek çok kapsamlı bir örgüt olması gerekse çok farklı üyeden oluşması nedeni ile tam olarak bu misyonu üstlenemediğini belirtmiştir. Yazar dünya ticaretinin düzenlenmesinde ne tamamen serbest, hiçbir düzenlemenin olmadığı bir sistemi nede tüm gücün sadece belirli aktörlerin elinde toplanmış olduğu bir düzeni benimsemiştir. Ancak dünya ticaretinde belirli düzenlemelerin olmasının hiçbir düzenlemenin olmadığı bir sistemden daha iyi olacağını belirtmiştir. Sonuç olarak yazar iki uç noktanın ortasında dengeli bir sistemin en ideal çözüm olduğunu belirtmiştir.

1.5.4. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması

Ticarete teknik engeller kavramının uluslararası alanda kabul gören ve kesin bir tanımlaması olmamakla beraber genel kullanım açısından; ihracatçı veya ithalatçıya ürünü için imal edildiği ülkede uygulanandan farklı olarak, fiilen veya resmi bir biçimde bu ürünün, teknik özelliklerinin uygunluğunun pazara sunulmadan önce tespit edilmesi yükümlülüğünün getirilmesi ticarete engel olarak nitelendirilmektedir (Nuray, Çalış 1996: 53).

Genel olarak teknik engeller, ülkeler arasındaki standart, teknik düzenleme ve uygunluk değerlendirmeleri farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ticarete teknik engeller; ülkelerin, uluslararası ticaret alanında temel gerekleri (insan, can ve mal

güvenliği ve sağlığı, hayvan veya bitki yaşam veya sağlığı ile çevre ve tüketicinin korunması vb.) gerekçe göstererek aldıkları önlemlerin (teknik düzenleme, standartlar) amacından saparak ticareti kısıtlayıcı bir nitelik kazanmasıdır (İstanbul Sanayi Odası 2005: 5)

Gerek GATT yıllarında, gerekse Uruguay Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri sırasında, sadece gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarının ortadan kaldırılmasıyla serbest ticaret idealine ulaşamayacağı gerçeği belirginleşmeye başlamıştır. Sekiz çok taraflı ticaret müzakeresine sahne olan GATT'ın en büyük başarısı, miktar kısıtlamaları gibi tarife dışı engellerin tarifelere dönüştürülmesi, tarifelerin de tüm ürünlerde sıfırlanmasa dahi önemli ölçüde azaltılması olmuştur. Bu şekilde, klasik ticari önlemlerin kontrol altına alınması ve şeffaflığın sağlanması temin edilmiştir. Ancak, anılan klasik ticari engellerin uluslararası ticaretteki etkisinin giderek azalması, ülkeler tarafından yeni önlemlerin dünya ticaret sahnesine sürülmesine yol açmıştır (Örnek 2005: 2).

Bu engellere Fransa'nın 1980'lerde ithal video kaydediciler için uygulamış olduğu politika örnek olarak verilebilir. Fransa bu tür aletlerin gümrüklerden geçirilmesinde ülkede personel olarak en zayıf, ülke merkezine uzak mesafedeki gümrüklerin kullanılmasını politika olarak benimsemiş ayrıca ürünlere ait kullanma talimatlarının Fransızca yazılıp yazılmadığını incelemiş hatta bu ürünleri parçalarına ayırıp parçaların menşeyini tespit etmeye kadar ileri gitmiştir. Ayrıca bu tür ürünlere dayanıklı tüketim malzemesi olmasına rağmen diğer dayanıksız ürünlere uygulanan ithalat prosedürü uygulanmıştır (Mayer 1998: 196).

Teknik engellere Avrupa Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yaşanan hormonel et tüketimi ile ilgili ortaya çıkan sorunda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Avrupa'da hormonlu sığır etinin tüketiminin insan sağlığına zararlı olduğu yönündeki iddialar neticesinde hormonlu sığır etlerinin tüketimi yasal düzenlemelerle sınırlandırılmıştır. Ancak Amerika'da bu yönde bir düzenleme olmadığı için Amerika'lı üreticiler Avrupa pazarında yasal engellerle karşı karşıya kalmıştır. Amerika hormonlu sığır etinin insan sağlığına zararının bilimsel olarak ortaya

konulmadığını iddia etse de Avrupa Birliği insan sağlığına zararlı olduğunu düşündüğü bir hususta yasal düzenleme yetkisinin olduğunu iddia etmiştir (Sturn 2006: 565).

Bu sorunla ilgili olarak Sturn, (2006: 565) makalesinde yasal düzenlemelerle ilgili olarak üç kritik noktaya dikkat çekmiştir. Öncelikle tartışılan düzenlemelerle ilgili olarak düzenlemelerin çevreye ve güvenliğe yönelik faydaları ile ilgili kesin bir belirsizliğin olduğunu belirtmiştir. Bilimsel bulgular engellenen ürünle ilgili olarak gerçekten zarar verip vermeyeceği hususunda kesin bir sonuca ulaşamamaktadır. İkinci olarak düzenlemeyi oluşturanlar ile kamuoyu arasında bir asimetri söz konusu olduğudur. Düzenlemelerin karmaşıklığı ve bilimsel bulguların eksikliği kamuoyu ile düzenlemeleri yapanlar arasında bilgi eksikliğine yol açmaktadır. Son olarak ta düzenlemelerin her ne kadar yerel üreticiler ve yurtdışı üreticileri aynı oranda etkilediği iddia edilse de düzenleme ile ortaya çıkan maliyet unsurlarının eşit olmadığıdır. Yurtdışı firması yerel firmaya göre daha fazla maliyete katlanmaktadır.

Ticarette uygulanan teknik engeller, gerek GATT gerekse DTÖ’nde önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. Teknik engeller ilk defa Tokyo Çok taraflı Ticaret Müzakerelerinde gündeme gelmiş ve “Standartlar Kodu” olarak da adlandırılan “Ticarette Teknik Engeller Çoklu Anlaşması”, 102 ülkenin katıldığı müzakereler sonucunda sadece 32 ülke tarafından 1979 yılında imzalanmıştır. Standartlar Kodu ile temel olarak teknik düzenlemelerin, standartların ve uygunluk değerlendirmesi prosedürlerinin hazırlanması, kabulü ve uygulanmasına ilişkin kurallar benimsenmiştir. Ancak, Standartlar Kodunun çoklu anlaşma niteliğinde olması sebebiyle sadece taraf olan ülkelere uygulanma zorunluluğunun bulunması, ticarette karşılaşılan teknik engellerin ortadan kaldırılması amacıyla GATT bünyesinde yürütülen çalışmalarda tatminkâr bir sonuca ulaşılmasını etkilemiştir. Ticarette teknik engeller, uluslararası ticaret üzerindeki etkileri nedeniyle Uruguay Çok taraflı Ticaret Müzakerelerinin de ana gündem maddeleri arasında yer almıştır. Gerçekleşen müzakereler sonucunda Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Marakesh Anlaşmasının eki Ticarette Teknik Engeller Anlaşması kabul edilmiştir. Standartlar Kodunda mevcut olan yapısal sorunların aksine TBT Anlaşması, 32 sözleşmecisi taraf yerine 149 DTÖ

üyesi tarafından kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Başka bir deyişle, çoklu anlaşma olarak imzalanmamış, “tek taahhüt” ilkesi uyarınca DTÖ Kuruluş Anlaşmasını imzalayan tüm üye ülkeler tarafından TBT Anlaşması da doğrudan kabul edilmiştir. Ayrıca, Anlaşma oluşturulurken Standartlar Kodunun hükümleri hem güçlendirilmiş, hem de netlik kazanmıştır (Örnek 2002: 4).

Sanayi ve tarım ürünleri de dâhil olmak üzere, tüm ürünleri kapsamına alan TBT Anlaşması, bir yandan standart, teknik düzenleme ve uygunluk değerlendirme prosedürlerinin üyelerce uygulanması sırasında ulusal ürünler ile yabancı menşeli ürünler arasında ayırım gözetilmemesini ön görürken diğer yandan üye ülkelere herhangi bir ürüne ilişkin olarak hazırlanacak standardın, teknik düzenlemenin veya uygunluk değerlendirme prosedürünün, bu konudaki mevcut uluslararası düzenlemeden sapma göstermemesine dikkat edilmesi şart koşmaktadır. Diğer taraftan Anlaşma içerisinde standart, teknik düzenleme ve uygunluk değerlendirme prosedürlerine ilişkin üyeler arasındaki bildirim mekanizması da ayrıntılı olarak düzenlenmektedir (Demir 2002: 22).

Bunlarla birlikte; standartların ticarete gereksiz engeller yaratmaması için geçerli bir amaca hizmet etmesi ve bu amaca ulaşırken gerekli olandan daha katı kurallar içermemesi ön görmekte, uygunluk değerlendirme sonuçlarının karşılıklı tanınması için üyeleri teşvik etmekte ve karşılıklı anlaşmalar yapılmasını sağlamakta ve son olarak ta gelişmekte olan ülkelerin yeterli teknik ve mali kaynağa sahip olmayabilecekleri için özel ve lehte muameleler düzenleyebileceklerini belirtmektedir.

TBT Anlaşması temelde uluslararası standartları teşvik etmekte ve üye ülkelerde uygulamaların bu standartlarla uyum içerisinde yapılmasını öngörmektedir. Uluslararası standartlara uygun olarak yapılmış düzenlemelerin teknik engel yaratmayacağı kabul edilmektedir. DTÖ’ ne üye ülkeler uluslararası standartlardan ancak hayati çıkarlarını içeren şu koşullara da izin sapmalarına izin verilmiştir;

- Yanıltıcı uygulamaların engellenmesi,
- İnsan sağlığı ve güvenliğini korunması,

- Hayvan ve bitki sağlığının korunması,
- Çevrenin korunması (Şensoy 2001: 30).

Tüm bu hükümlerin amacı uluslararası ticarete artan oranda gözlenen ‘teknik engellerin’ ortandan kaldırılmasıdır.

Aslında Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT) lkelerin belirlemiş oldukları standart ve teknik düzenlemelerin içeriğinin belirlenmesinden çok DT’ ne ye ülkelerin standartları arasındaki farklılıkların azaltılmasını amaçlamıŐtır. Bu amaçla TBT ye ülkelerin ürün gereksinimlerinin ve uygunluk değerlendirme prosedürlerinin nasıl düzenleneceğine yönelik genel kurallar ortaya koymaya çalışmıştır. Bu genel kurallar; ürün standartlarının ve uygunluk değerlendirme prosedürlerinin uluslararası standartlara adapte edilmesi ve uluslararası standartların uygulanmadığı durumlarda hangi ürün ve uygunluk değerlendirme prosedürlerinin uygunluğunun zorunlu olması kriterleri ile uluslararası standartlara hazırlanmasına katılım prensiplerini içermektedir (McDonald 2005: 252).

Özetle Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasının (TBT) amacı ürün standartlarının ve düzenlemelerinin uluslararası ticarete engel teşkil etmeyecek Şekilde tüketicilerin ve çevrenin korunmasını sağlayarak, tüm yerel standart ve düzenlemelerin gereksinimlerini gözetererek ticaretin en ekonomik ve adil bir Şekilde yapılmasına yönelik ürün standartlarının ve düzenlemelerini harmonizasyonunu sağlamaktır.

1.6. ULUSLARARASI TİCARETTE ÜRÜN İŞARET VE BELGELERİ

Günümüzde uluslararası ticarete gerek ülkelerinin mal ticaretinde yasal zorunluluk olarak gördüğü gerekse tüketicisi istek ve beklentilerine yönelik oluşturulmuş birçok işaret ve marka kullanılmaktadır. Bu işaret ve markaların oluşmasında en temel gereksinim tüketicilere ve çevreye güvenli ve zararsız ürün üretilmesi ihtiyacıdır.

1.6.1. FCC (Federal İletişim Komisyonu) İşareti

FCC Markası (Federal Communications Commission) Amerika Birleşik Devletleri tarafından elektronik cihazlar için geliştirilen teknik düzenlemedir. FCC bağımsız bir düzenleyici devlet kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. FCC markası bu işareti almış elektronik ürünlerin kabul edilebilir yüksek frekanslarda test edildiğini ve kullanılabilir uygunluğunu gösterir. FCC Markasını Amerika Birleşik Devletlerinde satılacak mikroişlemci taşıyan tüm ürünlerde bulunması zorunlu olan bir işarettir.

Şekil 1.1.

Kaynak: <http://www.fcc.gov/aboutus.html> Erişim Tarihi:24.08.06.

FCC kapsamında test edilecek ürünler A Sınıfı ve B Sınıfı ürünler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. A Sınıfı ürünler endüstriyel ürünleri kapsamaktadır. A Sınıfı ürünlerde, resmi bildirim gerekmemekte ürün performans doğrulaması ve ürün performans bilgilerinin üretici tarafından saklanması yeterli olmaktadır. B sınıfı ürünler ise daha çok ev içi kullanıma ve kişisel kullanıma yönelik ürünleri kapsamaktadır. B sınıfı kapsamına giren ürünlerde ürün doğrulaması, ürün sertifikasyonu ve üretici beyanı gibi yasal zorunluluk mevcuttur (<http://www.fcc.gov> Erişim Tarihi 24.08.2006).

1.6.2. UL Markası

UL (Underwriters Laboratories Inc.) Markası bir ürün güvenlik ve performans standartları hazırlama kurumu olan Underwriters Laboratories Inc.'in tescilli markasıdır. Underwriters Laboratories Inc. Bağımsız, kar amacı gütmeyen, güvenli ürün test ve belgelendirme faaliyetlerini yürüten bir kuruluştur. UL Markası Underwriters Laboratories Inc. tarafından gerçekleştirilen muayene ve test hizmetleri sonucu sunulan bir markadır. Bir ürünü UL Markasına sahip olması demek söz

konusu ürünün Underwriters Laboratories Inc. tarafından test edildiğini, belirlenen kriterlere uygun olduğunu, bir şahit numune tarafından doğrulandığını ve UL belirlemiş olduğu gerekleri karşıladığını gösterir.

UL markası bir ürün için; bağımsız kar amacı gütmeyen bir kuruluşun teknik uzmanlarınca yapılan çalışmalar sonucunda olası tüm risklerin elimine edildiğini veya minimuma indirildiğini gösterdiği için çok büyük önem taşımaktadır. UL Markasına sahip bir ürün güvenlik gereklerini gerine getirdiği sürece bu işareti taşıyabilmektedir ancak güvenlik gerekleri ile ilgili bir sorun durumunda ürün bu işareti terk etmek zorundadır (<http://www.ul.com> Erişim Tarihi: 25.08.2006).

Şekil 1.2.

Kaynak: <http://www.us.tuv.com/downloads/index.html> Erişim Tarihi:27.08.06.

UL uluslararası piyasalarda ürünlerin serbest dolaşması ve tüketiciye güvenli ürün sağlanması amacıyla 70'den fazla ülkede temsilcilikleri, laboratuvarları ve iş ortakları bulunan bağımsız bir kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. Günümüzde UL Markası her ne kadar ülkemizde olmasa da bilinçli tüketiciler tarafında ürünlerde aranan tüm dünyaca tanın bir marka haline gelmiştir.

1.6.3. TUV-GS Markası

TUV-GS Markası Alman Ürün Güvenliği Kanunu'ndan kaynaklanan hükümler doğrultusunda ürüne ait şahit numune üzerinde gerekli güvenlik testlerin yapıldığını ve ürünün üretim hattının yıllık bazda denetlendiğini gösteren uluslararası kabul görmüş gönüllü bir markalama sistemidir (<http://www.igel.de> Erişim Tarihi 26.08.2006).

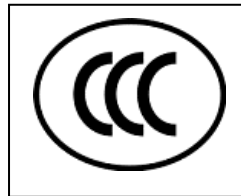
Şekil 1.3.

Kaynak: <http://www.us.tuv.com/downloads/index.html> Erişim Tarihi:27.08.06.

TÜV'ün Alman Ürün Güvenliği Kanunu'ndan kaynaklanan 'güvenlik testi' anlamına gelen GS markası ile bütünleştirilmiş halidir(Mengi 2005: 6). Bu marka özellikle Avrupa Birliği ülkesi üyesi ülkelerin tüketicileri tarafından ürünlerde özellikle aranmakta ve ürünlere pazarlama avantajı sağlamaktadır.

1.6.4. CCC (Çin Yeterlilik Markası) Markası

CCC (China Compulsory Certification) Markası Çin Halk Cumhuriyeti'nde 19 ürün grubu ve 132 ürün türüne ait geliştirmiş olduğu kullanımı zorunlu bir markalama sistemidir. CCC işareti 1 Ağustos 2003 tarihi itibari ile bu işareten önce mevcut olan ihracatta ve ithalatta ürünlerin içeriklerinin tespitine yönelik oluşturulmuş olan CCIB standardının ve ürünlerin kalite kontrollerine yönelik oluşturulmuş CCEE standardının yerine geçecek tek bir standart olarak düzenlenmiştir. Bu işaret ithalat ve ihracatta tabi ürünlerle birlikte Çin pazarında dolaşımda olacak her tür elektrikli ve elektronik ürünleri kapsamaktadır. Bu işaret 1 Mayıs 2002 tarihinden bu yana zorunlu olarak uygulanmaktadır (Lin 2005: 49).

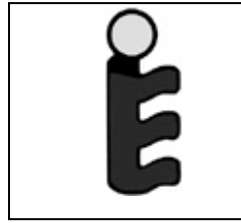
Şekil 1.4.

Kaynak: <http://www.us.tuv.com/downloads/index.html> Erişim Tarihi:27.08.06.

Çin, Zorunlu Ürün Sertifikasyonu ile ilgili kanun ve düzenlemelerine göre insan sağlığı ve güvenliği, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığı, çevrenin korunması ve ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik ilgi tüm ürün gruplarında CCC işaretinin kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

1.6.5. KEY ve CENCER Markası

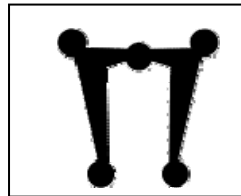
KEY Markası Avrupa Birliği içindeki tüketicilerin korunması için CEN ve CENELEC üyesi olan standardizasyon kurumları tarafından geliştirilen bir markadır. Gönüllü bir markalandırmadır ve ürünlerin ilgili Avrupa Standardının (EN) gereksinimlerine haiz olduğunu göstermektedir (Mengi 2005: 6).

Şekil 1.5.

Kaynak: <http://www.cenorm.be/cenorm/conformityassessment/keymark+/index.asp> Erişim Tarihi:27.08.06.

CENCER Markası ise yine CEN tarafından yayımlanan EN standartlarına yâda onaylanan diğer teknik özelliklere uygunluğunu gösteren bir belgelendirme sistemidir. CENCER markası CEN (Avrupa Standart Komitesi) tarafından verilmektedir. KEY Markasında olduğu gibi gönüllü bir belgelendirmedir ve ürünlerin CEN tarafından onaylanan teknik standartlara veya özelliklere uygun olduğunun bir göstergesidir (Mengi 2005: 6).

Şekil 1.6.

Kaynak: <http://www.cenorm.be/cenorm/conformityassessment/cen+mark+/index.asp> Erişim Tarihi:27.08.06

1.6.6. GOST-R Belgesi

GOST-R sertifikası Rusya Federasyonu sınırları dâhilinde dolaşımda olan ürünlere yönelik gerekli güvenlik testleri sonucunda söz konusu ürünler ilişkin verilen bir belgedir. Bu belgeyi verme yetkisi (Standardizasyon, Metroloji ve Sertifikasyon Devlet Komitesi) GOSSTANDART'tır.

Şekil 1.7.

Kaynak: <http://www.us.tuv.com/downloads/index.html> Erişim Tarihi:27.08.06.

GOSSTANDART, tanımladığı standart normlarına uygulamak üzere laboratuvarlar oluşturmakta veya bu yetkiyi Federal veya mahalli otoritelerin kontrolünde bulunan diğer resmi veya özel laboratuvarlara devir edebilmekte, söz konusu laboratuvarlar tarafından düzenlenen sertifikalar tüm Rusya'da geçerli olmaktadır (<http://www.percept.com> 25.09.2006).

1.6.7. CE (Avrupa Uygunluk) İşareti

Tez kapsamında daha detaylı bilgi verileceğinden diğer işaretlerle karşılaştırma amaçlı şu açıklamalar yapılabilir; CE (Conformity Europe) işareti üzerinde bulunduğu ürününün uygun kullanım ile insan, hayvan, bitki sağlığı ve güvenliği ile çevreye zarar vermeyeceğini garanti altına alan bir işaretleme sistemidir. CE işareti malların Avrupa Birliği üyesi ülkelerde serbest dolaşımını tam anlamıyla sağlayabilmek amacıyla Avrupa Birliği'nin, ürünlerin teknik yapılarına ilişkin mevzuatı basitleştirmek ve genelleştirmek için oluşturmuş olduğu 'Yeni Yaklaşım' politikası çerçevesinde geliştirilen bir işaretleme sistemidir.

Şekil 1.8.

Kaynak: <http://www.us.tuv.com/downloads/index.html> Erişim Tarihi:27.08.06.

CE işaretleme sistemi AB genelinde kullanılmış olan değişik uygunluk işaretleri yerine AB direktiflerine uygunluğu gösteren tek tip bir AB işaretleme sistemidir. CE işareti bir kalite markası değil ürünlerin asgari güvenlik şartlarını yerine getirdiğini gösteren bir işarettir.

2. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TEKNİK ENGELLERİN UYUMU VE CE UYGUNLUK İŞARETİ

2.1. AVRUPA TEK PAZARI VE TARİFE DIŞI ENGELLER

Avrupa Birliği'nin bugün geldiği nokta, Yirminci Yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri olarak nitelendirilmektedir. AB, öncelikle Batı Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve sosyal yapısında daha sonra da dünyadaki güç dengelerinin değişiminde önemli rol oynamıştır. AB'nin oluşumundan itibaren Avrupa kıtası en uzun süreli barış sürecini yaşamıştır. Yirminci yüzyılın ortalarına kadar Avrupa, çatışmaların hâkim olduğu, tarafların bir birine karşı hâkimiyet sağlayarak büyük imparatorluklar oluşturmaya çalıştığı, istikrarsız bir coğrafya olmuştur. Birinci Dünya Savaşı (1914–1918) yaşanmış, bu savaşın trajik yaraları sarılmadan artan milliyetçi hareketler 2.Dünya Savaşı'nı (1939–1945) kaçınılmaz kılmıştır. Bu iki önemli, ancak istenmeyen gelişme toplumlari savaşları tekrar yaşamamak için işbirliği yapmaya zorlamıştır. Bu noktada Avrupa'da bir birlik oluşturma çabaları hız kazanmıştır. Aslında Avrupa'daki bütünleşme hareketleri çok öncelere dayanmaktadır. Ne var ki, bu yöndeki girişimler yeteri kadar destek göstermemiş ve bir takım konjonktürel gelişmeler olası projelerin hayata geçirilmesine imkân tanımamıştır (Erçin 2002: 2).

Fischer (2006: 229) gerek ABD'nin gerekse Avrupa Birliği'nin dışsal tehlikelere karşı korunma ve ayrılmış coğrafik bölgelerin düzenlenmesi amacıyla oluşturulmuş birlikler olduğunu belirtmiş, ABD'nin birleşme sürecinde bağımsız Avrupa devletlerinin zayıf birleşik devletlere karşı oluşturduğu tehlikelerin etkili olduğunu vurgulamıştır. Avrupa Birliği'nin oluşması sürecinde ise 2.Dünya savaşından çıkan güçlerini kaybetmiş ülkelerin ekonomilerini yeniden yapılandırmak ve olası Rus tehlikesine karşı dayanma oluşturmak için kurulduğunu belirtmiştir. Her iki birleşme sürecinin ülkelere barışın, istikrarın ve refahın kaynağı olarak algılandığını belirtmiştir.

Avrupa Birliği, çeşitli girişimler sonunda kurulmuş olan ve günümüzde birçok alanda ortak faaliyette bulunan üç kuruluşun yerine kullanılan bir isimdir. Bu kuruluşlardan ilki,18 Nisan 1951 tarihinde kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'dur. Diğer iki kuruluş,25 Mart 1957 tarihinde imzalanan anlaşmalarla kurulan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'dur. AKÇT ve AAET'nun sektörel seviyede bir iktisadi birleşme olmalarına karşılık, AET, genel ekonomik boyutta bir iktisadi birleşmedir. Bu üç topluluk arasında 1967 yılında yapılan 'Birleşme Anlaşması'yla üç topluluğun konsey ve komisyonları, tek konsey ve komisyon olacak şekilde birleştirilmiştir. Bu birleşmeden sonra, üç kuruluş 'Avrupa Toplulukları' olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Günümüzde, 'Avrupa Toplulukları' yerine entegrasyonun ulaştığı seviyeyi daha iyi yansıtan 'Avrupa Birliği' (AB) adı kullanılmaktadır (Dura, Atik 2003: 41).

1957 yılında imzalanan ve 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Anlaşması ile oluşturulan Avrupa Ekonomik Topluluğu günümüzün en büyük ve başarılı bölgesel entegrasyonlarından birisidir. Roma Anlaşması'nın 2. maddesi ile Topluluğun hedefi; 'topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yakınlaştırılması suretiyle, topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükselmesini ve birleştirdiği devletler arasında sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir' şeklinde belirlenmiştir (Gümrük Teftiş Kurulu 2001: 312).

Avrupa Topluluğu kurulduktan sonra, ekonomik entegrasyonun sağlanması yolundaki çalışmalar öncelikle iki önemli alanda yoğunlaşmıştır. Bunlardan birincisi, üye devletler arasında gümrük birliğinin oluşturulabilmesi için gümrük vergileri ve eş etkili önlemlerin kaldırılması, diğeri ise, üye devletler arasında ortak bir gümrük tarifesine geçilmesi olmuştur. Avrupa Topluluğu'nun tek bir Pazar oluşturmaya yönelik olan ve 1958 yılında başlattığı bu çalışmalar,1 Temmuz 1968'de tamamlanmıştır. Bu tarihte üyeler arasındaki ticarete gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları tamamen kaldırılmış ve üçüncü ülkelerle yapılan ticarete uygulanacak

ortak gümrük tarifesi kabul edilerek gümrük birliğine ulaşılmıştır (Nuray, alış 1996: 7).

Ancak Birliğin ye ülkelerarası mal alışverişine uygulanan gümrük ve eşdeğerli vergiler ile miktar kısıtlamalarını kaldırmada sağladığı, büyük ölçüde 1960'lı yıllarda yaşanan ekonomik gelişme sürecine dayanan bu başarı, gerçek bir piyasa oluşturma hedefi için yeterli olmamıştır. Geçiş döneminin sonunda ye uluslar arası ticarete çok sayıda teknik engelin, Birlik içi mal alışverişine uygulanan gümrükler ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması ile gerçekte korumacılık seviyesinde bir indirimden ziyade, kapsam ve yapısal yönden bir değişiklik meydana gelmiştir (şahingöz 1999: 114).

Topluluğun kuruluşunda var olan söz konusu bu teknik engeller sürdürülmekle kalınmamış; bunlara yenileri de eklenmiştir. ye lkeler uzlaşamadıkları her konuyu yzeyssel uzlaşmalarla geiştirmişler veya ertelemişlerdir. Bu dönemde, AT'nun ekonomik alanda rakipleri ile mücadele edebilmesi,'Tek Pazar' olarak bütünleşmesine bağlı hale gelmiştir (Dura, Atik 2003: 42).

AT'nun tek Pazar olarak bütünleşmesinde etkili olan faktörlerden başlıcaları; petrol krizi, dünya ekonomisindeki gelişmeler ve piyasalarda ortaya çıkan istikrarsızlıktır.

- *Petrol Krizi:* 1973 yılında ortaya çıkan OPEC petrol krizi, topluluk ekonomisi üzerinde olumsuz etkilere yol açmıştır. Kriz sonunda oluşan ekonomik bunalım, birkaç yıllık konjonktürel dalgalanma olmaktan çıkıp, uzun dönemli bir resesyona dönüşmüştür. ye lkeler bu dönemde ulusal endüstrilerini korumak amacıyla birbirlerinden yaptıkları ithalatı nleme eğilimine girmişlerdir. Tek Pazar Programının temel hedefi, petrol krizi sonunda gündeme gelen tarife-dışı engellerin kaldırılması olmuştur.

- *Dünya Ekonomisindeki gelişmeler:* 1980'lerde Gümrük Birliği'nin oluşturulması yönündeki hareketler hızlanmıştır. Ancak bu dönemde Birliğe üye ülkeler ABD'den ve Japonya'dan daha düşük bir ekonomik büyüme ve artan bir işsizlik ile karşılaşmışlardır. Özellikle Japonya son dönemlerde Avrupa'nın hassas bazı pazarlarına girmeye başlamış (araba, elektronik aletler, bilgisayar parçaları gibi) ve Birlik üyesi ülkelere bu alanlarda tehdit oluşturmaya başlamıştır. Özellikle yüksek teknolojik ürünlerde lider konumdaki firmalarda Avrupalı firmaların ağırlığı azalmış ve bu firmalar konumlarını ABD'li ve Japon firmalarına kaptırmışlardır. Bu arada Birlik üyesi ülkeler daha çok Ortak Tarım Politikası ve bütçe ile ilgili konularda tartışmalara devam etmiştir. Bu gelişmeler ışığında Birliğin bu konularda saplanıp kaldığı ve temel amaçlarından saptığı görüşü ortaya çıkmıştır (Mc Donald, Dearden 2005: 48).
- *Piyasalarda Ortaya Çıkan İstikrarsızlık:* 1980'lerin başında bazı malların talebinde ortaya çıkan azalmalar, ülkelerin tamamen iç pazara bağlı kalmaktan uzaklaştırmıştır. Tek Pazar kararı alınmadan önce, AB'nin o zamanki 12 ülkesi, 12 ayrı Pazar görünümündeydi. Bunların içinde en büyük pazar olan Almanya bile Japon pazarının dörtte biri büyüklüğündeydi. Bölünmüş pazarların bütünleştirilmesi, Topluluk ekonomisine hız kazandıracak açıktı. Piyasanın genişliği, bilindiği gibi 'satılma gücü' ile ölçülmektedir. Bu ise, kişi sayısı kadar kişi başına milli gelir payına da bağlıdır. Ancak söz konusu ülkelerde kişi başına milli gelir payı birbirine yakın büyüklüklerde olduğundan, kişi sayısı önem kazanmaktadır. Avrupa Tek Pazarı gerçekleştiği takdirde, 320 milyonluk nüfus için büyük ölçekte üretim yapılacak ve büyük ölçekli üretimin sağlayacağı avantajlardan faydalanarak ABD ve Japonya ile rekabet edilebilecekti (Dura, Atik 2003: 42).

1980’li yıllara gelindiğinde iş dünyasında hâkim olan eğilimler karşısında gerçek, büyük bir iç pazarın küçük pazarlara nazaran üstünlüğü AB iş çevreleri tarafından kabul edilmiş ve bu yönde başlayan hareketlenme AB Komisyon’u tarafından 1985 yılında yayınlanan Beyaz Kitap ile somut bir programa dönüştürülmüştür (Nuray, Çalış 1996: 7).

Tek Pazar oluşumu olgusu için gerekli tedbirleri içeren 1985 yılında yayınlanan Beyaz Kitap, Avrupa Ekonomik Topluluğunu içinde ticareti geliştirmek için tasarlanmış olup, 282 yasa teklifi ve bu yasaların yürürlüğe girişiyle ilgili takvimi içeren kapsamlı bir rapordur. Söz konusu yasaların yürürlüğe girmesiyle Avrupa Topluluğuna üye ülkeler arasında var olan ve ulusal pazarlar arasındaki bütünleşmeyi önleyen ticari engellerin kaldırılması hedeflenmiştir ve böylelikle Avrupa Birliği (AB) çerçevesinde tek bir pazarın oluşturulması amaçlanmıştır. Beyaz Kitap, Birliğe giden yolun en önemli kilometre taşlarından biri olarak tarihe geçmiştir (Baysan, Civelek 2004: 2).

Beyaz Kitap’ta ticareti engelleyen, malların serbest dolaşımını Tek Pazar oluşumunu engelleyen engeller üç başlık altında toplanmıştır.

2.1.1. Fiziki Engeller

AB’nin coğrafi sınırlarının üye ülkeler arasında kalan kesimlerindeki gümrük kapılarında mallara ve kişilere uygulanan fiziki kontrollerdir. Bu muayeneler malların orijini, kullanım güvenliği, istatistik ve standart denetimi amaçlarına yöneliktir ve AB pazarının bölünmüşlüğüne en gerçek göstergesiydi (Öktem 1998: 59).

2.1.2. Mali Engeller

Mali engeller genel olarak, üye ülkelerin dolaylı vergi tahsilâtını denetlemek üzere aldıkları ve özellikle gümrük kapılarında yoğunlaştırdıkları önlemlerden kaynaklanan zorluklar olarak tanımlanabilir. Tüketim vergileri ve katma değer vergisinin ortak bir taban tespit ederek, benzer nitelikler mallar bakımından eşit

oranlarda uygulanmaması, bu tip vergilerin malların ve hizmetlerin fiyatına doğrudan yansımaları nedeniyle, üye ülkelerde mal/hizmet fiyatlarının farklı düzeylerde oluşmasına neden olmaktadır. Komisyon, Roma Anlaşması'nın 'dolaylı vergileme yasalarının uyumlaştırılmasını' öngören 99.maddesinden hareketle, ortak kurallara ve oranlara dayanan bir KDV sistemi geliştirmek için önemli adımlar atmıştır. Gümrük Kapılarındaki kontrollerin kaldırılması ile zayıflayan bu tarz denetimlerin ülke içinde yapılması bir ara çözüm olarak uygulanmaktadır (Öktem 1998: 61).

2.1.3. Teknik ve İdari Engeller

Teknik ve İdari engeller kapsamında, farklı ürün özellikleri, ülkelerin koyduğu kotalar, eğitim yâda işle ilgili olarak bir ülkede alınan belgelerin diğer bir ülkede geçerli ve yeterli olmaması gibi engeller sayılabilir (Mengi 2005: 9). Ticarete teknik engeller; ihracatçının ürünü ticaret yaptığı ülkenin sağlık, güvenlik, çevre ve tüketicinin korunması yönündeki kurallara uymak amacıyla değiştirdiği durumlarda ve ürünün yerel ve 3.ülke piyasalarda satılabilmesi amacıyla çoklu test ve belgelendirmeye tabi olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen bu düzenlemeler devlet tarafından veya gönüllü kuruluşlarca ileri sürüle bilmektedir. Teknik engellerin birlik düzeyinde kaldırılması Avrupa Ekonomik Topluluğu'na eşit şartlarda girişin temel koşulu olduğu için tek Pazar ilkesinin temel önemli ilkesidir. Avrupa Birliği'nin standartlar, test ve belgelendirme gerekleri ile ilgili politikası Karşılıklı Tanıma Prensipleri ve bu ilkenin uygulanamadığı durumda standartların harmonizasyonu ilkesine olmak üzere iki prensibe dayanmaktadır (Brenton, Sheeny, Vancauteran 2001: 268).

Üye ülkeler arasında ekonomik entegrasyonun bütün gereklerini yerine getirmek amacıyla, Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından, 1985 yılında hazırlanan ve tek pazarın tamamlanmasına ilişkin bir program öngören Komisyon belgesi "Beyaz Kitap"ta (White Paper) tek pazarın tamamlanması için 1992 yılı sonu hedef alınmıştır. Beyaz Kitabın sonrasında, 1986 yılında kabul edilen ve 1 Ocak 1987 yılında yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi (Single European Act) ile 1992 yılı sonu hedefi kesinleştirilmiştir. Tek pazar burada, "Bu Anlaşma'nın hükümleri

doğrultusunda malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı iç sınırların olmadığı bir alan” olarak tanımlanmıştır. Tek Avrupa Senedi, 1992 yılında yürürlüğe giren tek pazarın hukuksal temelini oluşturmaktadır. Bu senet yalnızca tek pazarın kurulması amacıyla Roma Antlaşması’na bazı maddeler eklemekle kalmamış, Avrupa Parlamentosu’nun yetkilerini de bir ölçüde genişletmiş ve Topluluk Organlarının karar alma yöntemlerinde “oy çokluğu” ilkesine ağırlık vermiştir (Samsun 2002: 59).

Karluk (2003: 61) Tek Avrupa Senedinin Topluluk Anlaşmalarındaki yeni düzenlemeleri 5 başlıkta incelemiştir. Bunlar:

- Avrupa Parlamentosu ve Konsey arasında yeni bir işbirliği süreci başlatmıştır ve Avrupa Parlamentosunun topluluk mevzuatının yaratılmasında etkinliğini arttırmıştır.
- Avrupa Parlamentosu’nun görev alanı genişletilmiştir.
- Yeni ve mevcut ortak politikalar yeniden düzenlenmiştir.
- Konsey’de nitelikli çoğunlukla karar alma ilkesi bazı konularda değiştirilmiştir.
- Dış politika konusunda Avrupa İşbirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Tek Avrupa Senedi’nin özelliği, tek pazarın başlatılmış olmasının yanı sıra, kurucu Antlaşmaların ilk revizyonunun da bu Senet ile yapılmış olmasıdır. Tek Senet ile birlikte, Tek Pazarın gerçekleştirilmesi için gerekli hukuki ve siyasi dayanak oluşturulmuş, Tek Pazar’ın tamamlanması hedefi güçlendirilmiş ve Beyaz Kitapta yer alan programın kapsamı genişletilmiştir (Samsun 2003: 59).

2.2. AVRUPA BİRLİĞİNDE TEKNİK ENGELLER SORUNU VE STANDARTLARIN HARMONİZASYONU

Avrupa Birliğinde ticarete teknik engellerin kaldırılmasına yönelik çalışmalar Tokyo Round Standart kodu öncesi dönemlerde başlamış birçok kademe kat etmiştir.

İlk çabalar Adalet Divanı'nın denetiminde belirli bazı ürünlere ilişkin direktiflerin uyumlaştırılması şeklinde gerçekleştirilmiştir (Sykes 1995: 86).

Ticarette teknik engeller konusu GATT kodu veya Avrupa Topluluğunda 83/189/AET sayılı yönerge ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, teknik engellerin bazı durumlarda haklı ve gerekli olduğunu ortaya koymakla beraber, her iki düzenleme de gereksiz ve yasal olmayan teknik engellerin kaldırılması gereğinin altını çizmektedir.

Roma Anlaşması'nın 30. ve 36. maddeleri yasal olmayan engellerin kaldırılmasını ve 100. maddesi ise üye devletlerin hukuk organlarının uyumlaştırılmasını ön görmektedir.

Madde 30;

İthalata ilişkin miktar kısıtlamaları ile eş etkili tüm tedbirler, aşağıdaki tüm hükümler saklı kalmak kaydıyla, üye devletler arasında yasaktır.

Ancak 30. maddenin uygulanmasına 36. madde ile bazı istisnalar getirilmiştir;

Madde 36;

30-34. Madde hükümleri, genel ahlak, kamu düzeni veya kamu güvenliği; insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı ve bitkilerin korunması; sanatsal, tarihi veya arkeolojik değere sahip ulusal varlıkların korunması veya sınaî ve ticari mülkiyetin korunması sebebiyle ithalat, ihracat yâda transit yasağı veya bunlara ilişkin kısıtlama koyulmasına engel oluşturamaz. Ancak, bu yasaklama ve kısıtlamalar, üye devletler arasındaki ticarete keyfi bir ayırım veya örtülü bir kısıtlama aracı olamaz.

Anlaşmanın bu maddesini sıkça kullanmaya başlayarak bir korumacılık vasıtası haline getirmek üzere, birlik kurumları, ulusal düzenlemeler arasındaki farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan ticarete teknik engellerin ortadan kaldırılması için genel bir program yürürlüğe koymuştur (İstanbul Sanayi Odası 2005: 7). Klasik Yaklaşım olarak adlandırılan bu program ile, mevzuat düzeyindeki teknik kurullarla, eş etkiye sahip standartların tamamının uyumlaştırılması hedeflenmiştir.

Avrupa Birliği'nde, teknik mevzuatlar arasında uyumun sağlanabilmesi için öncelikle, 'Avrupa Standardizasyon Sistemi' kurulmuş ve birçok alanda Avrupa için tek bir standardın oluşturulması amacıyla tüm üye ülkelerin teknik mevzuatlarının uyumlaştırılması yoluna gitmiştir. Böylece üretici, kullanıcı ve tüketiciler, Birliğin her yerinde, aynı teknik ve ticari imkân ve şartlardan yararlanabilmektedir (Samsun 2003: 6).

Molyneux (1999: 375) makalesinde Avrupa Birliği'nin Aralık 1994'te imzaladığı Ticaret Engelleri Düzenlemeler anlaşmasının, Birliğin uluslararası ticaret sistemindeki rolüne örnek olarak görülebileceğini belirtmiştir. Yazar neoliberal düşünce akımlarına rağmen, ülkelerin farklı piyasa ekonomisi modellerinin varlığına göre tanımlanmaya devam ettiğini vurgulamıştır. Yazara göre dışsal bir bakış açısı ile bu Avrupa Birliği'nin uluslar arası ticaretin yasal çerçevesinin geliştirilmesinde güçlü bir etkiye olan ihtiyacı göstermektedir. Ticaret Engelleri Düzenlemeleri gibi adil olmayan araçlar bunu yapmanın bir yoludur. İçsel bir bakış açısı ile ise, Avrupa Birliği'ndeki piyasaların çeşitliliği, Birliğin Ticari konulardaki tanımlamalarındaki devamlı olan tartışmaları göstermektedir. Sonuç olarak yerel farklılık ve dışsal etkinliğe olan ihtiyaçlar arasındaki değişen dengeler Ortak Ticari politikaların oluşmasına neden olmuştur.

İleri düzeyde ekonomik bütünleşmenin hedeflendiği AB'de malların ve işgücünün serbest dolaşımının sağlanması için öncelikle gümrük vergileri ve tarife dışı engelleri ifade eden teknik engellerin kaldırılması veya uyumlaştırılması yönünde yoğun çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle üye ülkelerin ticareti kısıtlayan teknik engellerin uyumlaştırılması AB ortak kurallarının oluşturulması için bu alandaki ulusal düzenlemelerin terk ettirilmesi planlanmıştır. Uyumlaştırma ve teknik düzenlemelerin belirli bir aşama izlemekle birlikte çeşitli yaklaşımlar içermektedir. Bu yaklaşımlar norm ve standartların izleyecekleri yöntemlerde uyumu da hedeflemektedir. Söz konusu belirli argümanları içeren teknik mevzuatın uyumlaştırılmasını esas alan yaklaşımlar Klasik yaklaşım, Global yaklaşım, Modüler Yaklaşım ve Yeni Yaklaşım şeklinde özetlenebilir (Erdil 2005: 12).

2.2.1. Klasik Yaklaşım

Avrupa Topluluğu'nun Tek Pazar programını kabul edinceye kadar 1969 ve 1973 yıllarında benimsediği Sınâî politikalara 'Eski Yaklaşım Politikası' adı verilmektedir. Bu politikalar çerçevesinde çok sayıda mal grubunda teknik düzenlemeler ve standartlar tarife dışı engel olarak varlıklarını korumuşlardır. Eski yaklaşım Politikası çerçevesinde üye ülkelerin teknik düzenlemelerinin uyumlu hale getirilebilmeleri için, topluluğun ortak mevzuat araçlarının kullanılması tercih edilmiştir. Bu araçlara gıda maddeleri, kimyasal maddeler, tehlikeli maddeler, gübreler, eczacılık ürünleri, motorlu araçlar, tekstil ürünleri, telekomünikasyon ekipmanları ve elektrikli aletler gibi sektörlerde, üye ülkeler arasında teknik mevzuatta ve uygulamalarda uyumlaştırmaya gidilmeye çalışılmıştır (Şahingöz 1999: 21).

Klasik yaklaşımın temel ilkesi, mevzuat düzeyindeki teknik kurallarla eş etkiye sahip standartların tümünün uyumlaştırılmasıdır.

Avantajları; üye ülkelerin yapması gereken hususların açık olması, üreticilerin kendilerinden ne istediği konusunda açık bir fikre sahip olmalarıdır.

Dezavantajları; üye ülkelerin, bu uyumlaştırma prosedürü içinde, kendi ülkelerinde uygulanan teknik düzenlemeler hakkında taviz vermek istememeleri ve her teknik ayrıntı üzerinde tartışıldığı için karar almanın çok zaman almasıdır (Baysan, Civelek 2004: 3).

Yılmaz (1998: 45-46) Klasik Yaklaşımın eksikliklerini şu şekilde açıklamıştır.

- **Eski Yaklaşım Direktiflerinin Sanayiciye Bir Takım Esneklikler Tanımaması:** Eski yaklaşım Direktifleri son derece kesin hükümler ön görmektedir ve bu direktiflere uygunluğun gösterilmesinde sanayicilere bir takım seçenekler tanınmaması sanayiciler açısından oldukça ağır şartlar öne sürmesi büyük zorluklara sebebiyet vermektedir.

- **Direktiflerin Hazırlanması ve Üye Devletlerce Kabulünün Çok Uzun Yıllar Alması:** Eski yaklaşım Direktifleri'nde mamullerin taşımaları gereken teknik özellikler ve standartların direktiflerin kendisinde detaylı olarak verilmesinden ötürü, bu kapsamda çıkan tek bir direktif veya direktif setinin hazırlanmasının ve akabinde kabulünün kimi zaman on yılı aşkın bir sürede gerçekleştirilmesine sebep olduğu görülmüştür.
- **Direktiflerin Her Bir Mamul İçin Tek Tek Çıkması:** Eski yaklaşım Direktifleri'nin çoğu zaman her bir mamul için ayrı ayrı çıkması traktörler, motorlu araçlar ve kimyevi mamuller gibi birçok alanda sayıları 400'e varan direktiflerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buda uygulamada bir hayli zorluklara sebebiyet vermiştir.
- **Direktiflerin 'Europroduct'¹ları Ortaya Çıkarması:** Direktiflerin her bir mamul için ayrı ayrı çıkması ve mamullerin taşımaları gereken özellikleri detaylı olarak sıralaması Avrupa'da üretilen mamulleri bir örnekli bir yapıya büründürerek 'Europroduct'ların çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu tutum ise yerel özelliklerin göz ardı edilerek Toplulukta tekdüze mamullerin ortaya çıkması tehlikesini baş göstermiştir.
- **Direktiflerin Karmaşık Yapısının Öngörülen Şartların Yeterince Kavranabilmesini Engellemesi:** Eski yaklaşım Politikası'nın mamulleri piyasaya arz eden kesim açısından ortaya çıkardığı olumsuzluklar ise hangi şartlara uyulması gerektiği konusunda yeterli bir anlayışa sahip olunamaması noktasında toplanmıştır. Bunun neticesinde ise kimi hallerde büyük bir imalatçıya ait tescilli bir Standard söz konusu imalatçının kendisi tarafından de facto bir biçimde Avrupa Topluluğu direktifi olarak empoze edebilmiştir.
- **Deney ve Belgelendirme Prosedürleri Konusunda Bir Uyumlaştırmadan Bahsedilmemesi:** Deney ve belgelendirme prosedürlerinin uyumlaştırılması ile ilgili olarak yeterli önlemlerin alınmaması neticesinde aynı tip mamullerin iki ayrı üye devlette yine aynı uyumlaştırılmış teknik düzenlemeye esas alınarak birbirinden farklı uygunluk değerlendirme prosedürlerine tabi olmakta ve bunlar için genellikle birbirinden farklı uygunluk değerlendirme prosedürlerine

---

¹ Avrupa'ya özgü tek tip mamuller

tabi olmakta ve bunlar için genellikle birbirinden farklı tipte uygunluk belgeleri tanzim edilmektedir.

Klasik Yaklaşım kapsamında 1980'den önce kaydedilen en önemli gelişme 1973 yılında "Alçak Gerilim Direktifi"nin (Low Voltage Directive -LVD) kabul edilmesi olmuştur. LVD, o tarihe kadar AB'nin düzenlediği diğer teknik direktiflerden farklı olmuştur. Çünkü ilk defa bu direktifle AB ayrıntılı bir teknik düzenlemeye gitmeyerek yerine temel esasları belirlemiş ve istendiği takdirde başvurulabilecek olan Avrupa Standartlarına atıfta bulunulmuştur. Bu standartlara başvurulduğu takdirde ürünün LVD' de belirtilen koşullara uygun ve güvenli olduğu kabul edilmiştir (<http://www.foreigntrade.gov.tr> Erişim Tarihi: 31.10.2006)

Bu direktif aşağıdaki önemli noktaları ilk defa dile getirmiştir;

- Yasa koyucunun 'güvenlik amaçları'na uygun, tüm üye ülkelerde aynı olacak şekilde tarif edilen 'uyumlaştırılmış standartlar' nosyonu geliştirilmiştir.
- Uyumlaştırılmış standartlara uygun tasarlanan ve üretilen ürünlerin temel yasal gereklere uygunluğuna ilişkin 'uygunluk karinesi' dile getirilmiştir (böylece, standartlar zorunlu hale getirilmeden uyum güçlendirilmiştir).
- Avrupa Standardizasyon kuruluşlarından olan CENELEC'in de kuruluşu için gerekli teknik ve siyasi zemin oluşturulmuştur (Uyanusta 2006: 12).

Sonuç olarak 1969 yılında uygulanmaya başlayan Eski Yaklaşım yukarıda sıralanan eksiklikleri nedeniyle üye ülkeler arasında var olan ticaretteki engellerin ortadan kaldırılması için yeterli olmamış ve uygulanmaya çalışılan standardizasyon faaliyetlerinde zorunlu teknik düzenlemelerin yanında, ihtiyari standardizasyon faaliyetlerinin, test ve belgelendirme hizmetlerinin de dikkate alınmasına karar verilmiştir.

2.2.2. Yeni Yaklaşım

Tüketiciler genellikle piyasadaki ürünlerin niteliği ve kalitesi hakkında yetersiz düzeyde bilgilendirilmekte olmalarına karşın, piyasadaki ürünlerin tehlikeli olmadığına dair çok daha kesin bir güvene ihtiyaçları bulunmaktadır.92/59/EEC sayılı Direktif iç piyasaya sürülen bütün ürünlerin sahip olması gereken genel kuralları düzenlemektedir. Bu kurallar, AB tarafından bu güne kadar izlenen politikadaki değişimi işaret etmektedir. Başlangıçta, belirli kategorilerdeki ürünlere ilişkin düzenlemeler kabul edilmiştir. Ancak bunların üzerinde mutabakata varmak gittikçe zorlaşmıştır ve Komisyon uyumlaştırma amacıyla ‘yeni yaklaşım’ı açıklamıştır. Yeni yaklaşım temel olarak, sadece uyumlaştırılması gereken genel amaçları düzenleyen Direktiflerin kabul edilmesini gerektirmektedir. Bu amaçların hayata geçirilmesi, teknik standartların benimsenmesiyle başarılabacaktır. Dolayısıyla bu Direktif, ürünlerin güvenli olması gerektiğini vurgulamakta, ancak güvenli ürünü tanımlayan esas kriterlerin standardizasyon kurumları, özellikle de CEN tarafından Avrupa düzeyinde belirlenmesi gerekmektedir. Hâlihazırda mevcut olan sektör spesifik Direktifler, bu Direktif yerine uygulanmaya devam edecektir (İktisadi Kalkınma Vakfı 2001: 42).

Avrupa Komisyonunun; tek pazar olgusunun temel taşı olarak kabul edilen Beyaz Kitap’tan sonra en önemli hamlesi, üye ülkeler arasında serbest ticaretin ön koşulu olarak kabul ettiği, teknik engelleri kaldırmak olmuştur. Topluluk içinde serbest ticareti kısıtlayan teknik engellerin kaldırılması üye ülkelerde mevcut teknik koşulların uyumlaştırılmasına bağlıdır. Üye ülkelerde mevcut her türlü teknik düzenlemeler, standartlar ve şartnamelerin uyumlaştırılması sürecine ‘Yeni Yaklaşım’ veya ‘Harmonizasyon Süreci’ adı verilmiştir. Yeni Yaklaşım anlayışı ile Topluluk içinde egemen, homojen ve tutarlı bir teknik düzenlemenin gerçekleştirilmesi hamlesi başlatılmıştır. Topluluğun ilk icra niteliğindeki kararı Harmonizasyon Süreci’nin başlatılması olmuştur. Böylece 1985 yılından itibaren, Teknik Harmonizasyon birliğine giden yolda ilk adım atılmıştır (Yerebakan 2002: 8).

Bu politikaların eski ve yeni olarak adlandırılmasının sebebi, Eski Yaklaşım Politikası çerçevesinde uyumu tamamlanan mevzuatın teknik hususlarla bu hususlar

kapsamında yapılacak belgelendirme ve deney süreçlerinin yine ilgili mevzuatın içerisinde yer verilmesidir. Teknolojinin hızlı bir gelişim gösterdiği günümüzde her defasında ilgili mevzuatın değiştirilmesi yâda ona ek getirmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda, mevzuatta değişiklik yapılması 15 üye ülke için zor ve zaman alıcı bir yöntem olmaktadır. Bu sebeple 1985'ten sonra geliştirilen Yeni Yaklaşım Politikası çerçevesinde uyumlaştırılan mevzuat, teknik hususları yine o mevzuat ile ilgili Avrupa Standartlarına atıf yapmak suretiyle belirlenmektedir (Karluk 2003: 64).

Yeni yaklaşım kavramı, aynı zamanda kararnemelerin tasarlanması ve hazırlanmasında da yeni bir tarz getirmiştir. Yeni yaklaşım ile hazırlanan kararnemelerde, endüstriyel ürünlerin üretim detayları terk edilmiş, temel karakteristikler esas alınmıştır. Yeni yaklaşım, teknik düzenlemelerde teknolojik detayları kaldırmış, temel gereksinimlere açıklık getirmiştir. Bu kuvvetlendirici unsurlarla tahkim edilmiştir. Yeni yaklaşımın getirdiği en önemli kavram 'zorunlu koşullar'dır. Kararname ticari ve teknik engellerin odak noktasında yer alan teknoloji detayı ile örölmüş her türlü teknik düzenlemeyi, insan sağlığı, insan güvenliği ve çevresel etkileşim durumunu esas alarak sadeleştirmiştir. Teknik detayların; insan sağlığı, insan güvenliği ve çevresel uygunluk kriterleri ile sadeleştirilmesi, Yeni Yaklaşım ile oluşturulan engelsiz, temel gereksinimler kavramı ile tamamen ortadan kaldırılmıştır (Yerebakan 2002: 8).

2.2.2.1. Yeni Yaklaşım ve Avrupa Standardizasyon Politikası

Özellikle yeni teknoloji için topluluk, yalnızca topluluk piyasasında değil diğer üçüncü ülke piyasalarında da rekabeti geliştirici girişimlerde bulunarak tüm ülkeler için endüstriyel mallara serbest piyasa sağlamaya ve standart teknik bir ortamın yaratılmasına doğru standardizasyonun yol aldığına inanmaktadır. Değişik teknikler kullanılıyor olsa bile, üye ülkelerde halkın can güvenliğinin sağlanması ve tüketicinin eşit şartlarda korunmasını amaçlayan esasların prensipte eşit olarak geçerliliği Konsey tarafından kabul edilir. Buna göre Avrupa Standardizasyon Politikası için aşağıda belirtilen prensipler Konsey tarafından kabul edilir;

- Üye ülkelerle kendi bölgelerinde de jure veya de facto olarak uygulanan teknik mevzuatın sürekli olarak kontrol edilmesi, bu yolla geçerliliği olmayan ve gereksiz olanların yürürlükten kaldırılması konusunda anlaşmaya gidilmesi,
- Deneysel sonuçlarının karşılıklı tanınmasının ve gerektiğinde belgelendirme kuruluşlarının işleyişi ile ilgili uyumlaştırılmış kuralların sağlanması hususunda üye ülkelerle anlaşmaya gidilmesi,
- İç pazarın işleyişi üzerinde ters bir etki yaratabilecek konularla ilgili ana milli düzenleme talepleri 83/189/EEC direktifinin amaçlarına uygun bir seviyede toplulukta erken danışmalarda bulunulması konusunda varılan anlaşma,
- Mamullerin teknik özelliklerinin tanımlanmasının standartlara bırakılmasında teknik harmonizasyon konusunda topluluk uygulamalarının genişletilmesi, tercihen topluluk ve gerekliyse bu amaçla özellikle sağlığın korunması ve emniyetle ilgili şartlar gerektiriyorsa milli standartla yerine getirilmesi,
- Özel durumlarda standart hazırlamanın geliştirmesinde yeni yöntemler getirilmesi gerekeceğinden; tercihen topluluk düzeyinde, bir taraftan toplulukça mevzuatın harmonizasyonu, diğer taraftan özellikle yeni teknolojik alanlardaki endüstriyel gelişmeler dikkate alınarak standardizasyon kapasitesinin hızla güçlendirilmesi. Avrupa standartlarının onaylanmak üzere Avrupa Standard kuruluşlarına sunulması (Şahingöz 1999: 24).

2.2.2.2. Yeni Yaklaşım Politikasının Temel Prensipleri

CE uygunluk işaretleme sisteminin yasal çerçevesi Avrupa Konseyi'nin 7 Mayıs 1985 tarihinde Teknik Harmonizasyon ve Standartlarda Yeni Yaklaşım Politikası kararları ile oluşturulmuştur. Bu kararların temel özellikleri;

- i) Ulusal yasaların harmonizasyonu, topluluk içinde malların serbest dolaşımının sağlanması için *temel emniyet* gerekleri ile sınırlandırılmıştır.

- ii) Bu zorunlu temel emniyet gereklerini yerine getirilmesi gereken teknik özellikler bunu standartların harmonizasyonu yolu ile yapacaklardır.
- iii) Ancak oluşturulacak ürün standartları, temel emniyet gereklerini sağlayan teknik özellikler olmadığı için uygulanması zorunlu olmayacaktır. Bunların kullanımı ihtiyari olacak ve üretici temel gerekleri yerine getirmek için farklı yöntemler kullanabilecektir.
- iv) Harmonize standartlar ile oluşturulmuş, hazırlanmış ve dökümante edilmiş ürünler belirtilen zorunlu koşulları karşılıyor olarak varsayılacaktır. Harmonize standartları temel almadan oluşturulan ürünler ise bu varsayımı garanti edemeyeceklerdir.
- v) Topluluk üyeleri kendi sınırları içerisinde dolaşmakta olan ürünlerin Yeni Yaklaşım Politikası çerçevesinde hareket etmesinden ve bunun sağlanmasında sorumludurlar (Hanson 2005: 45).

2.2.2.2.1. Karşılıklı Tanıma Prensipleri

Cassis De Dijon davası 1979 yılında Alman Likörlerinden daha düşük seviyede alkol içeren Fransız Dijon likörünün Almanya'ya ithalatını yasaklayan Alman kanunları aleyhine sonuçlanmış bir davadır. Alman hükümeti Avrupa Adalet Divanı'nın aldığı bu karara, düşük alkol oranına sahip içeceklerin fazla alkol tüketimini arttıracığı ve alkol kullanımına sağlanan toleransın artırılması gerektireceği yönündeki tartışmalarla karşılık vermiştir. Avrupa Adalet Divanı Almanya'nın düşük alkol içeriği yönündeki bu düzenlemesi ile ilgili olarak yapılan düzenlemenin toplumsal amaçlara hizmet etmediğini, etse dahi yapılan itirazların ürün üzerinde konulacak açıklayıcı etiketler ile geçerli olabileceğini belirtmiştir. Adalet Divanı 'bir ülkede üretilerek yasalara uygun olarak pazarlanan bir ürünün diğer üye devletlerde de pazarlanmasının engellenemeyeceğine' karar vermiştir. Bazı kuşkulardan sonra Avrupa tüketici grupları Avrupa içinde ve global ölçekte serbest ticaret yönündeki inisiyatifleri desteklemişlerdir (Mayer 1998: 200).

Avrupa Birliği'nin temel yaklaşımı üye bir ülkenin kurallarına ve düzenlenmemelerine uygun olarak üretilen ürünlerin diğer üye ülkenin düzenlemeleri ve prosedürleri ile aynı seviyede koruma sağlamasını teşvik edilmesi yönündedir. Ancak bu üye devletlerin aynı ürün grubuna ait risk faktörlerini farklı yollarla değerlendirmelerinden dolayı (hatta aynı ürünün aynı şekilde test edilmesine rağmen yeniden testinin yapılarak uygunluğun tekrarlanmasını istemesi gibi...) test ve belgelendirme kuruluşlarının akreditasyonu ve karşılıklı tanıma anlaşmaları ile gerçekleştirilebilmektedir. *Karşılıklı Tanıma Prensipleri* genellikle yeni ürünlerde, belirli alanlarda uzmanlaşma neticesinde oluşturulmuş ürünlerde ve nispeten donanım malzemelerinde ve dayanıklı tüketim malların gibi ürünlerde uygulanmaktadır. Ürüne ait risklerin yüksek olduğu ve tüketicinin direkt olarak riske maruz kaldığı durumlarda karşılıklı tanıma prensibinin oluşturulmasında bazı zorluklarla karşılaşmaktadır (Brenton, Sheehy ve Vancauteran 2001: 268-269).

2.2.2.2.2. Karşılıklı Bilgilendirme İşlemleri

Avrupa Birliği'nde karşılıklı bildirim konusunu düzenleyen 28 Mart 1983 tarih ve 83/189/EEC sayılı Direktif, üye ülkelerce hazırlanan ve düzenlenmiş ortak alan kapsamı dışında bulunan standart ve teknik düzenlemelerin, henüz tasarı aşamasında Komisyona bildirilmesini öngörmektedir. Komisyon, bu bildirim diğer üye ülkelere ve bu ülkelerden gelecek tepki ve önerileri de tasarımın sahibi üye ülkeye bildirecektir. Söz konusu üye ülke ise, teknik düzenlemenin daha sonraki hazırlıklarında diğer ülkelerden gelecek yorumları mümkün olduğuca dikkate almakla yükümlüdür. Bildirimden sonraki üç ay (standstill period) içinde hiçbir tepki ya da öneri gelmediği takdirde söz konusu üye ülke tasarı düzenlemeyi yürürlüğe koyabilecektir. Ancak, üç ay içinde Komisyon ve diğer üye ülkeler aşağıda belirtildiği gibi üç şekilde tepki ve önerilerini belirtebilmektedirler:

- Olabildiğince göz önüne alınması istenen yorumlar,
- Teknik düzenleme tasarımında değişiklik yapılması istenen ayrıntılı yorumlar,

Bu durumda teknik düzenleme taslağının yürürlüğe girebilmesi için altı aylık bir bekleme süresi gündeme gelmektedir.

- Komisyon bu konuda uyumlaştırılmış bir düzenleme hazırlığı içinde olduğunu bildirebilir.

Bu durumda da, ilk bildirimden başlayan bir yıllık bir bekleme süresi söz konusudur. (<http://www.foreigntrade.gov.tr> Erişim Tarihi:03.11.2006)

2.2.2.2.3. Seçici Uyum

Buradaki amaç, gerekli görülen yerlerde üye ülkelerin mevzuatının Birlik mevzuatı ile uyumlaştırılarak değiştirilmesidir. Bu Avrupa Birliği'nin 1985 yılından beri uyguladığı teknik uyumlaştırmada Yeni Yaklaşımın temel taşıdır. Bu konuda uyumlaştırmayı sağlayabilmek amacıyla, basit ve direkt bir yol olarak, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN), Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi (CENELEC) ve Avrupa Telekomünikasyon Standartlar Enstitüsü (ETSI)'nün birlik yetkilileri ile beraber çalışmaları ve Avrupa'da uygulanabilecek ortak endüstriyel standartları geliştirmeleri öngörülmüştür. Böylece standardizasyon faaliyetlerini yürüten bu kuruluşlarla işbirliği içinde çalışan AB mevzuat hazırlayıcıları kendilerini yasal olarak minimum kısıtlamakta ve bu yaklaşımla direktiflerin muhtevasını sadece 'temel koşullarla' sınırlamaktadır. Bu tip bir sınırlama, ürünün herhangi bir ülkeye ticari girişini garantileyebilmektedir (Şahingöz 1999: 29).

2.2.2.3. Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Standart Öğeleri

AB Yeni yaklaşım argümanı; teknik mevzuatın uyumlaştırılması, ürünlerin asgari güvenlik sınırlarıyla ifade edilen normlarını, test yöntemlerini ve uygunluk onayı veren kuruluşların teknik çalışma yöntemlerini düzenleyen direktifler geliştirmiştir. Bugün daha çok uygunluk değerlendirmesi kapsamında oluşturulan sağlık ve güvenlik kriterlerini oluşturan düzenlemeler 32 ayrı başlık altında toplanan 'Avrupa Birliği Direktiflerini' oluşturmaktadır. Amaç ve kapsamın tanımlandığı ilgili direktiflerde, iç üretimin kontrolü ve teknik dosyaların hazırlanması emniyet ve güvenlik hedeflerinin temel koşulları, piyasa arzın denetimi ve piyasaya arzın

engellenmesi, zorlayıcı emniyet kuralları, standartlar ve standartların bulunmadığı durumlar, CE işaretinin kullanılması ve CE işareti ve belgelendirme kuruluşlarının çalışma düzeni gibi konuları içermektedir (Erdil, Erdil 2005: 13).

2.2.3. Global Yaklaşım

Klasik Yaklaşımın en büyük eksikliklerinden biri de, ülkelerin uyguladığı test yöntemleri ve belgelendirme faaliyetlerinin uyumlu olmamasıydı. Sadece teknik düzenlemelerin uyumlu olması, malların serbest dolaşımı açısından yeterli bulunmadığı için, Avrupa Birliği,1989 yılında, test ve belgelendirme konularını kapsayan ‘ Global Yaklaşım’ı yayımlamıştır (Çeşmecioğlu 2004: 15).

Yeni yaklaşımın en önemli tamamlayıcılarında birisi olan Global Yaklaşım ürünün güvenliği ile kalitesini sağlamaya yönelik önlemleri içeren bir eğilimdir. Bu yaklaşım çerçevesinde, hem ürünün kendi kalitesini hem de üretici ve satıcıların, test laboratuvarlarının, bilgilendirme ve kontrol kurallarının yetkileri ve kaliteleri kontrol edilmekte, böylelikle de ürünlerin güvenliğinin gerçek anlamda sağlanması mümkün olabilmektedir (Yerebakan 2002: 9).

Global Yaklaşım malların Birlik içinde serbest dolaşımını sağlamak için gerekli Birlik mevzuatının azaltılması, Birlik mevzuatı dışındaki karşılıklı tanıma mekanizmalarının ve bu karşılıklı tanıma için gerekli teknik özellikleri hazırlamakla sorumlu Avrupa standart kuruluşlarının rolünün büyük ölçüde artması anlamına gelmektedir. Komisyon, baştan beri, hem özel sektörün hem de kamu kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanabilecek bir politikayı ve buna eşlik edecek teknik araçları hazırlamayı tercih etmiştir. Bunun, test ve belgeleme faaliyetlerinin özel sektör açısından güvenilirliğini pekiştirmek, mevzuata sistematik başvuru gereksinimini azaltmak ve iktisadi işlemciler için fazla tutarlık ve saydamlığı güvenceye almak gibi yararları vardır (Kovan 1995: 110).

Mamullerin haiz olması gereken kalite seviyelerini tanımlayan teknik spesifikasyonlara uygunluğun gösterilmesinde söz konusu olan uygunluk

değerlendirmesi faaliyetleri zorunlu regülasyonlar veya piyasa tarafından öne sürülen ihtiyaçların bir gereği olarak uygulanmaktadır. Birinci durumda uygunluğun kanıtlanması konusundaki hususlar sağlık, emniyet ve çevrenin korunması çerçevesinde kamu otoriteleri tarafından belirlenmekte ve talep edilmektedir. İkinci durumda ise bu hususlar ticari faaliyetler çerçevesinde talep edilmekte dolayısıyla iki taraf arasındaki sözleşme esasına dayalı olmaktadır. Global Yaklaşım Politikası bu noktada gerek birinci durumdaki zorunlu uygulamalarda ve gerekse daha çok ihtiyari platformda değerlendirilen ikinci durumlarda söz konusu olan uygunluk değerlendirme faaliyetleri ile ilgili olarak aranan marka, belge ve deney raporları gibi araçların mamulün belirli pazarlara satmayı hedefleyen tedarikçiler tarafında temin edilmesini öngörmektedir (Yılmaz 1998: 76-77).

Mamul sorumluluğu açısından bu, uygunluk değerlendirmesinde son derece önemli bir faktör olabilir, uygunluk kanıtlarını isteyen tarafın (kamu yetkilisi veya müşteri) aynı zamanda teknik ve mesleki açıdan mümkün olan en üst seviyede yeterlilik ve güvenilirlik garantilerini, uygunluk kanıtlarını delil olarak ileri süren taraftan talep etmesi doğaldır. Bunun sonucu olarak, her ulusal piyasada uygunluk, muayene ve test etmeyle ilgili yapılar mevzuat hazırlayıcı, müşteri, kullanıcı ve tüketicinin davranışlarıyla belirlenen belli ihtiyaçları karşılar. Bunun sonucu olarak, imalatçılar mamulleri girmek istedikleri pazara bağlı olarak çok yönlü kontrole tabi tutmak zorundadır (Şahingöz 1999: 69).

2.2.4. Modüler Yaklaşım

Modüler Yaklaşım Kavramı; Yeni Yaklaşım kararnamele ile getirilen uygunluk değerlendirme prosedürlerinin, modüllere ayrılarak basitleştirilmesidir. Modüler Yaklaşım, uygunluk değerlendirme prosedürlerini basitleştiren orijinal AB enstrümanlarından biridir. Yaklaşım, geniş ürün yelpazesi için sınırlı sayıda prosedürün uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Modüller; ürünün tasarım, üretim veya kullanım durumuna göre geliştirilmiştir. Modüler yaklaşımla sekiz temel modül ve bu modüllerin, sekiz muhtemel varyantı, etkili bir uygunluk değerlendirme prosedürüne ulaşmak için, değişik şekillerde birleştirilebilmektedir. Genel kural

olarak, ürünler tasarım yâda üretim safhalarında modüle göre uygunluk değerlendirmesine tabi tutulur. Yeni yaklaşım kararnameleeri, ayrı ayrı muhtemel uygunluk değerlendirme prosedürlerinin kapsam ve içeriğini belirlemektedir. Modüler yaklaşım, ürünün güvenlik düzeyini, belirlenen amaca göre güvenceye almaktadır. Modüller birden fazla seçeneğin var olduğu hallerde, imalatçının seçim yapabileceği koşulları belirleyen kriterleri de beraberinde getirmektedir (Yerebakan 2002: 74).

Modüler Yaklaşım uygunluk değerlendirme işlemlerini şu kıstaslara göre modüllere ayırmaktadır.

- Ürünün gelişim safhasına göre (üretim, tasarım, prototip)
- İlgili değerlendirme türüne göre (kalite güvencesi, belge kontrolleri, tip testi, muayene vs.)
- Değerlendirmeyi kimin yürüttüğüne göre (üretici veya üçüncü kişiler)

Mevzuat hazırlayıcılar, modüllerden faydalanarak, üreticiye, ürünün teknik düzenlemelere uygunluğunu kanıtlamak için, birden fazla alternatif sunabilmektedirler. Ürünün direktifinde, birden fazla modül kombinasyonu bulunmakta ve üretici isterse bunlardan birini, isterse de ürünün Avrupa Standartlarını uygulayabilmektedir. A'dan H'ye kadar olmak üzere İç Üretim Kontrolü, Tip incelemesi, Tipe Uygunluk, Üretim Kalite Güvencesi, Ürün Kalite Güvencesi, Ürün Doğrulaması, Birim Doğrulaması, Tam Kalite Güvencesi olmak üzere 8 adet modül bulunmaktadır (Çeşmecioğlu 2004: 16):

2.2.4.1. Modül A: İç Üretim Kontrolü

Bu modül tasarım ve imalat safhalarını kapsamaktadır. İmalatçı söz konusu ürünün, kararnamede yer alan zorunlu koşulları sağladığını doğrulayarak ürüne ait bir uygunluk beyannamesini imzalar. Üretici ürünün tasarım, imalat ve kullanılmasını açıklayan bir teknik dosyayı hazırlamak zorundadır. Üretici, ilgili teknik düzenlemede aksi belirtilmedikçe, son ürünün imal edilmesinden itibaren en az on yıl süre ile yetkili kuruluşun denetimine sunmak üzere hazırladığı teknik dosyayı muhafaza eder. İlgili

her ürün kararnamesinde belirtilen hükümleri yerine getiren üretici,kendi kendine,ürünlerin teknik düzenlemelerini yerine getirdiğini beyan ve garanti eder.Üretici her ürüne CE uygunluk işareti ilişitirir.Teknik dosya,ürünün teknik düzenlemenin gereklerine uygunluğunun değerlendirilmesine imkân sağlayacak şekilde hazırlanır.Üretici,ürünlerin teknik dosya ve ilgili teknik düzenlemenin gereklerine uygunluğunu sağlamak için tüm önlemleri almalıdır (Yerebakan 2002: 83).

2.2.4.2. Modül B: Tip İncelemesi

Bu modül yalnızca tasarım aşamasıyla ilgilidir ve onaylanmış kuruluş ise, planlanan üretimin bir ürün numunesinin teknik düzenlemeleri ile ilgili hüküm gereklerini karşılayıp karşılamadığını incelemekte ve onaylamaktadır. Üretici, ilgili tetkiklerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla kendi seçtiği bir onaylanmış kuruluşa başvuru yapmaktadır. Bu arada üretici tarafından hazırlanan teknik dosya, ürünün teknik düzenlemesi ile ilgili gereklerine uygunluğunu ortaya koyacak şekilde hazırlanmalıdır. Onaylanmış kuruluş ise, ilgili numunenin teknik düzenleme hükümlerine uygun olduğunu belirlenmesinden sonra bir “Tip İnceleme Belgesi” düzenlemektedir. Teknik dosyaya ilişkin bölümlerin listesi de ilgili belgeye ilişitirilirken, bir nüshası da onaylanmış kuruluş tarafından muhafaza edilmektedir. Üreticiye tip inceleme belgesinin verilmesinin reddedilmesi durumundaysa, onaylanmış kuruluş red nedenlerini ayrıntılı olarak belirtmekte, ancak üreticinin itiraz hakkı ise saklı tutulmaktadır. Ürünle ilgili olarak, temel gereklere yâda ürünün kullanımı için belirlenmiş kriterler uygunluğu etkileyecek değişikliklerin olması durumundaysa, onaylanan ürünlerdeki her bir değişiklik için tip inceleme belgesi konusunda işlem gerçekleştirmiş olan onaylanmış kuruluşu bilgilendirmektedir. Söz konusu durumda ise onaylanan ürünlerdeki değişiklik için ek bir onay alınmakta ve asıl tip inceleme belgesine ek şeklinde vermektedir. İlgili teknik düzenlemede aksi belirtilmediği sürece, onaylanmış kuruluş yaptığı ek onaylar hakkında diğer onaylanmış kuruluşları bilgilendirmektedir. Üretici ise, ilgili teknik düzenlemede aksi belirtilmediği sürece, tip inceleme belgesi ve ek onayların birer nüshasını da teknik

dosya ile birlikte son ürünün üretilmesinden itibaren 10 yıl süreyle muhafaza etmek zorundadır (Çeşmecioğlu 2004: 18).

2.2.4.3. Modül C: Tıpe Uygunluk

Bu modül imalat aşamasıyla ilgili olup tek başına kullanılmaz. AB tip incelemesi belgesinin düzenlenmesine ilişkin esaslarda aranan bir uygunluk doğrulama sürecidir. Tıpe uygunluk modülü olarak ta adlandırılan bu modüle göre, üretici ürünün AB Tip İnceleme Belgesinde açıklanan tıpe uygunluk olduğunu ve ilgili teknik düzenlemenin gereklerini yerine getirdiğini beyan ve garanti etmektedir. Bu durumda üretici her ürüne “CE” uygunluk işareti ilişitirir ve yazılı bir uygunluk beyannamesi düzenler. Üretici ürünlerin AB tip inceleme belgelerinde tamamlanan ürün tipine ve teknik düzenlemenin gereklerine uygun olarak üretimini sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. Kararnameler, aynı zamanda onaylanmış bir kuruluş tarafından veya bu kuruluşun sorumluluğu altında ve gelişi güzel yapılacak ürün kontrollerini de gerekli kılabilir. Bu modülde üretilmiş her ürün için, ürünün özellikleri ile ilgili testler, üretici tarafından veya üretici adına yapılmalıdır veya ikinci bir yol olarak üretici tarafından seçilen bir onaylanmış kuruluş, ürün kontrollerini rasgele aralıklarla yapar veya yaptırır (Yerebakan 2002: 85).

2.2.4.4. Modül D: Üretim Kalite Güvencesi

Bu modül, üretim aşamasıyla ilgilidir ve tek başına kullanılamamakta; tip incelemesi belgesinin düzenlenmesini takip etmektedir. Üretici, söz konusu ürünlerin tip muayene belgesinde belirtilen tıpe uygun olduğunu ve teknik düzenlemenin gereklerini yerine getirdiğini beyan etmektedir. Üretici her ürüne CE uygunluk işareti ilişitirmekte ve üretim, nihai ürün kontrolü ile üretim testi için onaylanmış bir kalite sistemi kullanmaktadır. Ayrıca, üretici onaylanmış kuruluşun gözetimine tabidir. Anılan süreçte onaylanmış kuruluşun üretim ve depolama yerlerinde denetim yapmasına izin vermekte, onaylanmış kuruluş ise, yaptığı denetimler hakkında sürekli olarak rapor düzenlemektedir. Üretici kalite sisteminde yapmayı düşündüğü bir değişiklik olması durumunda ise kalite sistemini onaylayan onaylanmış kuruluşa bilgi

vermektedir. Üretici tarafından, ürünlere CE işareti iliştilirirken, CE işaretinin yanında gözetimden sorumlu onaylanmış kuruluşun kimlik kayıt numarasına da yer verilmektedir. Üretici, konuyla ilgili evraklarını 10 sene süreyle, istendiği takdirde ilgili kamu kuruluşuna sunulabilmesi için muhafaza etmektedir (Çeşmecioğlu 2004: 21).

2.2.4.5. Modül E: Ürün Kalite Güvencesi

Bu modül yalnızca üretim aşamasıyla ilgilidir. Genelde tip incelemesiyle birlikte yürütülmekte fakat özel durumlarda ise tek başına gerçekleştirilmektedir. Üretici, ürünün tipinin, tip inceleme belgesinde belirtilen tipe uygun olduğu ve direktifte tip incelemesi gerekli görülmediği durumlarda ürünün direktifin temel gereklerini karşıladığı konusunda emin olduktan sonra bu konuda bir beyanda bulunmaktadır. CE uygunluk işaretinin yanında gözetimden sorumlu onaylanmış kuruluşun kimlik kayıt numarası yer almaktadır.

Bu modülde, tüm ürünlerin tek tek muayene ve uygun bir şekilde test edildiği onaylanmış bir kalite sistemi kullanılmaktadır. Üretici, ürünlerine yönelik kalite sisteminin değerlendirilmesine yönelik olarak, kendi seçtiği onaylanmış kuruluşa başvurmakta ve kalite sistemi altında ürün test edilip değerlendirilirken, gerçekleştirilen işlemler ile ilintili bilgiler dosyalanarak muhafaza edilmektedir. Üretici, onaylandığı şekliyle kalite sisteminden doğan yükümlülükleri yerine getirirken, etkin bir şekilde devamını sağlamaktadır. Üretici ürünlere CE işaretini koymakta ve yazılı bir uygunluk beyanında bulunmaktadır. CE işaretinin yanında onaylanmış kurumun tanıtıcı işareti de yer almakla birlikte, üretici, kalite sisteminde herhangi bir değişiklik düşünmesi durumunda konuyla ilgili olarak onaylanmış kuruluşu bilgilendirmekte, böyle bir durumda ise onaylanmış kuruluş tasarlanan değişiklikler konusunda değerlendirme yapmaktadır (Çeşmecioğlu 2004: 18).

2.2.4.6. Modül F: Ürün Tasdiki

Bu modül bir ürün doğrulama modülüdür. Genelde tip incelemesiyle birlikte yürütülür. Onaylanmış kurum ürünlerin teknik dokümantasyona (direktifte tip

incelemesi gerekli görülmediği durumlarda) ya da tip incelemesi belgesinde belirtilen tipe uygunluğunu ve her iki durumda da ürünlerin ilgili direktifin gereklerini karşıladığını incelemekte ve onaylamaktadır. Üretici; üretim sürecinin, teknik dokümantasyona uygunluğunu ya da tip incelemesinde belirtilen tipe uygunluğunu garantilemesi için gerekli önlemleri almaktadır. Onaylanmış kurum ya da üretici, direktif hükümlerine göre CE işaretini koymakta ve yazılı uygunluk beyanında bulunmaktadır. CE işaretinin yanında onaylanmış kurumun tanıtıcı işareti de yer almakla birlikte, onaylanmış kuruluş, üreticinin seçimine göre ürünlere muayene ve test uygulayarak, istatistiksel doğrulama bazında ürünlerin muayene ve test işlemlerini yerine getirmekte, teknik düzenlemede belirtilen gereklere uygunluğunu kontrol etmektedir. Üretici, teknik düzenlemede aksi yer almadığı sürece uygunluk beyanının bir örneğini ise, on yıl süreyle muhafaza etmektedir (Yerebakan 2002: 86).

2.2.4.7. Modül G: Birim Tasdiki

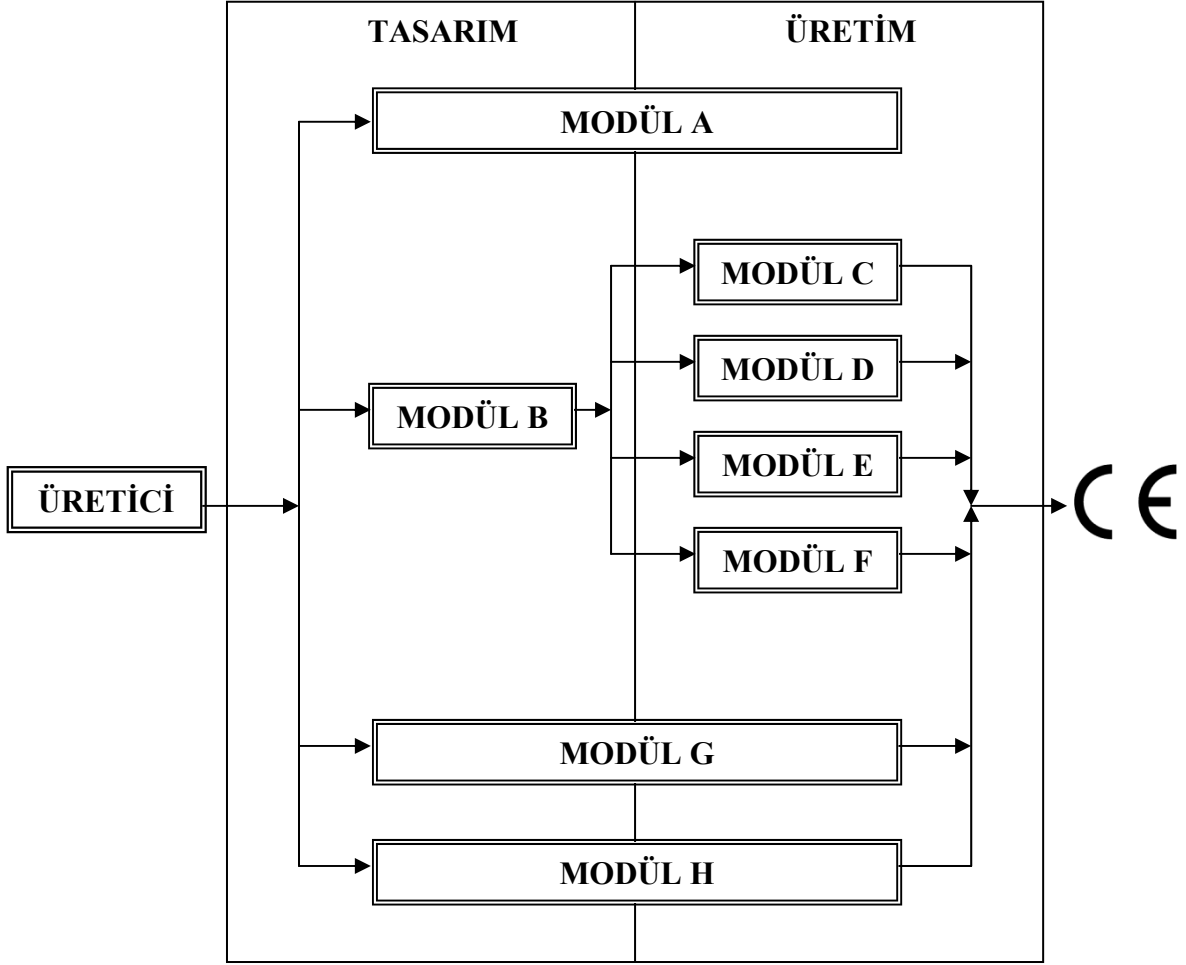
Bu modül hem tasarım hem de üretim aşamalarıyla ilgili olup bir birim doğrulama modülüdür. Üretici, söz konusu belgeye sahip ürünün ilgili teknik düzenlemede belirtilen gereklere uygun olduğunu beyan ve garanti ederken, üretici ise CE işaretini ürüne iliştiirmekte ve yazılı uygunluk beyanında bulunmaktadır. Onaylanmış kuruluş ise, ürünlerin tek tek ilgili direktifin gereklerine uygunluğunu kontrol etmekte ve uygun olduğunu tespit etmek için de teknik düzenlemede belirtilen standartlarda belirtilen testleri yapmaktadır. Anılan aşamalar ertesinde ise, onaylanmış kuruluş, onaylanmış ürüne kimlik kayıt numarasını iliştiirmekte yâda iliştiirilmesini sağlamakta, ayrıca yapılmış olan testler ile ilgili olarak, bir uygunluk belgesi düzenlemektedir (Çeşmecioğlu 2004: 24).

2.2.4.8. Modül H: Tam Kalite Güvencesi

Bu modül hem tasarım hem de üretim aşamalarıyla ilgili olup, tam kalite güvence sistemini öngörmektedir. Üretici ise, söz konusu ürünlerin ilgili direktifin gereklerini karşıladığını sağlamakta ve beyan etmektedir. Tasarım, üretim ve ürün muayene ve testi için onaylanmış bir kalite sistemi kullanılmaktadır. Söz konusu kalite

sistemi ise, ilgili teknik düzenlemede belirtilen gereklere uygunluğu sağlamalıdır. Üretici tarafından benimsenmiş bulunan bütün unsur ve hususlar, işlem ve talimatlar dosyalanarak muhafaza edilmektedir. Üretici, kalite sisteminden kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde hareket etmekte ve kalite sisteminde yapmayı düşündüğü değişikliklerle ilgili olarak kalite sistemini onaylayan kuruluşu bilgilendirmektedir. Onaylanmış kuruluş ise, planlanan değişiklikleri değerlendirmekte ve değiştirilmiş kalite sistemiyle ilgili olarak yeni bir değerlendirme yapılıp yapılamaması hususunda karara varmaktadır (Yerebakan 2002: 89).

Söz konusu karar ise muayene ya da test sonuç ve gerekçeleri ile birlikte üreticiye iletilmektedir. Üretici, ürünlere CE işareti koymakta ve yazılı bir uygunluk beyanında bulunmaktadır. CE işaretinin yanında onaylanmış kurumun ise, kimlik kayıt numarası da yer almaktadır.

Şekil 2.1. Uygunluk Değerlendirme Süreci Basitleştirilmiş Akış Diyagramı

Kaynak: European Commission. **Guide to Implementation of Directives Based On The New Approach And The Global Approach**, 2000, s. 32.

2.3. AVRUPA BİRLİĞİNDE STANDARDİZASYON ve STANDARDİZASYON TEŞKİLATI

Avrupa Topluluğu'nda ortak Avrupa standartların hazırlanmasına ilişkin çalışmalar 1960 yılında başlamış, gerçek anlamda 1973 yılında önem kazanmıştır. Bu dönemde, elektronik standartlarını hazırlayan iki kuruluş alçak gerilim konusundaki direktifin çıkartılmasından sonra Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi (CENELEC) olarak birleştirilerek daha etkin bir yapıya kavuşturulmuştur. CENELEC,

AB ülkelerine yönelik elektronik standartlarını hazırlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yanında Milletlerarası Elektronik Komitesi (IEC) ile imzaladığı protokol çerçevesinde çalışmalarının bir kısmını IEC bünyesinde yürütmektedir. 1960'lı yıllarda kurulan Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) 1980'li yıllarda Yeni Yaklaşım Politikası ve Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin kabul ile önem kazanmıştır. CEN elektronik ve telekomünikasyon alanlarının dışında bütün sahalarda faaliyet göstermektedir. Telekomünikasyon alanındaki standartlar Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI) tarafından hazırlanmaktadır.

2.3.1. Avrupa Birliği Standartları

98/34 sayılı teknik standartlar ve düzenlemeler konusunda bilgi teminine ilişkin Direktif'te, Avrupa standartları; Avrupa standardizasyon kuruluşları tarafından, sürekli ve mükerrer kullanım amaçlı geliştirilmiş ancak kullanımı zorunlu olmayan teknik spesifikasyonlara olarak tarif edilmektedir. Dolayısıyla, standardın genel tanımı Avrupa standartları içinde geçerlidir. Ancak, herhangi bir standardın Avrupa Standardı olarak değerlendirilebilmesi için Avrupa Standardizasyon kuruluşlarından biri tarafından kabul edilmesi gerekmektedir (European Commission 2000: 27).

Sözü edilen Avrupa standardizasyon kuruluşlarının kurallarına göre geliştirilen Avrupa standartlarının ulusal düzeye aktarılması gerekmektedir. Bu aktarım, Avrupa standartlarının ulusal standartlar olarak da var olması ve Avrupa standartlarına uygun olmayan tüm ulusal standartların uygulamadan kaldırılması anlamına gelmektedir (Uyanusta 2006: 9).

2.3.1.1. Avrupa Standardı (EN)

EN Avrupa Standardı, CEN tarafından kabul edilen standartlardır. Bu standartlar muhalif olan ülkelerde dahil olmak üzere kabul tarihinden belli bir süre sonra otomatikman üye ülke standardı haline gelirler. Üye ülkeler aynı konuda mevcut diğer standartlarını veya EN'lerde çelişki yaratabilecek standartlarını kaldırmak zorundadırlar (Çeşmecioğlu 2004:22).

2.3.1.2. Harmonize Standart (HD)

HD Harmonize Standartlar, Avrupa standartları ile aynı yol izlenerek hazırlanan ve kabul edilen dokümanlardır, ancak uygulamada Avrupa Standartlarına göre üye ülkelerdeki duruma ve haklı gerekçelere bağlı olarak bir esneklik tanınmaktadır (Öztürk 2004:37).

2.3.1.3. Avrupa Ön Standardı

ENV Avrupa Ön standardı, Teknolojinin hızla geliştiği veya değiştiği sektörlerde gelişmeyi ve uyumu destekleyici ve ihtiyaç duyulan alanlarda yön gösterici nitelikte hazırlanan standartlardır. Hazırlama ve kabul mekanizması EN'e göre daha kısa tutulmuştur. Her ENV kabul edildikten sonra üç yıllık bir deneme süresine tabidir ve bu süre sonunda yeniden revize edilerek yeni bir ENV olarak yada deneme süresi sonucunda alınan sonuçlar üye ülkeler tarafından yeterli görülürse HD ve EN olarak kabul edilir. Avrupa Topluluklarının standartların EN Avrupa Standardizasyon Organizasyonları tarafından standartlardır. Bu standartlar, üye ülkelerin bazıları tarafından karşı çıkılmasın kabul tarihinden itibaren belli bir süre sonra otomatikman üye ülke standardı haline gelirler. Üye ülkeler konu ile ilgili daha önce yayınlanmış bulunan ve çelişki yaratabilecek tüm standartlarını kaldırmak zorundadır (Koçak 1997: 12).

2.3.2. Avrupa Birliği Standart Kuruluşları

Avrupa'da standardizasyon çalışması, Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi (CENELEC), Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI) ve Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) tarafından yürütülmektedir. Diğer iki kuruluşun faaliyet alanlarına giren elektroteknik ve telekomünikasyon sektörleri haricinde kalan alanlarda standardizasyon çalışmaları CEN tarafından yürütülmektedir. Ayrıca CEN, CENELEC ve ETSI arasında imzalanan anlaşma gereği bu üç kuruluş belli konularda ortak çalışma yaparak standart hazırlayabilmektedir (Rensberger, Zande ve Delaney 1997: 21).

2.3.2.1. Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN)

Avrupa Standardizasyon Komitesi kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak 1961 yılında Brüksel’de 6 AT ve 7 EFTA ülkesinin standardizasyon kuruluşu tarafından kurulmuştur.CEN elektroteknik ve telekomünikasyon haricindeki diğer tüm alanlarda Avrupa Standartları (EN)’nin oluşturulmasından sorumlu bir kuruluştur. CEN in bu standartları hazırlamasındaki amacı Avrupa Standartlarının harmonizasyonunu ve yaygınlığını arttırarak birlik içerisinde mevcut olan farklı standartlardan kaynaklanan ticari engelleri kaldırarak ticaretin geliştirilmesini ,ticarete güvenliğin ve verimliliğin arttırılmasını sağlamaktır.

1991 yılında CEN’in idari yapısı ile ISO arasında Avrupa standartları ve uluslararası standartlar arasında yüksek düzeyde bir uyumun sağlanması ve standardizasyon çalışmalarında ikileme yaşanmaması için teknik işbirliği düzeyinde bir anlaşma yapılması sonucuna varılmıştır.Yapılan Viyana anlaşması ile CEN’in uluslararası ortakları ile ticaretteki teknik engellerin kaldırılması amacıyla Avrupa standartlarının ve uluslararası standartların harmonizasyonunu gerçekleştirecektir.ISO ve CEN karşılıklı olarak bu kuruluşların teknik komitelerinde temsilcilerini görevlendirecektir (Rensberger, Zande ve Delaney 1997: 27).

CEN yapısında; CEN üyeleri,

- Bağıli üye statüsündeki AB ve EFTA üyesi olmayan ülkelerin standart teşkilatları,
- Oy hakkı olmayan Ortak Üyeler
- CEN genel karar organı Genel Kurulu bulunmaktadır.

Yürütme, Yönetim Kurulu ve bu kurula bağıli olarak çalışan Genel sekreterlik tarafından gerçekleştirilmektedir. CEN Genel Sekreteri CEN faaliyetlerinden sorumludur. Teknik Kurul, Yönetim Kurulu tarafından oluşturulur ve CEN’in standart hazırlama programından sorumludur. Sektörel olarak standart hazırlama çalışmasının daha etkin bir şekilde takip edilebilmesi amacıyla teknik Kurul altında çalışan Program

Komitelerine ek olarak Sektörel Teknik Kurullar tesis edilmiştir. Ayrıca Teknik Kurul (TK), standart oluşturma programlarının nihai kontrolünü gerçekleştirir. Standart çalışmalarının organizasyon prosedürleri, koordinasyon ve planlamasından sorumludur. Devletlerarası ve uluslararası özel kuruluşlar ve Avrupa ticari, mesleki, teknik ve bilimsel kuruluşlarıyla teknik alanda işbirliği tertip etmektedir. TK delegasyonlarından meydana gelen Teknik Sektör Kurulları her sektörde standardizasyon programlarının belirlenip, kontrol edilmesinde yetki sahibidirler. Temsil açısından önemli bir nokta da, CEN'in ulusal düzeydeki üyelerinin ulusal delegasyonu ataması yanında aynı zamanda, Avrupa sanayi, sendika ve tüketicilerden delege adayı gösterilebilmeleridir. Programlama Komiteleri (PC) Teknik Kurul'a tavsiyelerde bulunup, ilgili oldukları alanlarda standardizasyon çalışmaları ile koordinasyon ve planlamayı sağlarlar. Teknik Sektör Kurulları (TSK), 1991-1992 döneminde kurulmuş olup, belli başlı tüm sektörlerde iş programlarının koordinasyonunu geliştirmeyi ve Sanayi kesimi ile toplumdaki diğer kesimlerin CEN ile ortak çalışma programlarının politikasını oluşturma sürecini hedeflemektedirler (Savaş 2003: 127-128).

CEN' e aşağıdaki prensiplerin çok önemli olarak görmektedir.

- Açıklık ve Şeffaflık:Standard hazırlama çalışmalarına isteyen tüm tarafların katılması
- Görüş Birliği:Avrupa Standartların ilgili tarafların gönüllü anlaşmalar temeline dayalı olarak oluşturulması
- Milli Destek:Avrupa Standartlarının tüm üyeleri bağlayıcılığı olan yasal uyumu CEN'in ulusal üyelerinin ortak kararı ile alınması
- Milli Seviyede ve Avrupa Seviyesinde Teknik Uyum:CEN standartlarının uygulanması ve bunlarla uyumlu olmayan milli standartların yürürlükten kaldırılması ile birlikte Avrupa'da teknik uyumun sağlanmasını öngörmektedir (Rothery 1996: 19).

2.3.2.1.1. Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) Standartlarının Hazırlanması

Standartların hazırlanması ile ilgili teklif ve talepler CEN'in üyesi olan kuruluşlarla Avrupa Organizasyonları CEN ve Avrupa Toplulukları Komisyonu arasında mevcut anlaşma gereğince AB mevzuatı ile alakalı konularda Komisyon ve/veya EFTA tarafından yapılmaktadır. İlgili Teknik Kurul genel teklif ve talebi inceleyerek hangi prosedürün tatbik edilebileceğine karar vermektedir. Burada 3 seçenek mevcuttur. Bunlardan ilki; eğer talep CEN ve ISO arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde ISO tarafından ele alınmış bir konuyla ilgili ise standardın ISO bünyesinde şekillendirilmesi ve ortak oylama prosedürünün tatbik edilmesidir. Eğer Teknik Kurul talep edilen konuda bir standardın hazırlanmasına ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesi gerektiğine karar verirse konunun açıklığa kavuşturulması için üye kuruluşların görüşüne ve oyuna başvurur, kısacası soruşturma prosedürünü çalıştırır. Soruşturma prosedürünün tatbiki sonucunda standardın hazırlanmasına karar verildiği takdirde ilgili teknik komite (TC) tarafından referans doküman hazırlanır. Teknik Kurul standardın herhangi bir başka prosedür tatbik edilmeden hazırlanmasına karar verirse konuyu ilgili teknik komiteye gönderir ve bu komite tarafından standardın taslağı hazırlanır. Her üç prosedürde de bir sonraki basamak ilgili bütün tarafların görüşlerinin alınarak standarda son halinin verilmesidir (Savaş 2003: 127-130).

2.3.2.2. Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi (CENELEC)

Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi CENELEC 1973 yılında Belçika hukuku altında kar amacı gütmeyen kurulmuş bir organizasyondur. CENELEC 18 AT ve EFTA ülkesinin milli teşkilatlarından oluşmaktadır. CENELEC büyük bir sektör olan elektro teknoloji alanına yönelik olarak Avrupa Standartlarını yayınlamaya Avrupa Ekonomik Alanında elektrik ve elektronik mamul ve hizmetlerin pazara giriş kriterlerini belirlemektedir. İmal edilmiş mamullerin %22'si elektroteknik olduğundan veya elektrik enerjisi ile çalıştığından bu sektör topluluk açısından büyük önem taşımaktadır (Koçak 1997: 12).

CENELEC standartları kullanıldıkları alanlara göre ihtiyari ve zorunlu olmak üzere iki alan içerisinde değerlendirilmektedirler:

İhtiyari Alan: CENELEC ihtiyari Avrupa standartları seti 2033 adettir ve birçoğu iki, üç hatta dördüncü ve beşinci revizyonlarını yapmıştır. Bu standartlar Avrupa Ekonomik Alanında iç ticaret engelleri oluşturmadan elektronik mal ve hizmetlere yönelik teknik altyapı oluştururlar. CENELEC Standartları Avrupa’da elektronik mamul ve hizmetlerin gerekli emniyet ve kalite gereklerini karşılmasını temin ederek tüketicileri ve kullanıcıları korumaktadır. Genel olarak standartların önemi, ticaret açısından önemli araçlar olmalarındandır. İmalatçılar bir malın dizaynında yol gösterici olan standartlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu şekilde imal edilen mamuller iyi performans göstermekle birlikte dayanıklı olmaktadır. Standartlara uygun olarak imalat yapmak aynı zamanda satışta ve buna bağlı olarak karlılıkta etkili olan reklâm faktörlerine de yardımcı olmaktadır. Standartlar bundan başka pazarlamada gittikçe artan bir önem taşıyan bir araç olarak güven teşekkülü açısından bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca bir malın tasarımı ve imalatıyla birlikte mamul ve hizmetlerin kullanılmasını düzenlemektedirler. CENELEC standartları da bu çerçevede rekabet ölçüleri içerisinde gereksiz müdahalelere ve muamele zorluklarının önüne geçerek, bir malın dünya çapında kolaylıkla ihraç edilebilmesini temin etmektedirler. CENELEC standartları bunları yaparken gerekli olduğu yerlerde AB Direktiflerine ve EFTA politikalarına destek vermektedirler. CENELEC standartlarının artış göstermesi ise pazarın belirli ihtiyaçları doğrultusunda olmaktadır.

Zorunlu Alan: 1985 yılında Avrupa Topluluğu Bakanlar konseyi harmonize standartlara yasal olarak atıfta bulunma prensibi almıştır. Standartlara şimdi AB Direktifleri gibi yasal araçlarla atıfta bulunulmakta, başka bir deyişle söz konusu standartlara uyum hukuki bir zorunluluk altına alınmaktadır. 1985 tarihli Konsey Kararı Avrupa’daki standartlar ve düzenlemeler açısından bir “Yeni Yaklaşım”, EFTA tarafından da kabul edilmiş olmakla birlikte standardizasyona zorunlu uygulamaları destekleyen daha yüksek bir yasal statü ve daha büyük bir tekno-politik profil getirmiştir. Bu çerçevede çıkarılan direktiflere de “Yeni Yaklaşım Direktifleri” adı verilmektedir. 1973 yılında çıkarılan ve 1985 yılı ve sonrasında geliştirilen ve etkin bir

şekilde kullanılan Alçak Gerilim Direktifi (LVD) Yeni Yaklaşım Politikasının temelini oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve tüm teknik alanları kapsayan Direktifler insanların can ve mal emniyeti, çevrenin korunması gibi konular olmak üzere birkaç temel unsur ile sınırlandırılmaktadır. Avrupa Topluluğuna üye devletler Direktiflerle çelişen milli kanunlarını yürürlükten kaldırmak zorundadırlar. Aynı şekilde, CENELEC'e üye ülkeler de Avrupa standartlarıyla çelişen milli standartlarını uygulamadan kaldırmakla hükümlüdürler (Savaş 2003: 123-124).

CENELEC, Cenevre merkezli Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC) ile, uluslararası düzeyde yakın çalışmalar yapmaktadır, gerek IEC dokümanlarını uyumlaştırarak gerekse hiçbir değişiklik yapılmadan aktarılmasını sağlamaktadır. CENELEC 1991'de Genel Kurulunda Lugano Anlaşmasını kabul edilmesinden beri IEC ile bağlantı halindedir. Bu anlaşma edinilen deneyimler neticesinde revize edilmiş ve şu anda Dresden Anlaşması olarak geçerliliğini devam ettirmektedir. Gerek CENELEC gerekse IEC Avrupa Standartlarının ve uluslararası standartların uyumlaştırılması yönünde bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Hatta bazı durumlarda CENELEC standartlarının oluşturulması IEC tarafından gerçekleştirilmektedir (Rensberger, Zande ve Delaney 1997: 42-43).

2.3.2.2.1. CENELEC Standartlarının Hazırlanması

Avrupa Topluluğunda yaklaşık 35 bin teknik uzman CENELEC şemsiyesi altında çalışmaktadır. Bu uzmanlar yaptıkları çalışmalar sonunda Avrupa standartlarını oluşturmaktadırlar. Söz konusu uzmanlar Brüksel'de CENELEC Genel Sekreterliğindeki 38 ve diğer Milli Teşkilatlardaki çalışanlarla desteklenmektedirler. Merkezde ayrıca Teknik komitelerin ve çalışma gruplarının toplantılarını yapabilmeleri için tam ekipmana sahip bir konferans odaları vardır. CENELEC bünyesinde 76 adet Teknik Komite faaliyet göstermektedir. CENELEC uzmanlarının çalışma alanları özellikle önemli ve hızla değişen alanlardır. Elektromanyetik uyumluluk, tüketici elektroniği, elektrikli güç jeneratörü ve enformasyon teknolojisi vb. bunlara örnek olarak verilebilir. Genel Kurul CENELEC'de en yüksek düzeydeki organdır. 19 Milli Komitenin delegelerinden oluşmaktadır. Bu organ CENELEC'le

ilgili olarak önemli tüm kararları almaktadır. 8 personelden oluşan bir idari kurul Başkanının izniyle Genel Kurul kararlarına göre yürütülen çalışmaları denetlemektedir. Teknik Kurul, teknik organların çalışmalarını idare etmekte ve denetlemektedir. Bunun yanında çalışma programları üzerinde münazarada bulunmakta ve standardizasyon çalışmalarının gelişmesine de yardımda bulunmaktadır. AB Standardının (EN, HD veya ENV) hazırlanmasının, Harmonize standart oluşturmaya başlamanın birçok yolu vardır. Avrupa menşeli dokümanlar CENELEC'in kendi teknik organlarının birinde oluşturulmaktadır. Topluluğa ait bir dokümanın ilk taslağı CENELEC'in işbirliği içerisindeki ortaklardan biri tarafından oluşturulmaktadır (Yılmaz 1998: 89-90).

Avrupa'da başlatılan herhangi yeni bir girişim derhal uluslararası düzeyde yüklenilmesi ricasıyla IEC'ye teklif edilmektedir. Sadece IEC, bu çalışmayı yüklenmek istiyorsa veya CENELEC'in hedeflediği tarifler açısından bir problem varsa çalışmaya Avrupa düzeyinde devam edilir. Hangi yolla olursa olsun bir taslak standart CENELEC sistemi içerisinde geçip oylama için hazır hale geldiğinde, otomatik olarak paralel oylama için IEC'ye teklif edilmektedir. CENELEC bir uluslararası standart veya herhangi bir dokümandan seçtiği bir çalışmayı Avrupa Standardı olarak geliştirmek istediğinde aynı konuda milli bazda yapılan çalışmalar derhal durdurulmaktadır. Milli çalışmaların askıda kaldığı bu olaya STANDSTILL (bekleme) dönemi adı verilmektedir. Uygun bir taslak hazır hale geldiğinde kamu araştırması için Milli Teşkilatların onayına sunulmakla birlikte, bu normal olarak 6 ay kadar süren bir prosedür olmaktadır. Daha sonra, alınan görüşler taslak üzerinde çalışan teknik organ tarafından değerlendirilmekte ve son taslak oylama için gönderilmeden önce, uyulması istenen gereklerin yer verildiği taslakta birleştirilmektedir. Bunun yanında oylama genellikle dört ay sürmektedir. Standardın oylanıp kabul edilmesi için dört gereklilik vardır. Bunlar;

- a) Milli teşkilatların çoğunluğu dokümana taraf olması,
- b) En az 25 olumlu oy alması,
- c) 22 oydan fazla negatif oy almamalarıdır.

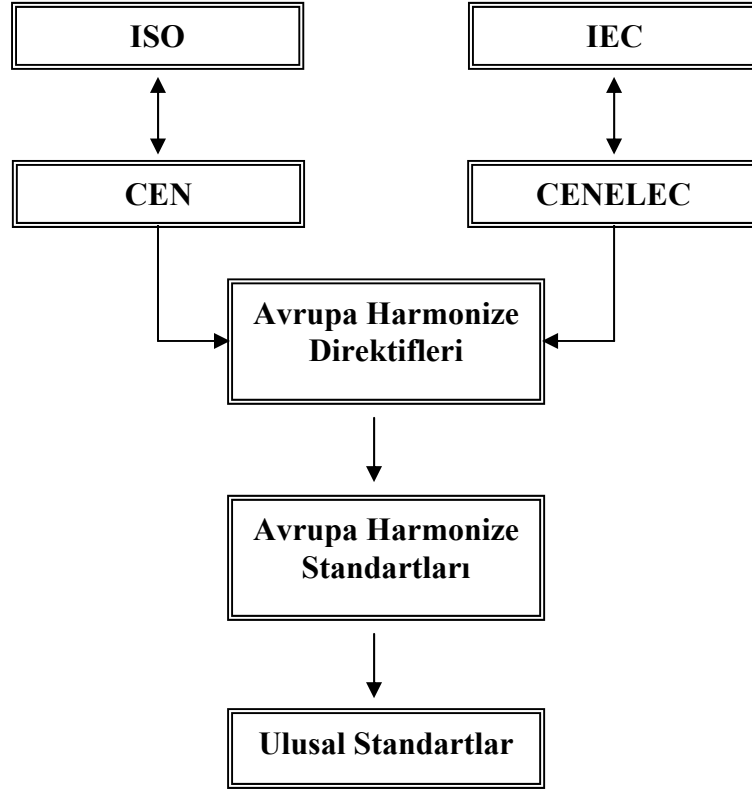
CENELEC standart hazırlama alanında; standartlarından direkt olarak yararlandığı konularda standart hazırlama çalışmalarını IEC bünyesinde yürütmekte, IEC standartlarının AB ülkelerinin talepleri doğrultusunda hazırlanması için yoğun bir faaliyet göstermektedir. Bu nedenle CENELEC standart hazırlama konusunda kurduğu teknik komitelerin faaliyetlerini AB ülkelerinin ihtiyaçlarına hizmet edecek standartlara yönelmiş ve bu amaçla teknik komite sayısı hâlihazırda 76 ile sınırlı kalmıştır (Savaş 2003: 124-125)

2.3.2.3. Avrupa Telekomünikasyon Standartlar Komitesi (ETSI)

ETSI, 1988 yılında Avrupa Posta ve Telekomünikasyon İdaresi (CEPT) in devamı olarak Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki iletişim alt yapısının geliştirilmesi, iletişim standartlarının tespiti ve oluşturulması amacıyla oluşturulmuş gönüllü bir kuruluştur. ETSI 11 teknik komite, yaklaşık 60 alt teknik komite ve 140'dan fazla çalışma grubu ve raportörden oluşmaktadır. Bu komiteler özel ve kamuya yönelik sistemlere ve araçlara ait standartlar ile birlikte kamuya ve tüketiciye yönelik ekipmanlara ait standartların oluşturulmasını sağlamaktadır. ETSI kuruluşundan beri 4000'den fazla gönüllü standart yayınlamıştır. Bu standartların çoğu Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yapılan düzenlemelerin ve direktiflerin teknik temelini oluşturmuştur (Rensberger, Zande ve Delaney 1997: 54).

Mayıs 2006 itibariyle ETSI'nin 37 Avrupa ülkesinden 511 tam üye, 38 gözlemci üye ve Avrupa dışındaki 21 ülkeden 108 Ortak üyesi bulunmaktadır (Uyanusta 2006: 17).

ETSI 2002 yılı sonunda on bininci raporunu yayınlamıştır. Bu raporlar ile günümüzde yeni iletişim teknolojilerinin kullanılabilmesine olanak sağlayan Mobil İletişim için Küresel Sistem (GSM), Gelişmiş Dijital Kablosuz Telefon (DECT), Evrensel Mobil İletişim Sistemi (UMTS) v.b. uluslararası çapta çok önemli standartlar oluşturmuştur (ETSI 2002).

Şekil 2.2. Standardizasyon Kuruluşları Arasındaki İlişki

Kaynak: Ray Tricker. *CE Conformity Marking and New Approach Directives*, Butterworth-Heinemann, 2000, s. 18.

2.4. AVRUPA UYGUNLUK DOĞRULAMASI: CE İŞARETİ

CE işareti, AB tarafından uygulamaya konan gereksinimlerin, imalatçı tarafından karşılanmış olduğunu gösteren, bir ürünün AB pazarına sürülmesi, bu pazarda işletmeye alınması ve serbestçe dolaştırılması için aranan zorunlu bir markadır. Birlik Pazarını düzenleyen mevzuatta yer almayan bazı ürünler CE markasından muafır. CE Markası, ilgili ürün kararnameleeri kapsamına giren ürünlere vurulmaktadır. CE markası;

- İmalatçısı AB içinde veya dışında bulunsun, pazara ilk defa girecek tüm yeni ürünler,
- Birlik Pazarına ithal edilecek, kullanılmış ürünler,

- Birlik Pazarına sunulan komple yenilenmiş ürünler için bir zorunluluktur (Yerebakan 2002: 120) .

CE İşareti, ürünün AB'nin Yeni Yaklaşım Direktiflerine uygun olarak üretildiğini ve belgelendirildiğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, ürünün, temel gerekler olarak tanımlanan ve insan sağlığı, can ve mal güvenliği, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması açısından asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu gösteren bir işarettir. Yeni Yaklaşım direktifleri kapsamındaki bir ürünün, CE İşareti olarak piyasaya sunulmasından üretici sorumludur. Ancak; eğer üretici ya da üreticinin yetkili temsilcisi Avrupa Birliği içinde değilse, bu sorumluluğu ithalatçı yerine getirmek zorundadır. Bir başka deyişle, ithalatçı ithal ettiği ürünlerin AB normlarına uygun olduğunu garanti etmek zorundadır (<http://www.foreigntrade.gov.tr>).

Avrupa Topluluğu ülkelerinde malların serbest dolaşımının temini amacıyla Yeni Yaklaşım Direktifleri ve Test ve Belgelendirmede Global Yaklaşım Politikaları çerçevesinde ortak resmi bir işaret uygulaması 1989 yılı itibari ile başlamıştır. Bu çerçevede CE işaretinin kullanılmasını öngören oyuncakların emniyeti, inşaat malzemeleri, makine emniyeti ve LDV alçak gerilim Direktifi gibi 19 adet Direktif çıkartılmıştır. Uygulamanın son derece yeni olması, standardizasyonu ve ihtiyari standartları yakından ilgilendirmesi nedeniyle söz konusu direktifler ve bunların üye ülke versiyonlarının yürürlüğe girmesi için bir tarih verilmekte, belirtilen bu tarih itibari ile CE işaretinin kullanımı başlamaktadır. Geçiş süresi sonunda ise bu işareti taşımayan malların toplulukta üretimi veya satışı yasaklanmaktadır. CE işaretinin önemli özellikleri şu şekilde açıklanabilir:

- Bu direktifler insan can ve mal emniyetini, insan sağlığını, çevrenin korunmasını ve bazı hallerde enerji tasarrufunu öngörürler. Direktiflerin hazırlanmasına esas bu hususlar temel gerekler olarak anılmaktadır.
- Bu direktifler sadece temel gerekler ve bunların yerine getirmesi ile ilgili genel hususları tespit eder, konunun teknik detayları ve teknik özelliklerin yerine getirilmesinde teknik detayları standartlara genel atıf prensibi çerçevesinde AT

standartlarına bırakır. Burada anılan AT standartları genel olarak temel gereklere ve özellikle emniyete yönelik AT standartlarıdır. Direktiflerin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için AT komisyonu, üye ülkeler ve AT Standardizasyon Teşkilatının üzerinde mutabakat sağladıkları konularda CEN ve CENLEC tarafından hazırlanırlar. Her direktifle ilgili olan standartlar AT Resmi Gazetesinde yayınlanarak ilan edilirler. Standartlar ihtiyari uygulamada olmakla birlikte, bu standartlara uygun olarak imal edilen mamullerin ilgili mevzuatın gerekleri gene bu mevzuat çerçevesinde kabul edilir.

- Bu gereklerin yerine getirilmesi ile ilgili hususlar her direktifte, direktifin kapsamı dahilindeki mamullerin direktife uygunluğunun gösterilmesinde takip edilecek yol AT'nin Test ve Belgelendirmede Global Yaklaşım Politikası çerçevesinde tespit edilen modüller veya birkaçı kullanılarak tespit edilmiştir. Bu sistem çerçevesinde her üye ülke her direktif ve bazı hallerde de direktifin farklı bölümleri için tespit ettiği, yetkili kıldığı ve onayladığı belgelendirme kuruluşunu veya kuruluşlarını ve yetki alanlarını AT Komisyonuna bildirir. Bu kuruluşların listesi ve yetki alanları ile ilgili hususlar AT Resmi Gazetesinde yayınlanır.
- Bu çerçevede CE işareti imalatçının direktifin gereklerini yerine getirmek için gerekli prosedürleri ve belgeleri tamamladığını ve mamulün temel gerekleri yerine getirdiğini ve özellikle emniyetli olduğunu gösterir.
- Modüler yaklaşım tablosunda mevcut 8 modülde yer alan CE işareti, gerekli işlemleri ve belgeleri tamamlayan mamulün temel gerekleri yerine getirmesi için mevcut teknolojik imkânlar çerçevesinde her tedbiri alan ve imal ettiği mamulün emniyetli olduğuna kanaat getiren imalatçı tarafından direktiflerde belirtilen AT Uygunluk Beyanı Belgesi düzenlendikten sonra mamulün ve ambalajın üzerinde sabit olarak kullanılan bir işarettir.
- CE işareti bu tanımlı çerçevesinde kesinlikle bir kalite markası değildir, kalite ile tek ilişkisi kalitenin başladığı seviyeyi göstermesidir. Bu seviyenin altındaki mamuller emniyetsiz olarak kabul edildiklerinden piyasaya arz edilemezler, dolayısıyla kalitesiz olarak kabul edilirler. Bu nedenle CE işareti ile temel gereklerin dışında çok daha geniş bir çerçevede bir değerlendirme sistemini ihtiva eden kalite markalarının fevkalade yanlışdır. Avrupa'da imalatçılar ticari

açından bir avantaj elde etmek ve kalitenin düzeyini tescil etmek amacıyla, bir kalite göstergesi olarak yoğun bir şekilde ve kendi istekleriyle belgelendirme kuruluşlarının markalarına ve emniyet standartları dışında diğer kalite ve performans standartlarına müracaat etmektedirler.

- Avrupa Topluluğu, ortak mevzuat çerçevesinde yapılacak her türlü belgelendirme, muayene, denetleme ve test hizmeti ile ilgili hususlarda üçüncü ülkelerin belgelerinin tanınması hususunda yetkiyi AT Komisyonuna vermiştir. Şu ana kadar kısıtlı birkaç konu dışında AT ülkelerinin dışında hiçbir ülkenin belgelerinin tanınması gerçekleşmemiştir.
- CE işaretini ürünün üzerine doğal olarak veya yetkili olarak yerleştiren veya yerleştirmekten sorumlu kişinin; ‘ürünün, ürüne uygulanan bütün AB Uyumlaştırma Teknik Mevzuat koşullarının tamamına uygun olduğunu’ ve ‘uygunluk inceleme işlemlerini kendisinin yaptığını’ doğruladığı anlamına gelir.
- CE işaretinin üretici veya AB içindeki temsilcisi tarafından iliştilmesi gerektiği dikkat edilmesi gereken bir konudur. İstisna olarak, yetkilendirmenin olduğu durumlarda, özel direktifler CE işaretinin ürünün AB pazarına sokmaktan sorumlu kişi tarafından iliştilirilebilmesine olanak sağlayabilir (Şahingöz 1999: 80-81).

2.4.1. CE Uygunluk İşaretinin Kullanımına İlişkin Esaslar

Yeni Yaklaşım direktifleri kapsamında olan ürünlerde CE işaretinin kullanılabilmesi için öncelikle ürünün hangi direktif ve direktifler kapsamında olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilecek nokta bazı ürünlerin, kapsamı ve özellikleri nedeniyle birden fazla direktifle ilgili olabilmeleridir. Ürünün hangi direktif kapsamında olduğu anlaşılırsa, direktiflerde sıralanan güvenlik gereklerinin nasıl sağlanacağına ışık tutan AB standartlarının temin edilmesi gerekmektedir. Ürünle ilgili direktif ve standart belirlendikten sonra, CE işaretinin kullanımı içi hangi modül yada modüllerin uygulanacağı diğer bir ifade ile hangi işlem yada prosedürlerin izleneceği belirlenmelidir. Bu yollar direktiflerde açıkça tarif edilmiştir (Baysan, Civelek 2004: 12).

Modüllerdeki prosedürler izlenirken uygunluk değerlendirme işlemleri genel olarak 2 gruba ayrılabilir:

- i. İlk olarak, üretici, kendi imkânlarıyla veya başka bir test kuruluşuna ürününün testini yaptırmak suretiyle, ürünün ilgili direktife uygun olup olmadığını tespit edebilmektedir. Ürünün uygun olması halinde, üretici bir uygunluk beyanı düzenleyerek ürününe CE işaretini iliştiirmektedir. Bu uygunluk değerlendirme yönteminin öngördüğü ürün gruplarına bakıldığında, daha düşük risk taşıdıkları ve/veya taşıdıkları riskin tespitinin görece daha kolay olduğu görülmektedir.
- ii. İkinci olarak, daha yüksek riskli ve/veya riskin değerlendirilmesinin tespit edilebilirliğinin daha zor olarak görüldüğü ürün gruplarında ise, üreticinin mutlaka AB üyesi ülkelerde yerleşik olan fakat diğer ülkelerde de şube veya temsilcilikleri bulunan onaylanmış kuruluşlara (notified body) başvurma zorunluluğu bulunmaktadır. Üçüncü bir taraf olmak zorunda olan bu test ve/veya belgelendirme kuruluşlarının yapacağı test sonucunda ürünün ilgili mevzuata uygun olduğunun tespit edilmesi halinde üretici yine bir uygunluk beyanı düzenleyerek ürününe CE İşaretini iliştiirmektedir. Avrupa Birliğinde, CE İşareti verebilecek test ve belgelendirme kuruluşları, üye ülke yetkilileri tarafından altyapısı yeterli görülen kuruluşlar arasından belirlenmektedir. Üye ülke yetkilileri tarafından belirlenerek AT Resmi Gazetesinde yayımlanan kuruluşlar onaylanmış kuruluş (notified body) statüsünü almaktadır. Üye ülkelere belirlenen onaylanmış kuruluşlar Avrupa Komisyonu'na bildirilmekte ve diğer üye ülkelere duyurulması amacıyla bu kuruluşların isimleri AT Resmi Gazetesi'nde yayımlanmaktadır. Bu kuruluşların teknik açıdan yetkin olmaları gerekmektedir. AB'de bu kuruluşların akredite edilmiş olmaları yetkinliklerini ispat konusunda yaygın bir yol olarak görülmektedir (<http://www.foreigntrade.gov.tr>).

Direktiflerde belirtilen modül yada modüllerin prosedürleri izlenerek ürünle ilgili istenilen uygunluk değerlendirme faaliyetleri sonucunda elde edilen belgeleri

içeren bir teknik dosya hazırlanacaktır. Üretici uygunluk değerlendirme faaliyetlerini tamamladıktan sonra yazılı uygunluk beyanı hazırlayarak CE işaretini kullanır (Baysan, Civelek 2004: 12).

2.4.1.1. Teknik Dosya

Teknik Dosya, ürünün ilgili teknik düzenlemelerde belirtilen gereklere uygun olarak üretildiğini gösteren, içerisinde rapor ve belgelerin bulunduğu, ürünlerin tasarım, üretim ve çalışması ile ilgili bilgileri içeren dosyadır. Teknik dosya, ürünün taşıdığı risklerin en aza indirilebilmesi ve temel güvenlik gereklerini azami ölçüde karşılayabilmesi için canlı sürekli güncellenmelidir. Bir başka ifadeyle, teknik dosya hazırlanıp CE işareti uygulandıktan sonra, tespit edilen riskler varsa bunlar ile ilgili tedbirler alınmalı, tasarım ve üründe kullanılan hammadde ve yarı mamulde yapılacak değişikliklerden kaynaklanabilecek riskler giderilmeli ve gerekli testler yapılmalıdır (Baysan, Civelek 2004: 21).

Teknik Dosyaya ait bilgiler mamulün özellikleri dikkate alınarak direktiften direktife değişen bir durum arz etmektedir. Teknik Dosyalarda genel olarak sıralanan bilgiler bulunmaktadır.

- Ürüne ait genel bir tanımlama,
- Ürünün dizayn ve üretimine ait çizimler, parçaların, modül ve devrelerin v.b. şemaları
- Söz konusu çizim ve şemaların, mamulün çalışmasının anlaşılmasına yarayan tanımlar ve açıklamalar
- Tam veya kısmen uygulanan standartların bir listesi, standartların uygulanmadığı durumlarda ise mamulün kapsama alındığı direktiflerce öngörülen temel gereklere uyum için kabul edilen çözümler ve tanımlamalar
- Dizayn sonuçları, yerine getirilen incelemeler, v.b.
- Test raporları (Yılmaz 1998: 107)

2.4.1.2. Uygunluk Beyanı

Uygunluk Doğrulama sürecinden sonra, imalatçı tarafından bir uygunluk beyannamesi düzenlenir. Beynamede, ürüne ait her türlü izlenebilirlik bilgilerine yer verilmelidir. Muhtemel uygunsuzlukların ortaya çıkması halinde AB yetkili temsilcisine ve imalatçıya kolaylıkla ulaşılmalıdır. Beynamede, uygulanan kararnameler ve standartlara ait kimlik bilgilerine, ürünün kimlik bilgileri, imalatçı adı ve imzasına da yer verilmelidir. Ürünün; AB kararnameleri ile getirilen temel mevzuata uygun üretildiğini taahhüt eden, üretici tarafından hazırlanıp imzalanan, en önemli belgelerden biridir. Uygunluk beyannameleri, kararnamelerde tanımlanmıştır. Üretici, kararnamede tanımladığı şekil ve içerikte uygunluk beyannamesini imzalar. Beyanname üreticiyi AB ürün ve üretim yasalarına bağlayan en önemli belgedir. Her ürün grubu için, kararnamede verilen uygunluk beyannamesi tanım ve içeriklerine farklılıklar vardır. İmalatçı yâda topluluk içerisindeki yetkili temsilcisi; Yeni Yaklaşım kararnameleri kapsamında yer alan uygunluk değerlendirme prosedürü uyarınca,içerdikleri kararnamelerde verilen AB uygunluk beyannamesini imzalar. AB uygunluk beyannamesi, referans alınan kararname veya kararnameleri, imalatçı ve yetkili temsilcisine ait bilgileri, varsa onaylanmış kurumu, ürünü tanımlar, harmonize standartlara ve diğer düzenleyici dokümanlara referans verir (Yerebakan 2002: 115).

2.4.1.3. Onaylanmış Kuruluş (Notified Body)

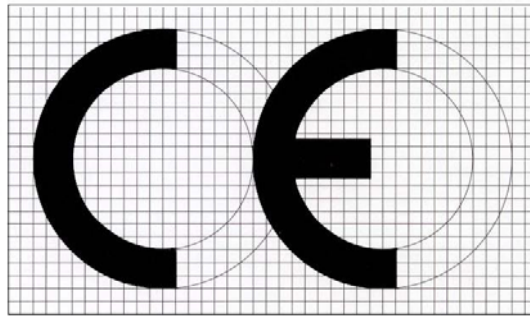
Avrupa Birliği mevzuatı, CE Uygunluk İşareti taşıması gereken ürünlerden yüksek risk taşıyan ürünlerin, piyasaya arz edilmeden önce konusunda uzman, üçüncü bir taraf olan ve AB resmi gazetesinde yayımlanmış kuruluşlar tarafından uygunluk değerlendirmesine tabi tutulmasını şart koşmaktadır. İşte, bu ürünlerin test, muayene ve/veya belgelendirmesini yapmak üzere üye ülkeler tarafından altyapısı yeterli görülen uygunluk değerlendirme kuruluşları arasından seçilerek AB Resmi Gazetesinde yayımlanan kuruluşlar onaylanmış kuruluş (notified body) statüsünü almaktadır. Üye ülkelerce belirlenen onaylanmış kuruluşların listesi Avrupa Birliği Komisyonuna gönderilmekte ve diğer üye ülkelere duyurulması amacıyla bu listeler

AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmaktadır. Bu kuruluşların teknik açıdan yetkin olmaları gerekmektedir (Sönmez 2001: 13)

2.4.2. CE Uygunluk İşaretinin İliştirilmesine İlişkin Esaslar

CE işaretini ürünün üzerine iliştirilirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlara vardır. Bunlar;

- CE uygunluk işareti;
  - a. İlgili teknik düzenlemede aksi belirtilmediği takdirde, en az 5 mm boyunda 'CE' harflerinden oluşur,
  - b. Oranlara ve şekle bağlı kalınmak üzere, küçültülebilir veya büyütülebilir,
  - c. Ürüne veya veri levhasına iliştirilir. Ürünün yapısı gereği bunun mümkün olmaması halinde, ambalajına ve ilgili teknik düzenlemenin ürünün beraberinde herhangi bir dokümanın bulunması gerektiği durumlarda, ilgili dokümanlara eklenmelidir,
  - d. Görünür, okunabilir ve silinmeyecek şekilde iliştirilir.

Şekil 2.3. CE İşareti

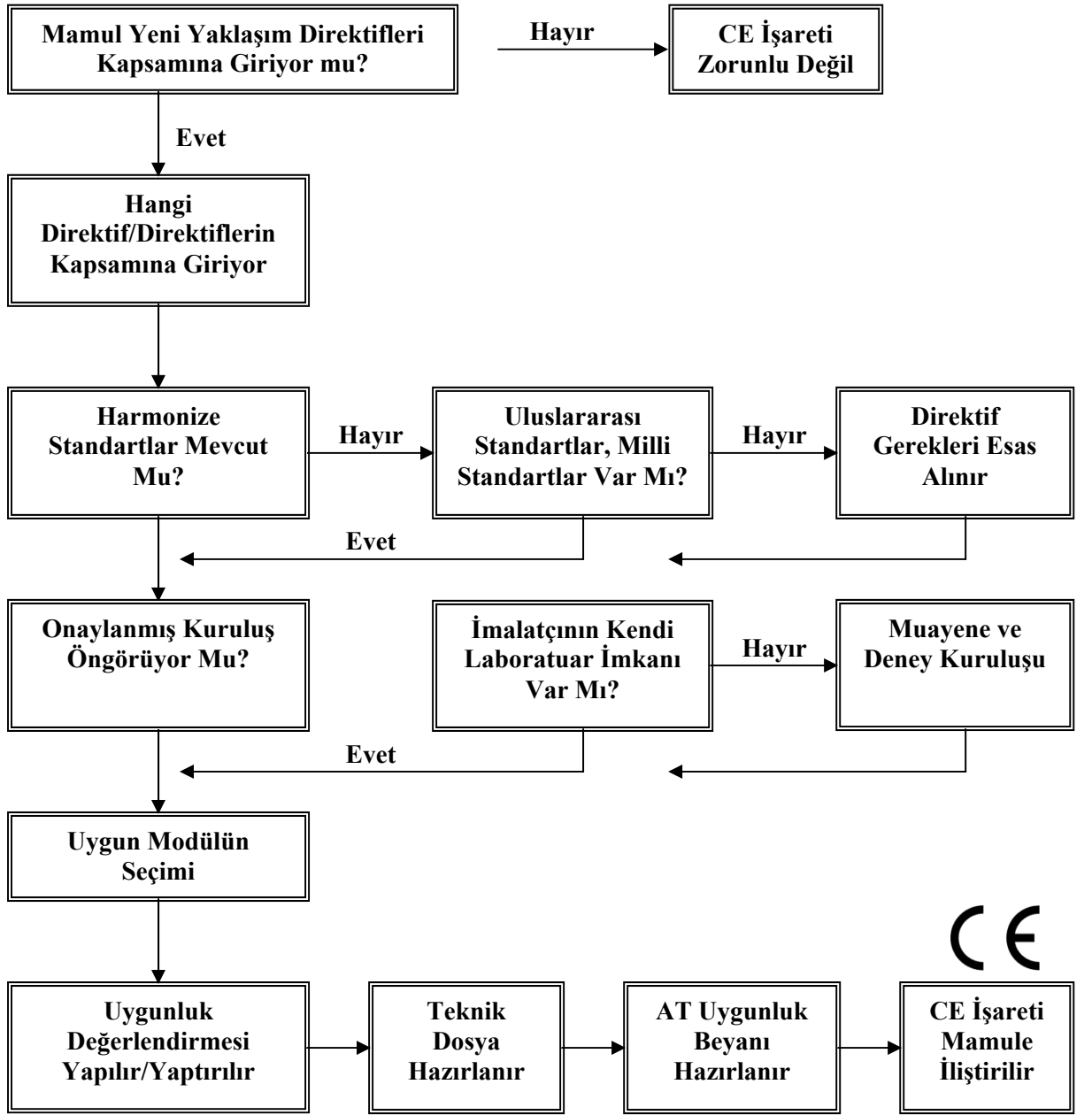
Kaynak: <http://ts.nist.gov/Standards/Global/images/image11.jpg> Erişim Tarihi

14.11.2006

- CE uygunluk işareti, üretim kontrol safhasında iliştirilir.

- İlgili teknik düzenlemeler çerçevesinde, CE işaretinin yanında, üretim kontrol işlemini gerçekleştiren kuruluşa ait, Komisyonca verilen kimlik kayıt numarası yer almalıdır.
- Ürünlerin kullanımı ile ilgili özelliklerin belirlenmesi gerektiği durumlarda ise, CE işaretini takiben onaylanmış kuruluşun kimlik kayıt numarasının ardından bir piktogram veya kullanma kategorisi gösteren başka bir işaret yer alabilmektedir.
- CE işaretinin anlamı ve şekli ile ilgili olarak şahısları kişileri yanıltacak farklı işaretler iliştilerilememektedir.
- Ürünün, uluslararası veya ulusal standartlara uygun olduğunu ifade eden işaretler, CE işaretinin görünebilirliğine ve okunabilirliğine zarar vermeyecek şekilde ürünün üzerine, ambalajına veya ekinde yer alan dokümanında yer alabilmektedir.
- CE işareti üretici tarafından iliştilerilmektedir. Ancak, ürünle ilgilenen kuruluşun kimlik kayıt numarası, kendi sorumluluğunda, üretici tarafından veya bizzat söz konusu kuruluş tarafından konulabilir (Çeşmecioglu 2004: 41).

CE işaretinin bulunması gereken ürünler kapsamında sağlık, güvenlik, çevre ve tüketiciyi korumaya yönelik ürünler bulunmaktadır. Bu amaçla yerine getirilmesi zorunlu koşullara ilişkin düzenlemeler nihai ürünler için olduğu kadar nihai ürünlerin parçaları içinde geçerli olmaktadır. Bu doğrultuda, bir ürüne ilişkin yan sanayide üretilen parçalar için de gerekli kriterlerin yerine getirilmesi zorunludur. Nihai ürünlerde kullanılmak üzere üretilen ürünlerin üreticileri, ilgili direktiflerin gerektirdiği tüm koşulları yerine getirerek teknik dosyalarını hazırlayacaklar ve üretici beyanını doldurarak, ürünlerin CE koşullarına uygun üretildiğini belirteceklerdir. Ancak ürün üzerinde CE işareti bulunmayacaktır. Üretici Beyanı gerekli koşulların yerine getirildiğinin bir göstergesi olacaktır. Nihai ürün üreticileri ise yan ürün üreticisinden aldıkları üretici beyanını kendi teknik dosyalarına ilave edeceklerdir. Bu şekilde ürün sorumluluğu nihai ürün üreticisinde olmakla beraber, yan ürünlere ilişkin çıkabilecek sorunlar karşısında nihai ürün üreticisi, üretici beyanı sayesinde hakkını koruyabilecektir (Öztürk 2002: 3).

Şekil 2.4. CE İşareti Kullanımında İzlenecek Yol Şeması

Kaynak: Senem Çeşmecioğlu (hzl.). **CE Rehberi**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2004, s. 39.

2.4.3. CE İşaretinin İliştirilmesine Yönelik Piyasa Gözetimi

Avrupa Birliğinde piyasa gözetiminin amacı, piyasaya arz edilen ürünlerin ilgili bulunduğu Yeni Yaklaşım Direktifleri veya diğer tüm Tek Pazar mevzuatına

uygun olarak üretilip üretilmediğini tespit etmek ve böylece anılan mevzuat hükümlerine Birlik çapında uyulmasını sağlamaktır. Piyasa gözetimi yükümlülüğü, üye ülkelere mevzuata uygun olmayan ürünlerin serbest dolaşımını engelleme hakkı vermektedir. Üye ülkeler piyasa gözetiminden sorumlu kuruluşları belirlemek veya oluşturmak zorundadırlar. Her bir üye ülke piyasa gözetiminin altyapısına kendisi karar verebilmektedir. Böylece piyasa gözetimine ilişkin yasal ve idari altyapı bir üye ülkeden diğerine değişmektedir. Örneğin, piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri, İngiltere’de yerel yönetimler, Fransa’da merkezi hükümet, Finlandiya’da ise gümrük idareleri tarafından yürütülmektedir. Piyasa gözetiminden sorumlu kuruluşlar faaliyetlerini yerine getirebilmek için gerekli altyapıya sahip olmalıdır. Yeterli personeli bulunmalı ve test verilerinin doğruluğu sağlanmalıdır. Bu itibarla, piyasa gözetimi ve denetimi yapılan ürünlerin ilgili mevzuata uygun olarak üretilip üretilmediği ve güvenli olup olmadığı hususunun tespitinde yapılacak test ve muayeneler, bu konuda yeterli ve ehliyetli laboratuvarlarda yaptırılmalı ve yapılmalıdır. Bu laboratuvarların yeterliliğinin tespiti konusunda akreditasyon önem taşımaktadır (İstanbul Sanayi Odası 2005: 27).

2.5. CE İŞARETİNİN ULUSLARARASI TİCARET ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Buraya kadar olan bölümde CE işaretinin kullanımına ve uygulanmasına yönelik yasal düzenlemelerle ilgili açıklamalar yapılmıştır. CE Uygunluk işareti üreticilere ve ithalatçılara bazı sorumluluklar yüklemekle birlikte firmalar tarafından bir maliyet unsuru ve genel itibari ile bir ticari engel olarak görülmektedir. Ayrıca CE işaretinin kullanımı ile ilgili henüz iş hayatında tam bir fikir oluşmamış bazı olumsuzluklarla karşılaşılmaktadır. Bu bölümde de kısaca CE işareti ile ilgili diğer hususlar incelenecektir.

2.5.1. Maliyet Unsuru Olarak CE Uygunluk İşareti

CE işareti çalışmalarında, işaretin kullanımı ile ilgili maliyetler:

- Ürün çeşitliliği ve sayısı
- Mamulün ilgili ürün ve güvenlik standartlarına uygunluğu veya direktiflerdeki temel gerekleri ne ölçüde yerine getirebildiği
- Ürünün risk derecesi, uygunluk değerlendirme prosedürü (onaylanmış kuruluş müdahalesinin gerekip gerekmediği)
- ISO 9000 Kalite Yönetim Sisteminin varlığı
- Firmanın uygunluk değerlendirme (test, muayene) imkânları
- İşgücü ve CE işareti ile ilgili dışarıdan bir eğitim, uzmanlık hizmeti alıp almadığı

gibi kriterlerle doğrudan ilgilidir. Diğer taraftan, Avrupa Birliği haricindeki ülkelerde Onaylanmış kuruluşların bulunup bulunmaması ve güvenlik kriterleri ile ilgili test ve muayene hizmetinin ülke dışından temin edilme zorunluluğu gibi hallerde, CE işareti kullanım maliyeti artmaktadır. Ancak firmanın ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemine sahip olması, kendi test ve muayene imkânlarının olması, ürünün temel güvenlik gereklerini karşılayabilmesi/standartlara uygun üretim yapması bu maliyetleri düşürecektir (Baysan, Civelek 2004: 29).

CE İşareti çalışmaları, firma dışından yetkililer tarafından yapılıyorsa, testler ve hizmet bedelleri söz konusudur. Kendisi çalışmaları yürütüyorsa, harcayacağı işgücü, olası yeni tasarımın getireceği maliyetler düşünülebilir. Maliyetlerde, ürünün karmaşık olma özelliği, risk derecesi ve hali hazırda istenen koşullara ne derece uyduğu belirleyicidir. Standart uygulaması olan firmaların, CE İşareti için istenen koşulları çok kısa sürede tamamlaması mümkündür. Riskli ürünlerde Onaylanmış Kurulardan Uygunluk Beyanı onayı almak isteyen üreticiler, Onaylanmış Kuruluşlara da hizmet bedeli ödemek zorundadır (<http://www.esim.com.tr> Erişim Tarihi 14.11.2006).

VSLI Araştırma grubunun Uluslararası Yarı iletken Araç ve Materyaller Birliği için yaptığı araştırmada yarı iletken araçlar endüstrisinin CE işareti gereklerini yerine getirmek için dünya çapında 300 milyon dolar ile 500 milyon dolar arasında harcama

yapılacağını belirtmiştir. Araştırmaya göre sadece Birleşik Devletler üreticileri 95 milyon ile 135 milyon arasında harcama yapacaktır (Haystead 35: 1998).

Tablo 2. 1.

Ülke Bazında Ortalama Firma Başına Dışsal CE İşaretleme Maliyeti*

Ülke	Danışmanlık	Onaylanmış Kuruluş	Test-Deney Kuruluşu	Çeviri Masrafları
ABD	\$30,4	\$25,7	\$46,0	\$7,2
Japonya	\$48,5	\$16,6	\$124,5	\$75,8
Avrupa	\$9,1	\$11,0	\$13,5	\$7,9
Ortalama	\$24,9	\$17,9	\$49,1	\$21,1

*(bin dolar)

Kaynak: John Haystead, **Bill Mounts for CE Marking**, Electronic Business, 1998, s. 35'den uyarlanmıştır.

Ayrıca, Avrupa Birliği dışında AB tarafından onaylanmış kuruluşları bulunan ülkelerin bu kuruluşlar vasıtasıyla AB üyesi ülkelere CE işaretli ürünleri ihraç eden üçüncü ülke ihracatçılarına ürünlerinin AB direktiflerine uygunluk değerlendirmesini gerçekleştirilmesi bu ülkeye önemli ölçüde döviz kazandıracaktır.(Daştan 2003: 38) Şu anda Türkiye'de ki durumda buna benzemektedir. Avrupa Birliği'nde merkezleri bulunan onaylanmış kuruluşların şubeleri Türkiye'de hizmet vermekte ve bu hizmet karşılığında elde edilen döviz yurtdışına çıkmaktadır. Eğer Türkiye'de yerli bir onaylanmış kuruluş AB tarafından kabul edilirse bu kuruluşlar sayesinde AB üyesi olmayan ancak AB ülkelere ihracat yapan firmaların belgelendirme sürecinde Türkiye'de uygunluk değerlendirmesi yapması durumunda Türkiye'ye büyük bir döviz kaynağı doğacaktır.

2.5.2. Ticari Engel Olarak CE Uygunluk İşareti

Avrupa pazarında, CE Uygunluk İşareti ürünler için bir çeşit ticari pasaporttur ve ürünlerin 18 Avrupa ülkesi arasında serbestçe dolaşmasını sağlamaktadır. Tüm

Avrupa Ekonomik Alanı için, ürünlerin uyması gereken tek bir mevzuat ve temel gerekler mevcuttur. Bu alan içinde ulusal yasalar geçerliliğini yitirmiştir ve tek mevzuat altında toplanmıştır. Bu nedenle ürünler farklı ulusal düzenlemelere uymak zorunda değildir. Ülkelerin farklı mevzuatları ve aranan farklı şartları üreticiye ek bir maliyet getirmekteydi. Yeni Yaklaşım Direktifleri ya da CE direktiflerinin yardımıyla ulusal yasaların ve direktiflerin uyumlaşması ve teknik standartların karşılıklı olarak tanınması sağlanmaktadır, böylece üretici farklı pazarlar için ürünlerini şekillendirmek zorunda kalmamaktadır. Uyumlaştırma işlemleri sırasında direktifler yardımıyla tüm ürünlerin güvenlik seviyeleri düzenlenmiştir. Geçerli olan ana koşullara uyum, ürünün kullanıcı açısından daha güvenli olmasını, hasar ve sorumluluk davalarının da azalmasını sağlamıştır (Sönmez 2001: 6).

Gerek ithal edilen gerekse yurtiçinde üretilip de iç piyasaya verilen ürünlerde CE işareti olmasının zorunlu hale getirilmesi tüketici açısından olumlu bir gelişme olarak düşünülmektedir. Zira pek çok üründe ya yapım malzemesi ya da ürünün kullanımı sırasında oluşan durum nedeniyle, tüketicinin sağlığı ve güvenliği risk altına girmektedir. Örneğin kanserojen malzemelerden üretilen oyuncaklar, tüketici güvenliğini içermeyen düdüklü tencereler piyasada dolaşmaktadır. İşte AB'nin CE işareti bu konuyla ilgili belli standartlar getirmekte ve tüketiciyi belirtilen risklerden korumaktadır (<http://www.tuketiciler.web.tr> Erişim Tarihi: 16.11.2006).

Günümüzde küresel ticarete, distribütörler, tüccarlar ve nihai kullanıcılara kadar birçok aktör kullanımda oluşacak olası problemlerden kaçınmak amacıyla oluşturulmuş ve hazırlanmış düzenlemeleri üreticilerden veya kendi muhatabından talep etmektedirler. Eğer doğru test ve belgelendirme sağlanmamış ise ürün istenen pazarda yasal olarak bulunamamaktadır. Ürünün pazara sokulmadan önce hangi uluslararası ve yerel standartlara uyması gerektiğinin tespiti bu noktada çok önemli olmaktadır. Ürün uygunluğunun sağlanmasında ilk önemli adım pazarın bu yöndeki ihtiyaçlarını tespit etmektir (Urlakis 1998: 181). Birinci bölümde de açıklandığı şekilde ülkeler farklı güvenlik ve test belgelerini üretici veya ithalatçısından talep edebilmektedir. CE işareti ise Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin Birlik sınırları içerisinde üründe bulunmasını şart koştuğu yegâne işarettir.

CE işaretinin amacı üreticilere ürünlerini pazara rahatlıkla sürebilmelerine ve malların serbest dolaşımına olanak sağlamaktır. CE işareti öncelikle pazar kontrolünün gümrük yetkililerince ve idari makamlarca yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu noktada CE işareti ilgili güvenlik ve EMC direktiflerine uygunluğu göstererek üreticinin direktiflerde istenen gerekleri yerine getirdiğini ve gerekli uygunluk değerlendirmelerini yaptığını ifade etmektedir. ‘CE’ işareti herhangi bir şirket yada kuruma bağlı ticari bir marka olmamakla birlikte prensip olarak üreticinin sorumluluğunu gösteren bir uygulamadır. Yüksek risk düzeyinde bulunan ürünler hariç, üreticiler direktiflerde belirtilen gereksinimleri kendi yapacakları değerlendirme işlemleri gerçekleştirebilmektedirler (Lohbeck 1997: 133).

CE işareti ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerle yapılan ticarete liberalleşmenin yolu açılmıştır. Çünkü CE işaretinden önce Avrupa Birliğine ihracat yapan birlik üyesi ülke ihracatçıları dâhil olmak birçok birliğe üye ülkelerinin kimi zaman birbiri ile uyuşmayan 15 ayrı düzenlemesi ve gereksinimlerle karşı karşıya kalmaktaydı. İhracatçı bir firma aynı ürünü CE işareti gereksinimlerinin yerine getirerek Avrupa pazarına birçok ülkeye rahatlıkla sürebilmektedir (Hanson 2004: 2).

CE işareti ile ilgili söz konusu problemlerden en önemlisi CE işareti gereksinimleri ile ilgili bilgi yetersizliği devam ettiği olduğu yönündedir. Bu sorun sadece küçük ve orta boy işletmeleri kapsamamakta büyük çok uluslu şirketlerde aynı sorunla karşılaşmaktadır. Bu noktada CE işaretini bir defa ürünlerine uygulayan bir firma aynı yöndeki daha sonraki faaliyetlerinde daha az zorluk çekmektedir (Hanson 2004: 129).

Ayrıca Avrupa Sanayici ve İşveren Konfederasyonları Birliği (UNICE) tarafından yapılan bir araştırma neticesinde CE işaretinin kullanımı ile ilgili bazı eksiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde Avrupa Birliği ülkeleri arasında bir iç pazar oluşturulması ile;

- Yasal gerekler daha detaylı dokümantasyona tabi olmuş

- AB yasal düzenlemelerine paralel bir şekilde ulusal düzenlemeler de büyük bir artış göstermiş
- Düzenlemelere ülkelerce farklı yorum ve açıklamalar getirilmektedir
- Önemli bazı alanlara ilişkin düzenlemelere öncelik verilmemektedir (<http://www.nho.no> Erişim Tarihi: 20.11.2004).

Araştırmanın en çarpıcı sonucu CE işareti ile birlikte birçok ulusal standartlar ülkeler tarafından kullanılmaya devam etmektedir ve bu ülkelerin uyması gereken düzenlemelerin sayısı artmaktadır. Birçok yeni düzenlemenin ortaya çıkması iki nedene bağlanmıştır; Avrupa Birliği'nin Harmonizasyon politikasına paralel olarak ulusal düzenlemelerde bir azalma görülmemiş hatta bazı alanlarda ulusal düzenlemelerin sayısı artmıştır ikinci olarak ta Avrupa Birliği ulusal düzenlemelerde örtüşmeyen yeni alanlara yönelik düzenlemeler ortay koymaktadır. Diğer bir önemli hususta CE işareti kullanımı ile ilgili piyasa gözetimi yeterince yerine getirilmemesidir. Özellikle CE işaretinin temelini oluşturan temel gereklere ve test işlemlerine uygun olmayan ucuz Çin mallarının piyasada mevcut olması buna en iyi örnek olarak gösterilmektedir. Bir taraftan yerli üreticilerden yasal zorunluluklara uyması istenmekte ancak ithalat aşmasında kontroller yeterince yerine getirilememektedir. Yine araştırmaya göre firmalar yapılan düzenlemelerin dünyanın başka bölgeleri ile karşılaştırıldığında bu kadar detaylı ve geniş kapsamlı olmadığını, birçok direktif ile ortaya çıkan düzenlemeler hakkındaki bilgilerini ve teknik dokümanları sürekli güncellemenin ağır yük oluşturacağını belirtmişlerdir.

Yeni oluşturulmuş direktifler bazen mevcut ve uygulanmakta olan düzenlemelerden ağır şartlar öne süre bilmektedir ve üreticiler bunun neticesinde bir önceki uygulamadan daha ağır şartları yerine getirmek zorunda kalamamakta hatta üretim süreçlerini değiştirmek zorunda kalmaktadırlar. Örneğin Hollanda da mevcutta medikal cihazlar hakkında çok fazla yasal zorunluluğa sahip olmayan üreticiler Avrupa Birliğinin medikal cihazlar kararname ile büyük bir yasal zorunluluk altına gireceklerdir. Bu arada firmalara avantaj sağlayacak bir durumdan söz etmekte fayda vardır. Bazı direktiflerin uygulanmasına yönelik ülkelere direktiflere yasalaştırmaları amacıyla geçiş süreci tanınmaktadır. Bu geçiş sürecinde eski düzenleme ile birlikte

yeni düzenlemelerde yürürlükte olmaktadır. Ancak genelde Birlik'in tanıdığı geçiş süreci yeterli olmamaktadır. Burada bu geçiş sürecinde ürünlerini yeni düzenlemeler çerçevesinde hazırlayan firmalar Birlik pazarı çerçevesinde bazı avantajlar elde etmektedirler (<http://www.nho.no> Erişim Tarihi: 20.11.2004).

CE işaretinin iliştirilmesi sürecinde karşılaşılan en önemli zorluklardan biri belki de onaylanmış kuruluşlarla ilgili yaşanan sıkıntılardır. Bu durum en çok ürünleri CE işaretlemesine tabi olan ve test işlemi için tarafsız bir onaylanmış kuruluşun onayından geçmesi gereken ürünleri imal eden KOBİ niteliğindeki kuruluşları zor durumda bırakmaktadır. Eğer imalat yapılan ülkede Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yeterli görülen ve Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayınlanmış onaylanmış bir kuruluş yok ise o ülkedeki üreticiler onaylanmış kuruluş olarak herhangi bir Avrupa ülkesinde faaliyet gösteren onaylanmış kuruluşa başvurmak zorunda kalmaktadır. Buda zaman ve maliyet olarak KOBİ'leri zor durumda bırakmaktadır.

3. BÖLÜM

CE UYGUNLUK İŞARETİNİN MAKİNE İMALATI YAPAN FİRMALARIN İHRACATI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusu ve kapsamı, yöntemi, veri kaynaklarının belirlenmesi, sınırları, modeli ve değişkenleri, veri analizinde kullanılacak teknikler ve yapılan saha çalışmasının bulguları sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Şu anda Türkiye’de ve Avrupa Birliği’ne üye tüm ülkelerde ilgili bütün bakanlık ve kamu kurumlarıyla birlikte Avrupa Teknik Mevzuatına uyum çalışmaları büyük bir hızla yürütülmektedir. Aynı zamanda mevcut durumda CE uygunluk işareti, Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatlarda olmazsa olmaz bir gereksinimdir. Ve yine bunların yanında, CE işaretli ürünlerin Türkiye içerisinde de dolaşımı ilgili kanun ve yönetmelikler gereği zorunludur. Bu üç husus haricinde, güvenli ürün üretmek, insana, çevreye zarar vermeyecek ürünlerin tüketiciye sunulması sorumluluk sahibi her üreticinin dikkate alması gereken bir nokta ve devletin de sağlaması gereken bir görev haline gelmiştir.

Tüm bu gerçekler göz önüne alındığında, ülkemizde ki CE sürecinin hayati önemi, gerek işin siyasi yönü itibariyle bakılsın, gerek ticari ve ekonomik yönüyle ele alınsın, gerekse sosyal sorumluluk açısından düşünölsün kolaylıkla anlaşılacaktır.

Ancak burada çok önemli bir soru akla gelmektedir. Acaba, bu süreci direkt etkileyen ve bu süreçten direkt etkilenen konumundaki üreticilerimizin, özellikle Avrupa Birliği ölkelerine ihracat yapan Türk firmalarının, bu önemli süreçten nasıl etkilendiğidir. Avrupa ortak pazarı tüm ölkeler için çok önemli bir hal almışken bu pazarın kendi şartları da daha kesin çizgilerle belirlenmektedir. İnsan hayati ve çevreyi

Üretim sürecinde ve nihai üründe gözetecek güvenli ürünler bu büyük pazarın en önemli unsurları olmuştur.

İşte bu ve benzeri soruların cevabını bulabilmek için, tez çalışması kapsamında, bu anket çalışması düzenlenmiş ve üretim yapan ihracatçı Türk firmalarının bu süreç içerisindeki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Sınırlamaları

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yüz yüze anket, telefonla anket ve postayla anket uygulamaları kullanılmıştır.Yüz yüze anket uygulamaları görüşülen firmalardaki ilgili kişilerin işyerlerine gidilerek gerçekleştirilmiştir,telefonla anket birebir firmada CE süreci ile ilgilenen kişilerde görüşülerek yapılmış ve postayla anket yöntemi olarak ta e-posta yoluyla ilgili kişilerin anketi doldurması sağlanmıştır.

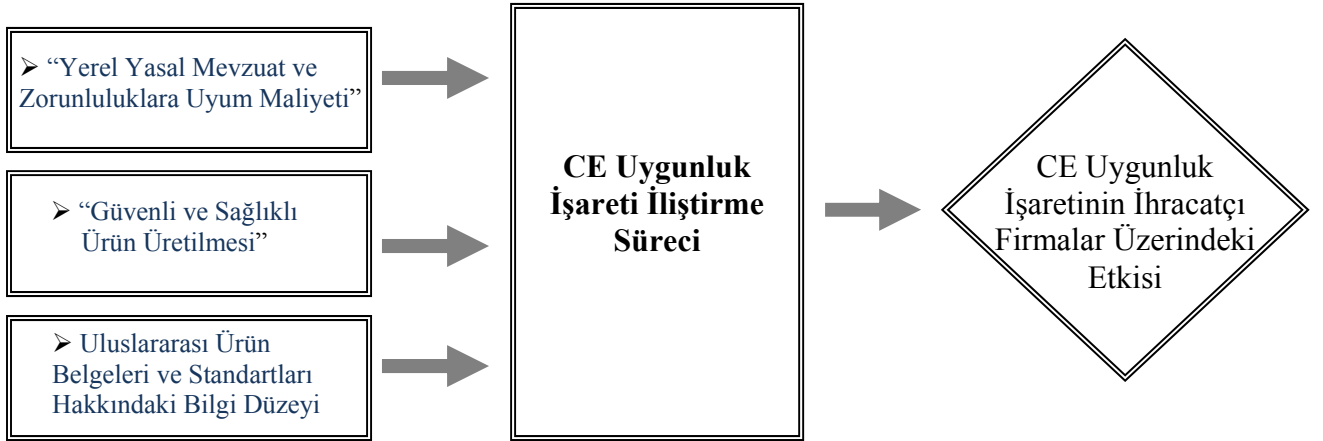
Araştırmada ana kütle olarak rnlerinde CE işaretlemesi bulunması gereken, ürünleri yeni yaklaşım kararnamelerinden bir veya birkaçı kapsamına giren üretim yapan ihracatçı firmalar göz önüne alınmıştır. Eldeki zaman, mali ve diğer olanaklar dikkate alınarak, kolayda örnekleme yöntemi uygun bulunmuş ve Makine İmalatçıları Birliğine ye 197 firmadan 100 firma örnek kütle olarak seçilmiş ancak 83 anket tam olarak doldurulabildiği için analize tabi tutulmuştur.

3.3. Araştırma Yöntemi

Araştırmaya geçilmeden önce araştırma modeli belirleyebilmek için CE uygunluk işaretinin Türk ihracatçı firmaları üzerindeki etkisinin araştırılması amacıyla sırasıyla uluslararası standardizasyon ve standart kavramı açıklanmış, CE işaretinin gelişimi, mevcut şartlarda CE sürecinin nasıl işlediğinin gösterilmiştir son olarak ta CE işaretinin uluslararası ticaret üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Daha sonra bu model doğrultusunda çeşitli hipotezler oluşturulmuş ve hazırlanan anket formundan elde edilen bilgiler kullanılarak oluşturulan hipotezler çeşitli istatistiksel yöntemlerle test edilmiştir.

3.3.1. Araştırmanın Modeli ve Değişkenleri

Araştırmanın modeli, firmaların ihracatında CE uygunluk işaretinin alma süreci ve bu süreçte etkili olan değişkenlerin ne derece etkili olduğunu açıklayan bir süreç üzerinde kurulmuştur. Bu süreçte firmalar öncelikle çeşitli faktörlerin etkisi altında kalarak CE uygunluk işareti alma sürecine girmişler ve bazı zorunluluklarla karşılaşmışlardır. Bu zorunlulukları yerine getirirken bilgi edinme şekilleri, CE işaretinin ne anlam ifade ettiği ve yasal zorunlulukları hakkındaki bilgi düzeyi büyük rol oynamıştır. Ayrıca firmalar CE işareti alma sürecinde bazı maliyetlere ve önceliklere sahip olmak zorunda kalmışlardır.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli

3.3.2. Araştırmanın Hipotezleri

Yapılan literatür taraması sonucunda araştırmanın amacına uygun olarak 12 hipotez belirlenmiştir.

HİPOTEZ 1 :	Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi düzeyi, CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlara göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 2 :	Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi düzeyi, firmaların AB ülkelerine ihracat yapıp yapmamasına göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 3 :	Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürettiği ürünlerde CE İşareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 4 :	Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürünlerine CE İşareti vurma önceliğine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 5 :	Firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi ile ürünlerine CE işareti ilişirme sürecinde karşılaştıkları zorluklar farklılık gösterir.
HİPOTEZ 6 :	CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyetine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 7 :	CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyetine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 8 :	Firmaların AB ülkelerine yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşması firmanın CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermektedir.
HİPOTEZ 9 :	Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 10 :	Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık gösterir.

HİPOTEZ 11 :	Firmaların CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık gösterir.
HİPOTEZ 12 :	Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme yükümlüğüne sahip olduğunu ne şekilde öğrendiği firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermektedir.

3.3.3. Ana kütle ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın ana kütesini, Türkiye’de faaliyet gösteren makine ve elektrikli alet üreten, üretiminin belirli bir bölümünü ihracat eden küçük ve orta ölçekli firmalardır. Araştırmanın örnekleme Makine İmalatçıları Birliğine üye Türkiye’nin büyük sanayi şehirlerinde faaliyet gösteren firmalardır. Araştırmanın örnekleme belirtilen birliğe üye firmaların arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş üreticilerden oluşmaktadır.

3.3.4. Araştırmanın Türü

Yapılan saha çalışmasında CE Uygunluk işaretinin firmaların ihracatına etkileri araştırıldığı için bu araştırma Tanımlayıcı (Descriptive) bir araştırmadır.

3.3.5. Veri Toplama Aracı

Firmalar üzerinde uygulama aşamasında birincil veri toplama yöntemi olan yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Anket soruları, yukarıdaki şekil 3.1’ de verilen teorik model çerçevesinde uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur.

Soru formu hazırlandıktan sonra öncelikli olarak ana kütle temsil eden 15 firmaya bu formun ön testi (pre- test) yapılmış ve daha sonra gerekli düzeltmeler yapılarak anket son şeklini almıştır.

Anketteki ilk soru, firmanın hangi alanda faaliyet gösterdiğini tam olarak belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. İkinci soruda firmanın sahip olduğu yönetim sistemlerine ait belgeler sorulmuştur. Üçüncü soruda ise ikinci soru ile ilişkili olarak bu defada firmanın ürünlerine ait işaret ve markala sorulmuştur.

Dördüncü, beşinci ve altıncı sorularda firmanın ihracat detaylarına yönelik olarak sırasıyla ihracat cirosu,ihracat yaptığı bölgeler ve üretimin ihracata oranı sorulmuştur.

Yedincin soru ile onikinci soru arasındaki sorular firmanın CE işaretinin gerekliliği, öğrenim biçimi, CE işaretin hangi kararname kapsamında alındığı ve CE faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin soruları içermektedir.

Bu amaçla yedinci soruda firmanın üretmiş olduğu ürünlerin ne kadarının CE işareti zorunluluğuna gerek duyulduğunun tespitine yönelik sorulmuştur.

Sekizinci soru CE işaretinin yürürlüğe girmesinden önce firmanın ihracat yaptığı bölgelerin yerel işaret ve belgelerinin kullanılıp kullanmadığının tespitine yönelik olarak sorulmuştur.

Dokuzuncu soru firmanın ürünlerine CE işaretini ilişirme zorunluluğunu ne şekilde öğrendiği tespit etmek amacıyla sorulmuştur.

Onuncu soruda firmanın CE işareti ile ilgili faaliyetleri kim veya hangi departmanca yürütüldüğünün tespitine yönelik sorulmuştur.

Onbirinci soru firmanın üretmiş olduğu ürünlerin hangi kararnameler kapsamında olduğunu tespit amacıyla sorulmuştur.

Onikinci soruda firmanın ürününün hangi risk düzeyinde olduğunu ve CE işareti alırken Onaylanmış Kuruluş Onayına gereksinim duyup duymadığını tespit etmek amacıyla sorulmuştur.

On üçüncü soru CE işaretinin firmaya maliyetinin tespitine yönelik sorulmuştur.

Ondördüncü soru ile onbeşinci soru firmanın CE işareti vurma amacı ve CE işaretinin vurulması sürecinde firmanın yaşadığı zorlukları tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur.

On altıncı soru CE işaretinin firmanın ürün maliyetlerine, üretim verimliliğine, ürün kalitesine, firmanın pazardaki rekabet gücüne, satışlarına ve karlılığına etkilerini tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur.

Onyed, onsekiz ve ondokuzuncu sorular firmanın CE işareti aldıktan sonra herhangi bir problemle karşılaşp karşılaşmadığının ve CE işaretinin ihracatta yeterli olup olmadığının tespitine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Yirminci soru CE işareti zorunluluğu sebebi ile üretimine son verilmiş ürün olup olmadığının tespitine yönelik sorulmuştur.

Yirmi birinci soru ile yirmi dördüncü soru arasındaki sorular CE İşaretinin kullanımı, yasal yaptırımı ve destek alınan kurumun bilgi düzeyini tespit etmek amacıyla sorulmuş sorulardan oluşmaktadır.

3.3.6. Verilerin Analizinde Kullanılan Teknikler

Araştırmamızda verilerin analizi için SPSS 12.0 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ele alınan değişkenlerin frekans dağılımı kullanılmıştır.

3.4. Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırma sonucu saptanan bulgular değerlendirilmiştir.

3.4.1. Güvenilirlik Analizi

Güvenirlilik kavramı araştırmalarda bulgularla ilgili bir kavramdır. Güvenirlilik temel olarak, bir araştırmanın tekrarlanması durumunda aynı sonuçların elde edilip edilmeyeceğinin, cevaplayıcıların durumlarında bir değişiklik olmadığı sürece aynı cevapları verip vermeyeceklerinin göstergesidir (Gegez 2007: 212). Bir ölçümün güvenirliliği onun tutarlılığını göstermektedir. Güvenirlilik analizinin temel varsayımları, her madde toplam skorun bir doğrusal bileşeni olmalıdır ve ölçekte toplanabilirlik özelliğinin bulunması, maddeler arasında negatif korelasyon olmaması şeklindedir.

Analiz edilen veri grubunda ölçme hatası yok ise, güvenilirlik katsayısı bire eşit olacak ve gözlenmiş skordaki değişkenliğin tamamı ölçüm hatasından kaynaklanıyorsa güvenirlilik katsayısı sifıra eşit olacaktır. Bu nedenle güvenilirlik katsayısı daima 0 ile 1 arasında değer alır.Soru grupları için en yaygın kullanılan içsel güvenilirlik indeksi Cronbach Alpha'dır.Bu indeks değişkenler arasındaki ortalama korelasyonu temel alarak,bir ölçekteki değişkenlerin iç tutarlılığını ölçer.Cronbach Alpha değeri 0,70'in üzerinde olan ölçeklerin içsel tutarlılığa sahip olduğu, ele alınan ölçeğin güvenilir olduğu söylenir.

Alpha değeri olarak CE İşaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki etkenler için 0.7120 , firmaların CE işareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi için 0.7013 değerleri elde edilmiştir.Çalışmalarda 0.60'ın üzerinde çıkan ve bu değerleri ile yüksek kabul edilen güvenilirlik değerlemesi ölçümleri çerçevesinde 0.7120 ve 0.7013'lük Alpha değerleri ölçeğimizin iki bölümünde güvenilir olduğunu göstermektedir.

**CE İşaretinin Maliyetlere, Verimliliğe, Rekabet Gücüne,
Karlılığa Ve Ürün Kalitesine Etkileri Hakkındaki Etkenleri İçeren Değişkenler İçin
Alpha Güvenilirlik Testi**

Güvenirlilik Katsayısı,	Unsurların Sayısı=5
Durumları Sayısı	
Alpha=0, 7120	

**Firmaların CE işareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi Değişkenleri İçin Alpha
Güvenirlilik Testi**

Güvenirlilik Katsayısı,	Unsurların Sayısı=2
Durumları Sayısı	
Alpha=0, 7013	

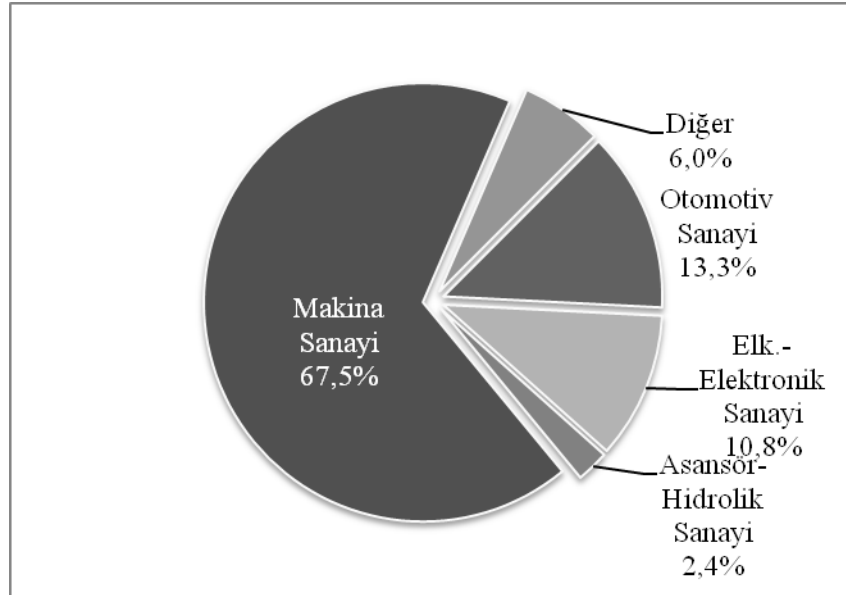
3.4.2. Betimsel İstatistik ve Yorumları

Yapılan anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda işletmelerin bazı özellikleri aşağıda gösterilmiştir.

Firmanızın Faaliyet Gösterdiği Alan

	Frekans	Yüzde
Geçerli		
Otomotiv Sanayi	11	13,3
Elk.-Elektronik Sanayi	9	10,8
Asansör-Hidrolik Sanayi	2	2,4
Makine Sanayi	56	67,5
Diğer	5	6,0
Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların faaliyet gösterdiği alanlar incelendiğinde anketi cevaplayanların yaklaşık %68'inin Makine Sanayi faaliyet göstermektedir. Yaklaşık %14'u Otomotiv Sanayinde, %11'i Elektronik ve Elektrik Sanayinde, yaklaşık %3'ü Asansör ve Hidrolik Sanayinde faaliyet göstermekteyken, %6'sıda diğer sanayi alanlarında faaliyetlerini yürütmektedir.

Firmanızın Sahip olduğu Yönetim Sistem Belgeleri Nelerdir?

ISO 9001

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	83	100,0
Toplam		83	100,0

Ankete katılan firmaların tamamı ISO 9001 yönetim sistem belgesine sahip bulunmaktadır.

ISO 16949

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	12	14,5
	HAYIR	71	85,5
Toplam		83	100,0

Ankete katılan firmaların sadece yaklaşık %15'ı ISO 16949 belgesine sahiptir. Bu firmalarda otomotiv sektöründe faaliyet gösteren firmalarda oluşmaktadır.

ISO 14000

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	20	24,1
	HAYIR	63	75,9
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %25'i ISO 1400 belgesine sahiptir.

OHSAS 18000

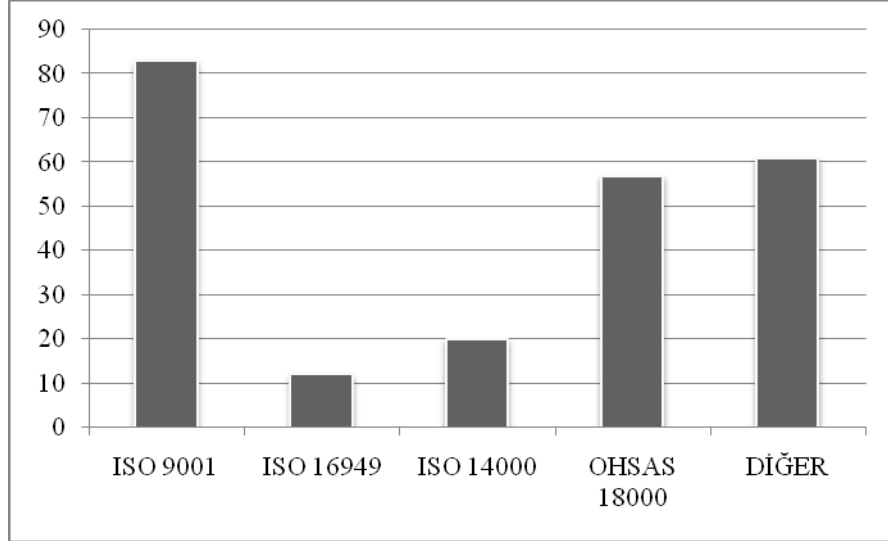
		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	57	68,7
	HAYIR	26	31,3
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %69'u OHSAS 1800 belgesine sahiptir.

DİĞER

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	61	73,5
	HAYIR	22	26,5
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %74'u ankette belirtilen belgeler haricinde kendi faaliyet gösterdiği alana yönelik yönetim sistem belgesine sahiptir.

Yukarıdaki grafikte firmaların sahip olduğu sistem belgeleri sütun grafik şeklinde gösterilmektedir.

Ürünlerinizin Sahip Olduğu ve Almayı Düşündüğünüz Diğer İşaret ve Belgeler Var mı?

CE

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	83	100,0
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların tamamının ürünlerinde CE Uygunluk işareti bulunmaktadır. Tüm firmalarda CE uygunluk işaretine tabi ürünler bulunması Avrupa Birliği üyeliği sürecinde olan Türkiye'nin de bu işareti piyasaya sürülecek ürünlerde aramaya başlamasından ve anketin CE Uygunluk işareti almakta olan veya almış olan firmalara uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

UL

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	3	3,6
	HAYIR	80	96,4
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların sadece yaklaşık %4'unun ürünlerinde UL işareti bulunmaktadır.

TSE

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	83	100,0

Ankete katılan firmaların yine tamamının ürünlerinde TSE belgesi bulunmaktadır. Bunun sebebi ise Türkiye'de üretilen ürünleri TSE'ye uygun olması zorunluluğudur.

CCC

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	15	18,1
	HAYIR	68	81,9
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %18'inin ürünlerinde CCC işareti bulunmaktadır. CCC işareti Çin Halk Cumhuriyetinin ithal ürünlerde aradığı bir zorunluluk olduğu ve bu bölgeye ankete katılan firmalarca ihracat oranının düşük olması bu sonuçta etkili olabilir.

FCC

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	10	12,0
	HAYIR	73	88,0
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların %12'nin ürünlerinde FCC işareti bulunmaktadır. FCC işareti ABD'nin ithal ürünlerde aradığı bir zorunluluk olduğu ve ABD'ye ankete katılan firmalarca yapılan ihracatın düşük olması bu sonuçta etkili olabilir.

GOST-R

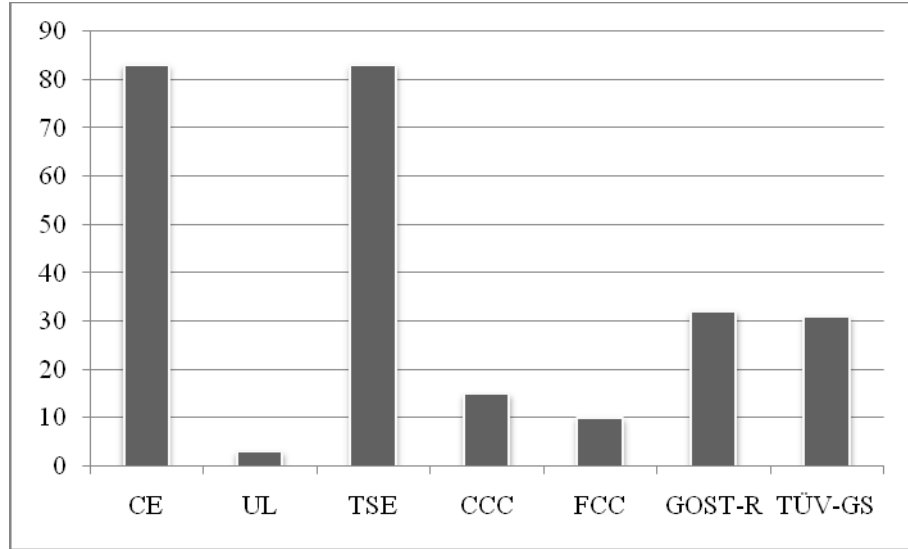
		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	32	38,6
	HAYIR	51	61,4
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %39'un ürünlerinde GOST-R işareti bulunmaktadır. GOST-R işareti Rusya'nın ithal ürünlerde aradığı yasal bir zorunluluktur. Bu oranın yaklaşık %39'larda çıkmasında ve diğer işaretlerin kullanımına göre büyük çıkmasının sebebi Rusya'ya yapılan ihracatların diğer bölgelere göre daha çok olduğunu gösterebilir.

TÜV-GS

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	31	37,3
	HAYIR	52	62,7
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %38'inin ürünlerinde TÜV-GS işareti bulunmaktadır.

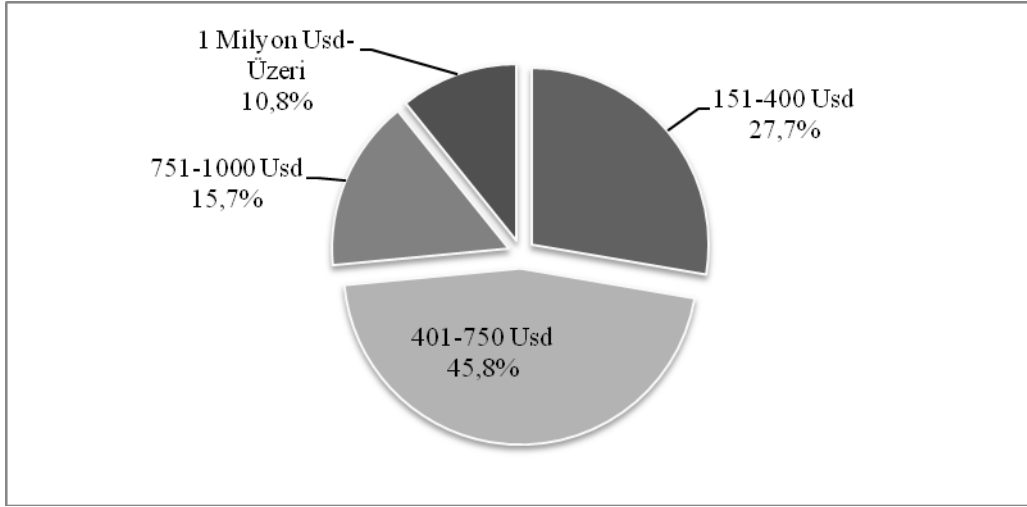

Yukarıdaki grafikte firmaların sahip olduğu ürün işaret ve belgeleri sütun grafik şeklinde gösterilmektedir.

Firmanızın Yıllık İhracat Cirosu Nedir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	151bin-400bin Usd	23	27,7
	401bin-750bin Usd	38	45,8
	751bin-999 bin Usd	13	15,7
	1 Milyon Usd-Üzeri	9	10,8
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %28'inin (23 firma) yıllık ihracat cirosu 151 bin ile 400 bin dolar arasında, yaklaşık %46'sının(38 firma) yıllık ihracat cirosu 401 bin ile 750 bin dolar arasında, yaklaşık %16'sının (13) yıllık ihracat cirosu 751 bin ile 999 bin dolar arasında ve yaklaşık %11'inin (9 firma) yıllık ihracat cirosu bir milyon doların üzerindedir.

Firmanızın İhracat Yaptığı Bölgeler Nereledir?

AB Ülkeleri

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	58	69,9
	HAYIR	25	30,1
	Toplam	83	100,0

Avrupa Birliği ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %70'i ihracat yapmaktadır.

Ortadoğu

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	67	80,7
	HAYIR	16	19,3
	Toplam	83	100,0

Ortadoğu ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %81 ihracat yapmaktadır.

Orta Asya

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	29	34,9
	HAYIR	54	65,1
	Toplam	83	100,0

Ortaasya ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %35'i ihracat yapmaktadır.

Amerika

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	3	3,6
	HAYIR	80	96,4
	Toplam	83	100,0

Kuzey ve Güney Amerika ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %4'ü ihracat yapmaktadır.

Uzak Doğu

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	23	27,7
	HAYIR	60	72,3
	Toplam	83	100,0

Uzakdoğu ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %28'i ihracat yapmaktadır.

Afrika

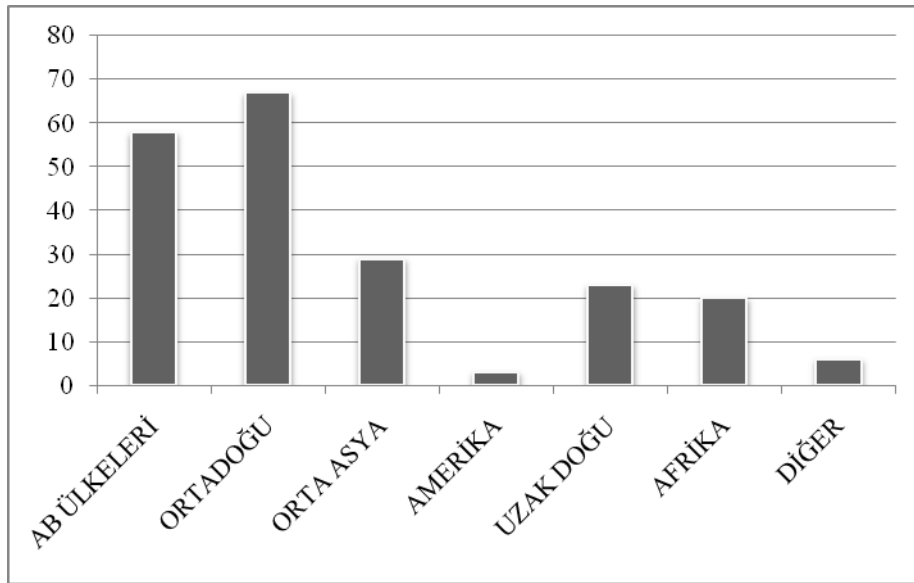
		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	20	24,1
	HAYIR	63	75,9
	Toplam	83	100,0

Afrika ülkelerine ankete katılan firmaların yaklaşık %25'i ihracat yapmaktadır.

Diğer

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	6	7,2
	HAYIR	77	92,8
	Toplam	83	100,0

Ankette belirtilen ülkelerin haricindeki diğer ülkelere ankete katılan firmaların yaklaşık %8'i de ihracat yapmaktadır.

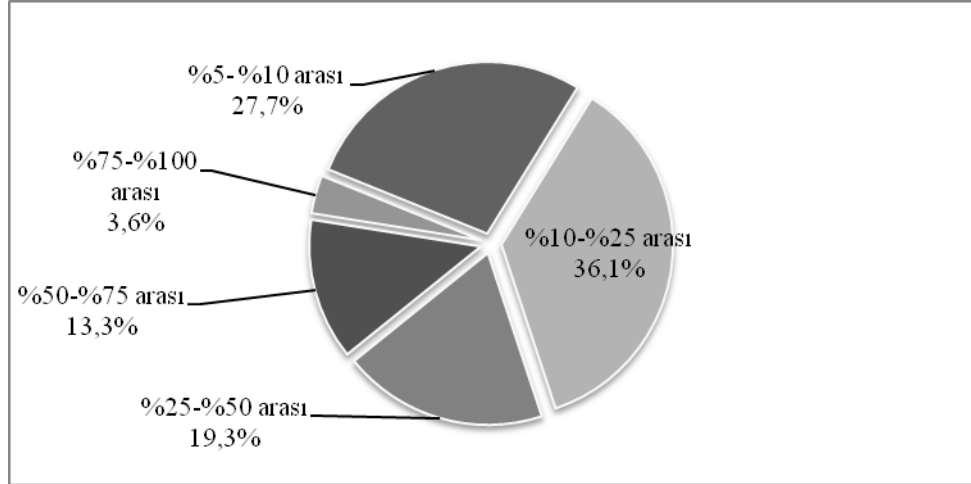

Yukarıdaki tabloda da ankete katılan firmaların ihracat yaptığı ülkelerin oranları sütun grafik olarak gösterilmiştir.

İhracatınız Satışlarınızın Yüzde Kaçını Oluşturmaktadır?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	%5- %10 arası	23	27,7
	%10-%25 arası	30	36,1
	%25-%50 arası	16	19,3
	%50-%75 arası	11	13,3
	%75-%100 arası	3	3,6
	Toplam	83	100,0

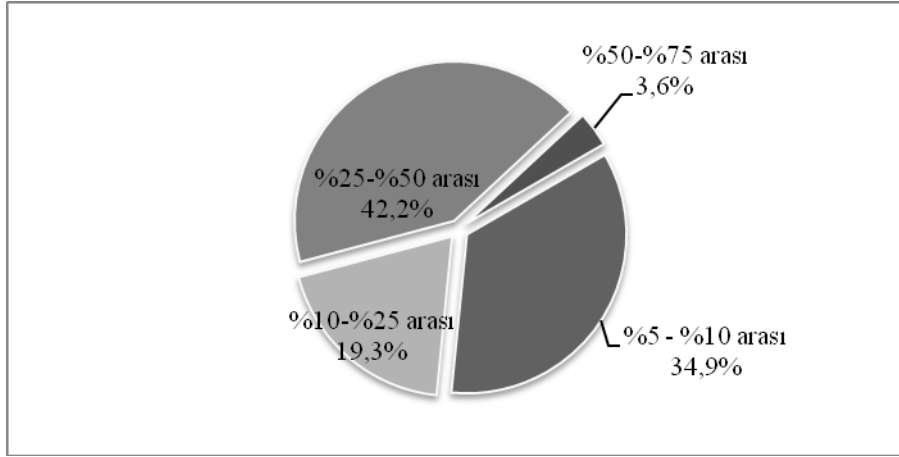
Ankete katılan firmaların yaklaşık %28'inin (23 firma) ihracatının satışlarına oranı %5 ile %10 arasında, yaklaşık %36'sının (30 firma) %10 ile %25 arasında, yaklaşık %20'sinin (16 firma) %25 ile %50 arasında, yaklaşık %14'ünün (11 firma) %50 ile %75 arasında ve yaklaşık %4'ünün (3 firma) %75 ile %100 arasındadır.

Ürünlerinizin Yüzde Kaçında CE İşareti Bulunması Zorunludur?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	%5 - %10 arası	29	34,9
	%10-%25 arası	16	19,3
	%25-%50 arası	35	42,2
	%50-%75 arası	3	3,6
Toplam		83	100,0

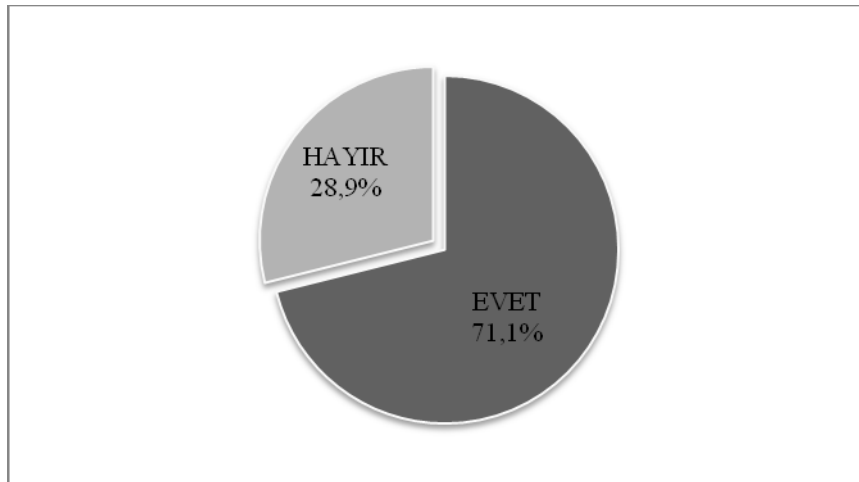
Ankete katılan firmaların yaklaşık %35'inin (29 firma) ürünlerinde CE işareti bulunma zorunluluğu %5 ile %10 arasında, yaklaşık %20'sinin (16 firma) %10 ile %25 arasında, yaklaşık %42'sinin (35 firma) %25 ile %50 arasında ve yaklaşık %4'ünün (3 firma) ürünlerinde CE işareti bulunma zorunluluğu %50 ile %75 arasındadır.

AB'de CE İşareti Uygulanmasına Geçilmeden Önce Yerel İşaret ve Markaları Kullanıyor muydunuz?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	59	71,1
	HAYIR	24	28,9
	Toplam	83	100,0

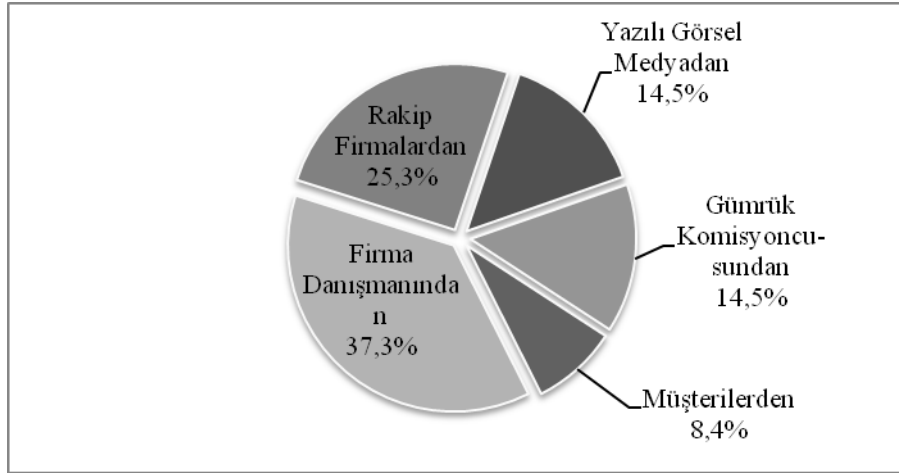
Ankete katılan firmaların yaklaşık %71'i (59 firma) AB ülkelerinde CE işareti uygulanmasına geçilmeden önce ülkelerin yerel işaret ve markalarını kullanmakta olduğunu belirtirken yaklaşık %29'uda (24 firma) ülkelerin yerel işaret ve markalarını kullanmamakta olduğunu belirtmiştir.

CE İşareti İliştirme Yükümlülüğünü Ne Şekilde Öğrendiniz?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Müşterilerden	7	8,4
	Firma Danışmanından	31	37,3
	Rakip Firmalardan	21	25,3
	Yazılı Görsel Medyadan	12	14,5
	Gümrük Komisyoncusundan	12	14,5
	Toplam	83	100,0

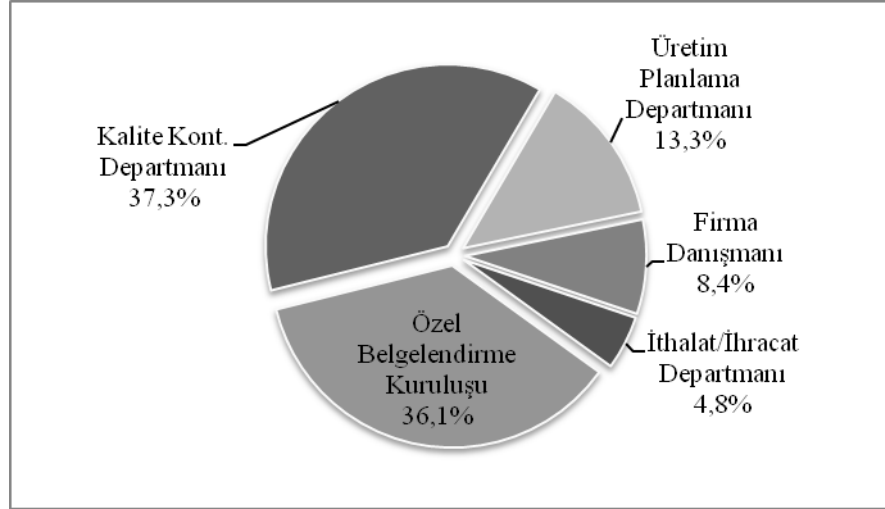
Ankete katılan firmaların yaklaşık %9'u (7 firma) ürünlerine CE işaretini iliştime zorunluluğunu müşterilerden öğrendiğini belirtirken, yaklaşık %38'i (31 firma) firma danışmanından, yaklaşık %26'sı (21 firma) rakip firmalardan, yaklaşık %15'i (12 firma) yazılı ve görsel medyadan ve yaklaşık %15'i (12 firma) de gümrük komisyoncusundan öğrendiğini belirtmiştir.

CE İşareti ile İlgili Faaliyetler Hangi Departman Tarafından Yürütülmektedir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Kalite Kont. Departmanı	31	37,3
	Üretim Planlama Departmanı	11	13,3
	Firma Danışmanı	7	8,4
	İthalat/İhracat Departmanı	4	4,8
	Özel Belgelendirme Kuruluşu	30	36,1
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %38'inin (31 firma) CE işareti ile ilgili faaliyetlerini Kalite kontrol departmanı yürütülmekteyken yaklaşık %14'ünün (11 firma) faaliyetlerini Üretim Planlama departmanı, yaklaşık %9'unun faaliyetlerini firma danışmanı,yaklaşık %5'inin faaliyetlerini İthalat/İhracat departmanı ve yaklaşık %36'sının CE işareti ile ilgili faaliyetlerini Özel Belgelendirme kuruluşu yürütmektedir.

Ürünleriniz Hangi Kararname Kapsamına Girmektedir?

ALÇAK GERİLİM CİHAZLARI

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	60	72,3
	HAYIR	23	27,7
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %73'ünün (60 firma) ürünleri Alçak Gerilim Cihazları Kararnamesi kapsamına girmektedir.

ELEKTROMANYETİK UYUM

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	43	51,8
	HAYIR	40	48,2
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %52'sinin (43 firma) ürünleri Elektromanyetik Uyum Kararnamesi kapsamına girmektedir.

ASANSOR

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	11	13,3
	HAYIR	72	86,7
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %14'ünün (11 firma) ürünleri Asansörler Kararnamesi kapsamına girmektedir.

MAKINALAR

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	83	100,0

Ankete katılan firmaların tamamının (83 firma) ürünleri Makineler Kararnamesi kapsamına girmektedir.

BASINCLI KAPLAR

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	8	9,6
	HAYIR	75	90,4
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %10'unun (8 firma) ürünleri Basınçlı Kaplar Kararnamesi kapsamına girmektedir.

GAZ YAKAN ALETLER

		Frekans	Yüzde
Geçerli	HAYIR	83	100,0

Ankete katılan firmaların tamamının ürünleri Gaz Yakan Aletler Kararnamesi kapsamına girmemektedir.

İNŞAAT MALZEMELERİ

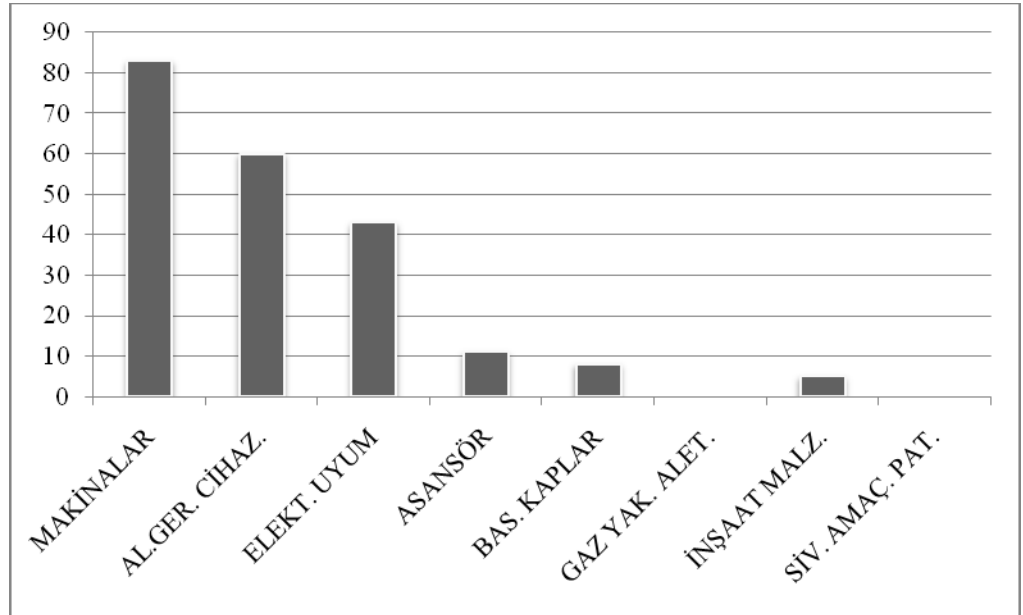
		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	5	6,0
	HAYIR	78	94,0
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların %6'sının (5 firma) ürünleri İnşaat Malzemeleri Kararnamesi kapsamına girmektedir.

SIVIL AMAÇLI PATLAYICILAR

		Frekans	Yüzde
Geçerli	HAYIR	83	100,0

Ankete katılan firmaların tamamının ürünleri Sivil Amaçlı Patlayıcılar Kararnamesi kapsamına girmemektedir.

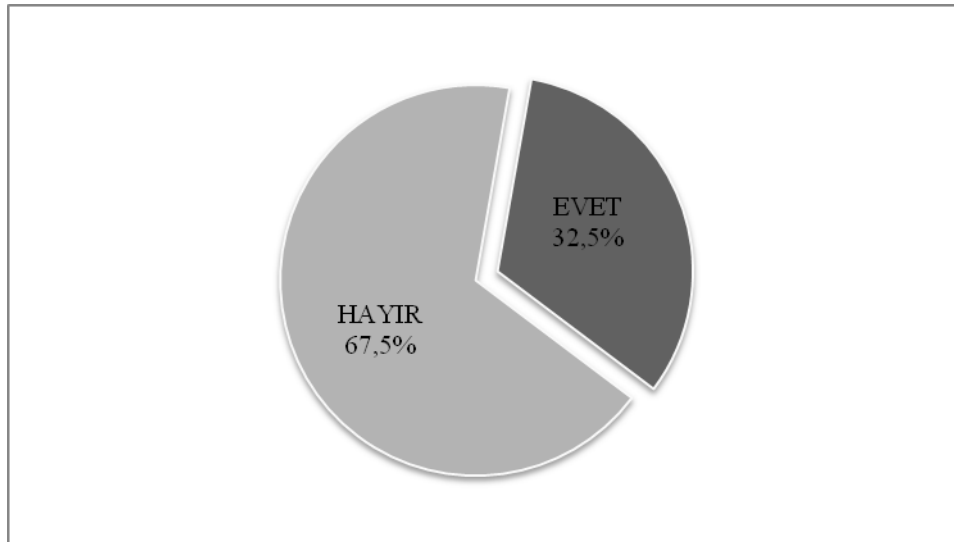

Ankete katılan firmaların ürünlerinin hangi kararnameler kapsamına girdiğini gösteren tablo yukarıdaki gibidir.

Ürününüz Yüksek Risk Kapsamında mıdır?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	27	32,5
	HAYIR	56	67,5
	Toplam	83	100,0

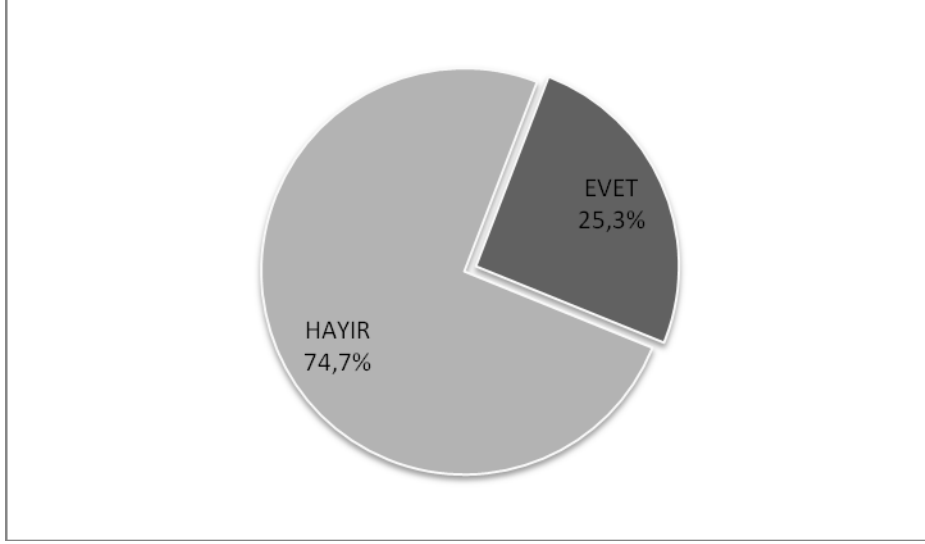
Ankete katılan firmaların ürünlerinin yaklaşık %33'ü Yüksek Riskli Ürünler kapsamındayken yaklaşık %68'i yüksek riskli ürünler kapsamında değildir.

CE İşareti İliştirme Sürecinde bir Onaylanmış Kuruluş Onayı Gerektirdi Mi?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	21	25,3
	HAYIR	62	74,7
	Toplam	83	100,0

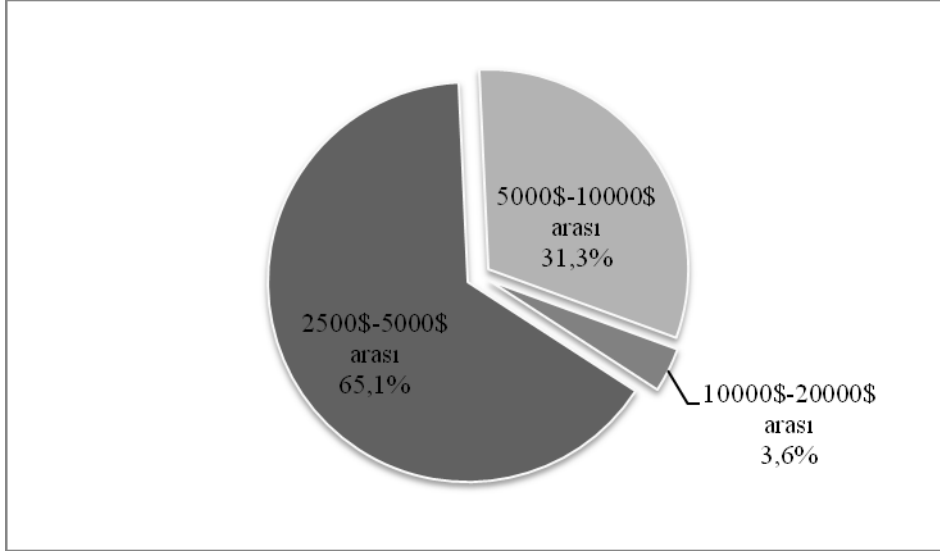
Ankete katılan firmaların yaklaşık %26'sı ürünlerine CE işareti ilişirme sürecinde Onaylanmış Kuruluş onayı gerektirmişken, yaklaşık % 75'i bu süreçte Onaylanmış kuruluş onayına ihtiyaç duymamıştır.

En Çok Ürettiğiniz Ürüne Ait CE İşareti İliştirme Maliyeti Ortalama Hangi Aralıktadır?

	Frekans	Yüzde
Geçerli		
2500\$-5000\$	54	65,1
5000\$-10000\$	26	31,3
10000\$-20000\$	3	3,6
Toplam	83	100,0

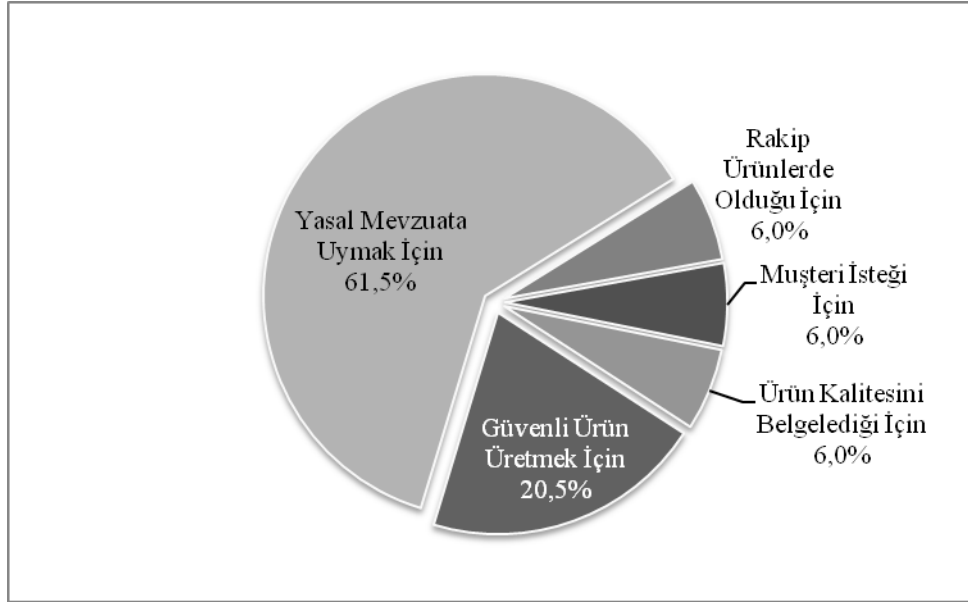
Ankete katılan firmaların yaklaşık %65'inin en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyeti 2.500\$ ile 5.000\$ arasındayken yaklaşık %32'sinin ortalama maliyeti 5.000\$ ile 10.000\$ arasında, yaklaşık %4'ünün ortalama maliyeti ise 10.000\$ ile 20.000\$ arasındadır.

CE İşareti Vurma Önceliğiniz nedir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Güvenli Ürün Üretmek İçin	17	20,5
	Yasal Mevzuata Uymak İçin	51	61,4
	Rakip Ürünlerde Olduğu İçin	5	6,0
	Müşteri İsteği İçin	5	6,0
	Ürün Kalitesini Belgelediği İçin	5	6,0
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %21'inin ürünlerine CE işareti vurma önceliğini güvenli ürün üretmek, yaklaşık % 62'si önceliğini yasal mevzuata uymak,%6'sı önceliğini rakip ürünlerde bulunmasından dolayı,%6'sı önceliğini müşterilerin isteği ve %6'sı önceliğini ise ürünün kalitesini belgelediği şeklinde belirtmiştir.

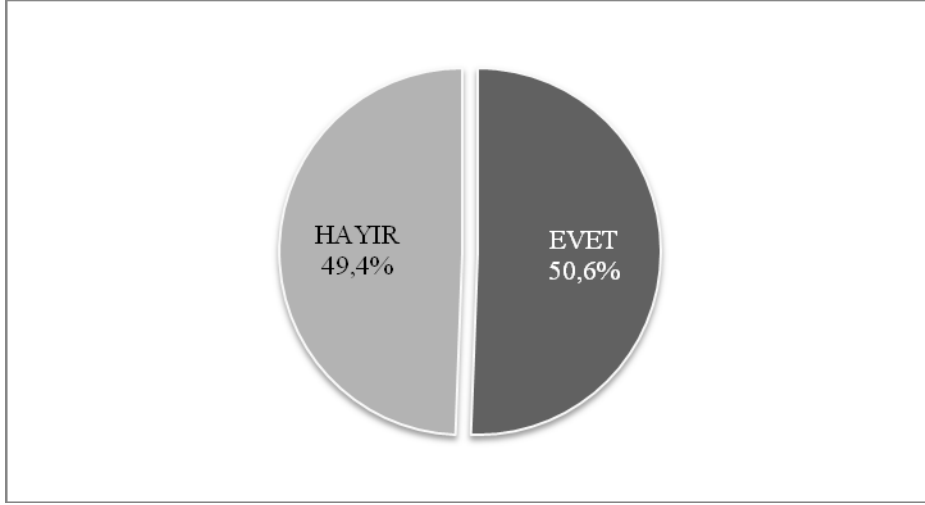

Ürünlerinize CE İşareti İliştirme Sürecinde Ne Gibi Zorluklarla Karşılaştınız?

Herhangi Bir Zorlukla Karşılaşmadık

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EYET	42	50,6
	HAYIR	41	49,4
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %51'i (42 firma) ürünlerine CE işareti ilıştırma sürecinde herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını belirtirken yaklaşık %50'si (41 firma) belirli zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir.

Süreç Hakkında Bilgi Yetersizliği

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	25	30,1
	HAYIR	16	19,3
	Toplam	41	49,4

Ankete katılan firmalarından belirli zorluklarla karşılaşan 41 firmanın yaklaşık %31'i süreç hakkındaki bilgi yetersizliği gibi zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir.

Test Laboratuvarı Bulma Zorluğu

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	30	36,1
	HAYIR	11	13,3
	Toplam	41	49,4

Ankete katılan firmalarından belirli zorluklarla karşılaşan 41 firmanın yaklaşık %37'isi ise test laboratuvarı bulma zorluğu ile karşılaştığını belirtmiştir.

Onaylanmış Kuruluş Bulma Zorluğu

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	31	37,3
	HAYIR	10	12,0
	Toplam	41	49,4

Ankete katılan firmalarından belirli zorluklarla karşılaşan 41 firmanın yaklaşık %38'isi ise onaylanmış kuruluş bulma zorluğu ile karşılaştığını belirtmiştir.

Maddi Zorluklar

		Frekans	Yüzde
Geçerli	EVET	30	36,1
	HAYIR	11	13,3
	Toplam	41	49,4

Ankete katılan firmalarından belirli zorluklarla karşılaşan 41 firmanın yaklaşık %37'si ise maddi zorluklar ile karşılaştığını belirtmiştir.

CE İşaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, satışlara, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Maliyetleri

		Frekans	Yüzde
Geçerli	artırdı	52	62,7
	fikrim yok	31	37,3
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %63'ü CE işaretinin ürün maliyetlerini arttırdığını, yaklaşık %37'si ise fikrinin olmadığını belirtmiştir. CE işaretinin ürün maliyetlerini azalttığını düşünen firma yoktur.

Verimliliği

		Frekans	Yüzde
Geçerli	artırdı	51	61,4
	fikrim yok	32	38,6
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %62'si CE işaretinin alınması ile ürünlerdeki verimliliğin arttırdığını, yaklaşık %39'ü ise fikri olmadığını belirtmiştir.

ancak CE işaretinin ürünlerdeki verimliliği azalttığı yönünde fikre sahip hiçbir firma bulunmamaktadır.

Ürün Kalitesini

		Frekans	Yüzde
Geçerli	artırdı	63	75,9
	fikrim yok	20	24,1
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %76'sı CE işareti ilâştırme süreci sonunda ürün kalitesinin arttırdığını, yaklaşık %24 ise fikrinin olmadığını belirtmiştir ancak hiçbir firma CE işareti alınmasını ile ürün kalitesinin azalttığını düşünmemektedir.

Rekabet Gücünü

		Frekans	Yüzde
Geçerli	artırdı	71	85,5
	fikrim yok	12	14,5
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %86'sı CE işaretinin firmanın pazardaki rekabet gücünü arttırdığını belirtmektedir, yaklaşık %15'i ise fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Karlılığı

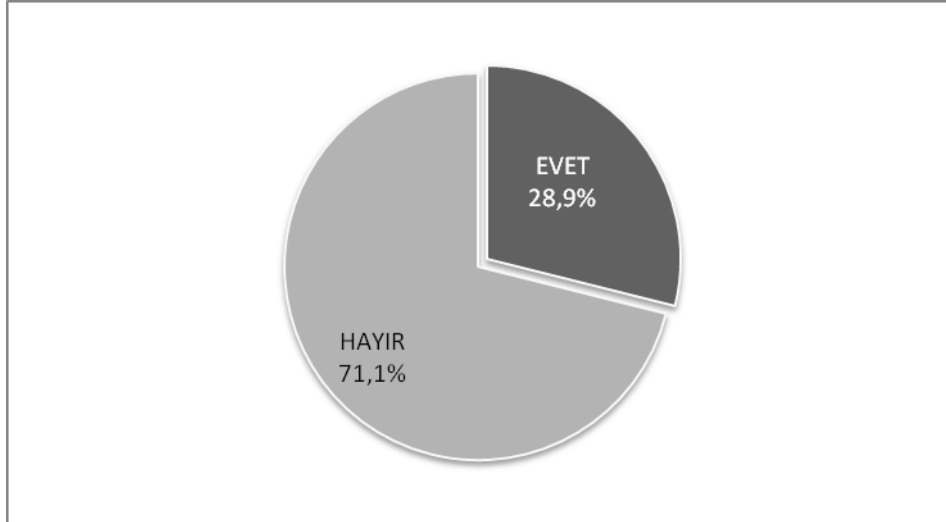
		Frekans	Yüzde
Geçerli	artırdı	55	66,3
	fikrim yok	28	33,7
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %67'si CE işaretinin firmanın karlılığını arttırdığını belirtmektedir, yaklaşık %34'ü ise fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Bugüne kadar ürün ithalat/ihracat aşamasında almış olduğunuz CE işareti ile ilgili bir sorun yaşadınız mı?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	24	28,9
	Hayır	59	71,1
	Toplam	83	100,0

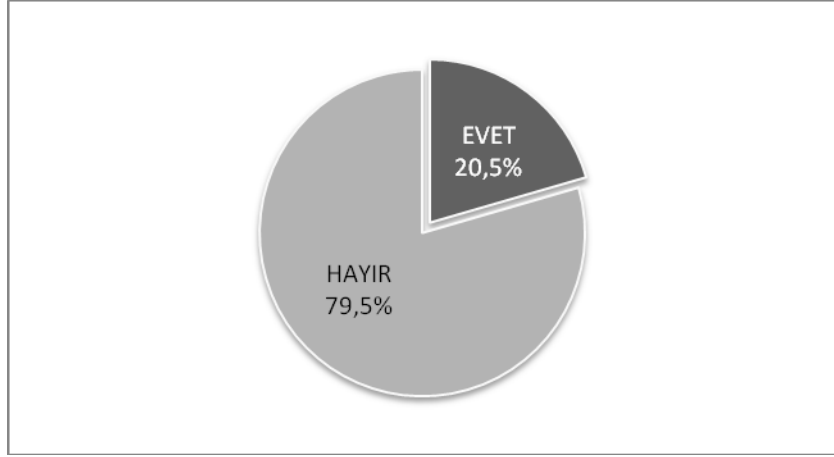
Ankete katılan firmaların yaklaşık %29'u bugüne kadar ürün ithalat/ihracat aşamasında almış olduğu CE işareti ile ilgili bir sorun yaşamadığını, yaklaşık %71 ise sorun yaşadığını belirtmiştir.

CE İşareti ilıştirmek için ürünlerinizde değişiklikler yapmak zorunda kaldınız mı?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	17	20,5
	Hayır	66	79,5
	Toplam	83	100,0

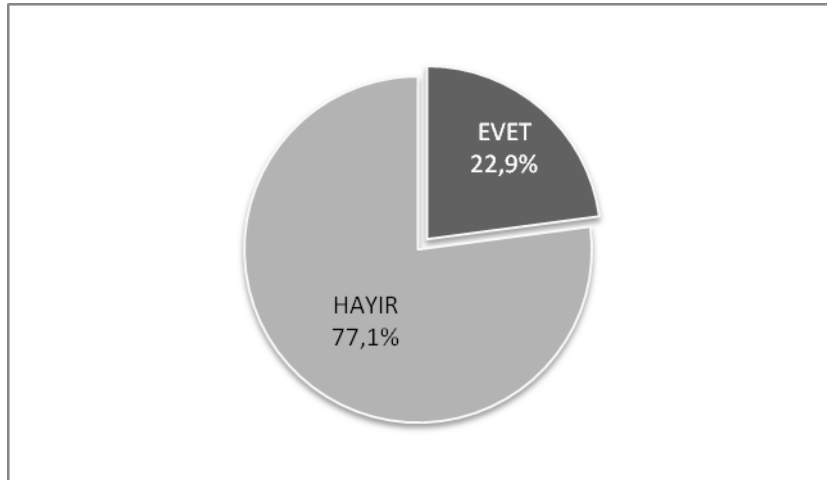
Ankete katılan firmaların yaklaşık %21'i CE İşareti ilıştirmek için ürünlerinde değişiklikler yapmak zorunda kaldığını, yaklaşık %80'i ise herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelere yaptığımız ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir yerel standart ve zorunluluklarla karşılaşılıyor musunuz?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	19	22,9
	Hayır	64	77,1
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %23'ü Avrupa Birliği üyesi ülkelere yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka bir yerel standart ve zorunluluklarla karşılaştığını belirtirken, yaklaşık %77'si ise böyle bir zorunlulukla karşılaşmadığını belirtmiştir.

CE işareti zorunluluğu nedeni ile üretimine veya ihracatına son verdiğiniz ürününüz var mı?

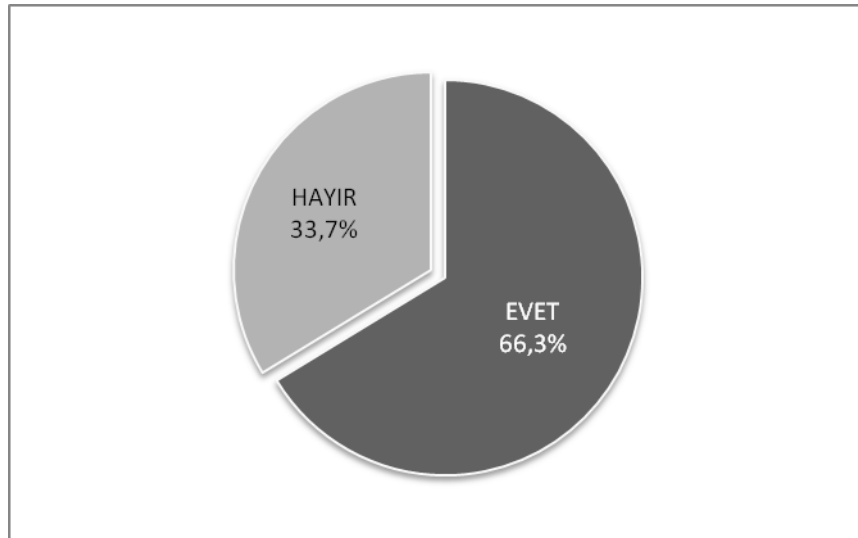
		Frekans	Yüzde
Geçerli	Hayır	83	100,0
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların hiçbiri CE işareti zorunluluğu nedeni ile üretimine veya ihracatına son verdiği ürünü bulunmadığını belirtmiştir.

CE işaretinin kullanımı ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip ediyor musunuz?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Evet	55	66,3
	Hayır	28	33,7
	Toplam	83	100,0

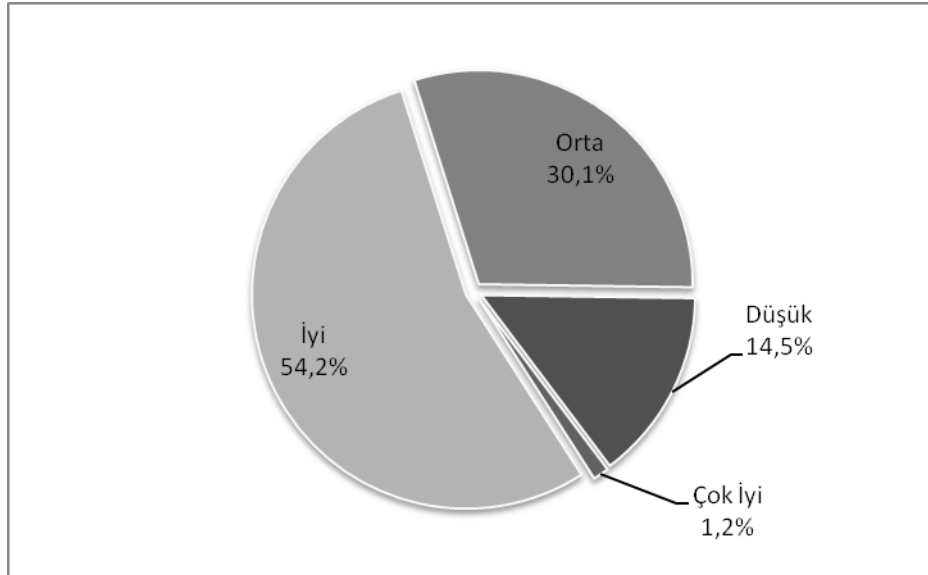
Ankete katılan firmaların yaklaşık %67'si CE işaretinin kullanımı ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip ettiğini belirtirken, yaklaşık %34'ü bu yöndeki gelişmeleri takip etmediğini belirtmiştir.

Firma olarak CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyiniz nedir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Çok İyi	1	1,2
	İyi	45	54,2
	Orta	25	30,1
	Düşük	12	14,5
	Toplam	83	100,0

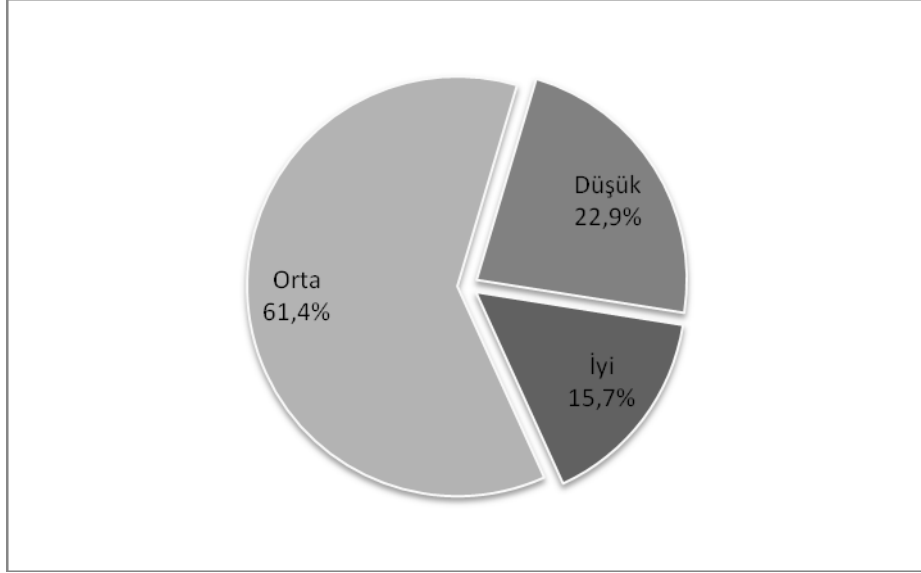
Ankete katılan firmaların yaklaşık %2'si CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyinin 'Çok İyi' olduğunu, yaklaşık %54'ü 'İyi' düzeyde, yaklaşık %30'u 'Orta' düzeyde, ve yaklaşık %15'i ise 'Düşük' düzeyde olduğunu belirtmiştir.

CE işaretinin yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyiniz nedir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	İyi	13	15,7
	Orta	51	61,4
	Düşük	19	22,9
	Toplam	83	100,0

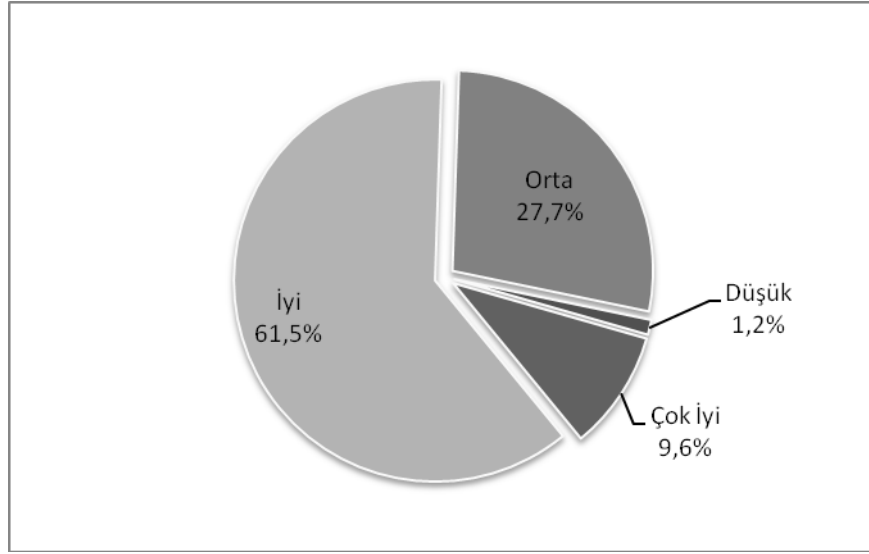
Ankete katılan firmaların yaklaşık %16'sı CE işaretinin yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyinin 'Çok İyi' olduğunu, yaklaşık %62'si 'Orta' düzeyde olduğunu, ve yaklaşık %23'ü 'Düşük' düzeyde olduğunu belirtmiştir.

CE işaretinin kullanımı hakkında yardım aldığınız kuruluşun bilgi düzeyi sizce yeterlidir?

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Çok İyi	8	9,6
	İyi	51	61,4
	Orta	23	27,7
	Düşük	1	1,2
	Toplam	83	100,0

Ankete katılan firmaların yaklaşık %10'u CE işaretinin kullanımı hakkında yardım aldığı kuruluşun bilgi düzeyinin 'Çok İyi' olduğunu, yaklaşık %62'si 'İyi' düzeyde olduğunu, yaklaşık %28'i 'Orta' düzeyde olduğunu, ve yaklaşık %2'si ise 'Düşük' düzeyde olduğunu belirtmiştir.

3.4.3. Normal Dağılıma Uygunluk Testi

Bütün ölçek sorularına One- Sample Kolmogorov Smirnov Testi uygulanmıştır. Yapılan test sonucunda hiçbir değişken normal dağılıma uygun bulunmamıştır. Ancak likert ölçeklerinin normal dağılıma uygun olduğu varsayılmış ve daha sonra parametrik testler, parametrik olmayan testlerle desteklenmiştir.

3.4.4. Faktör Analizi

Araştırmada CE işaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki değişkenler kendi aralarında gruplandırılarak faktör analizine tabi tutulmuştur.

Öncelikle tüm bu etkenlere ait değişkenlere, örneklemin yeterliliğini gösteren KMO Testi ile Bartlett Testi yapılmıştır. KMO testi sonucu 0,627 bulunmuştur. 0,60'ın üzerindeki değerler yeterli kabul edildiğinden araştırmada örneklem sayısı yeterli denilebilir.

Bartlett testi ise küresel ilişkileri dikkate alır. Kuyruk olasılığı (0,000) alpha (0,05) değerinden küçük çıktığından H_0 ' in reddilmesi, korelasyon matrisinin

birim matrise benzemediğini söylemektedir. Ho: Hipotezi küresel ilişki yoktur reddedilir. Sonuç olarak istatistiksel olarak küresel bir ilişki vardır. Böylece Faktör Analizini bu değişkenler üzerinde uygulanabilir.

**CE İşaretinin Maliyetlere, Verimliliğe, Rekabet Gücüne,
Karlılığa ve Ürün Kalitesine Etkileri Hakkındaki Değişkenlerin KMO and Bartlett's
Test Sonuçları**

Kayser-Meyer-Olkin Örnekleme ölçüsü.		,627
Bartlett's Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	49,047
	Serbestlik derecesi	10
	Anlamlılık	,000

Aşağıdaki tabloda toplam varyansların açıklama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre 5 bileşen toplamı olayın %76.574' ünü açıklamaktadır.

**CE İşaretinin Maliyetlere, Verimliliğe, Rekabet Gücüne,
Karlılığa ve Ürün Kalitesine Etkileri Hakkındaki Değişkenlerin Toplam Varyans
Analizleri**

Bileşenler	Başlangıç Özdeğeri			Yükleme karelerinin Çıkarım Toplamları		
	Toplam	Varyansların % 'si	Birikimli %	Toplam	Varyansların % 'si	Birikimli %
1	1,722	34,446	34,446	1,722	34,446	34,446
2	1,097	21,930	56,376	1,097	21,930	56,376
3	1,010	20,198	76,574	1,010	20,198	76,574
4	,831	16,615	93,189			
5	,341	6,811	100,000			

**CE İşaretinin Maliyetlere, Verimliliğe, Rekabet Gücüne,
Karlılığa ve Ürün Kalitesine Etkileri Hakkındaki Değişkenlerin Faktör Analizi**

	Faktörler		
	1	2	3
CE İşaretinin Maliyetlere Etkisi	-,103	,837	-,067
CE İşaretinin Verimliliğe Etkisi	,875	,033	-,218
CE İşaretinin Ürün Kalitesine Etkisi	,280	,522	,615
CE İşaretinin Rekabet Gücüne Etkisi	,335	-,349	,715
CE İşaretinin Karlılığa Etkisi	,869	,032	-,262

Faktör 1; “CE İşaretinin firmalarının ürün maliyetlerine etkisi”, “CE işaretinin firmanın karlılığına etkisi” değişkenlerinden oluşmaktadır ve “maliyet ve karlılık” faktörü olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 2; “CE İşaretininin firmalarının ürünün kalitesine etkisi”, “CE işaretinin firmanın rekabet gücüne etkisi” değişkenlerinden oluşmaktadır ve “ürün kalitesi ve rekabet gücü” faktörü olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 3; “CE İşaretinin firmalarının verimliliğine”, “CE işaretinin sayesinde kaynakların etkin kullanımı” değişkenlerinden oluşmaktadır ve “verimlilik” faktörü olarak isimlendirilmiştir.

Firmaların CE işareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi Değişkenlerine yapılan KMO testi sonucunda 0,609 bulunmuştur.0,60’in üzerindeki değerler yeterli kabul edildiğinden araştırmada örneklem sayısı yine yeterli denilebilir.

**Firmaların CE İşareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi Değişkenlerin KMO
and Bartlett's Test Sonuçları**

Kayser-Meyer-Olkin Örnekleme ölçüsü.		,609
Bartlett's Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	5,041
	Serbestlik derecesi	3
	Anlamlılık	,000

Aşağıdaki tabloda toplam varyansların açıklama yüzdeleri verilmiştir. Buna göre 2 bileşen toplam olayın %74,993'ünü açıklamaktadır.

**Firmaların CE İşareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi Değişkenlerin Toplam Varyans
Analizleri**

Faktörler	Başlangıç Özdeğeri			Yükleme karelerinin Çıkarım Toplamları		
	Toplam	Varyansların % 'si	Birikimli %	Toplam	Varyansların % 'si	Birikimli %
1	1,341	44,706	44,706	1,341	44,706	44,706
2	,909	30,287	74,993	,909	30,287	74,993
3	,750	25,007	100,000			

Firmaların CE İşareti Hakkındaki Bilgi Düzeyi Değişkenlerin Faktör Analizi

	Faktörler	
	1	2
CE İşaretinin Kullanımı Hakkındaki Bilgi Düzeyi	,541	,833
CE İşaretinin Yasal Yaptırımı Hakkında Bilgi Düzeyi	,740	-,218
Yardım Aldığınız Kuruluşun Bilgi Düzeyi	,708	-,409

Faktör 1; “Firmaların CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyi”, “Firmaların yardım aldığı kuruluşun bilgi düzeyi” değişkenlerinden oluşmaktadır ve “genel bilgi düzeyi” faktörü olarak isimlendirilmiştir.

Faktör 2; “Firmaların CE İşaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi” değişkeninden oluşmaktadır ve “yasal yaptırım bilgi düzeyi” faktörü olarak isimlendirilmiştir.

3.4.5. Hipotezlerin Testi

HİPOTEZ 1 : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi düzeyi, CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlara göre farklılık gösterir.

H₀ : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi düzeyi, CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlara göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi düzeyi, CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlara göre farklılık göstermektedir.

Firmaların bilgi düzeyi parametrik bir veri olarak alınabileceğinden ve departman sayısı 2’den fazla olduğu için Anova Testi ile test edilmiştir. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal- Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

Bilgidüzeyi

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,382	4	,096	,476	,753
Grup İçi	15,647	78	,201		
Toplam	16,029	82			

Sig. > 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir fark yoktur.

Sig. ≤ 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark vardır.

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmada katılan firmaların CE hakkındaki bilgi d¼zeyi faaliyetlerin hangi departman tarafından y¼r¼t¼ld¼ę¼ne g¼re farklılık g¼stermemektedir (Ho: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	Bilgi d¼zeyi
Ki-Kare	1,579
df	4
Anlamlılık D¼zeyi	,813

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Değişkenler: CE FAALİYETİ HANGİ DEPATMAN

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine bakıldığında (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için Ho hipotezi kabul edilmiştir. Buna g¼re firmalarda CE hakkındaki bilgi d¼zeyi faaliyetlerin hangi departman tarafından y¼r¼t¼ld¼ę¼ne g¼re farklılık g¼stermemektedir. (Ho: kabul.)

HİPOTEZ 2 : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi d¼zeyi, firmaların AB ¼lkelerine ihracat yapıp yapmamasına g¼re farklılık g¼sterir.

Ho : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi d¼zeyi, firmaların AB ¼lkelerine ihracat yapıp yapmamasına g¼re farklılık g¼stermemektedir.

H₁ : Firmaların CE İşareti hakkındaki bilgi d¼zeyi, firmaların AB ¼lkelerine ihracat yapıp yapmamasına g¼re farklılık g¼stermektedir.

Bilgi d¼zeyi parametrik bir veri olarak alınabileceğinden ve ihracat yapıp yapmama iki anak¼tle oluşturduğundan t-testi yapılmıştır.

Varyansların Homojenliği (Levene Testi)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
		F	Anlamlılık.	t	df	Anlamlılık. (2-tailed)
bilgiduzeyi	Varyanslar Eşit	1,685	,198	,290	81	,773
	Varyanslar Eşit Değil			,313	55,054	,755

Ana kütle varyanslarının denk olup olmadığını Levene testi ile test edilir. Levene testinin anlamlılık katsayısı 0,198, %5'in üzerinde olduğu için iki ana kütle varyansları homojendir. (Ho: kabul varyanslar homojendir)

ANOVA TESTİ

Bilgidüzeyi

	Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar arası	,017	1	,017	,084	,773
Gruplar içi	16,013	81	,198		
Toplam	16,029	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmamıza katılan firmaların CE hakkındaki bilgi düzeyi firmaların AB'ne ihracat yapıp yapmamasına göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

HİPOTEZ 3 : Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürettiği ürünlerde CE İşareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık gösterir.

Ho : Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürettiği ürünlerde CE İşareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürettiği ürünlerde CE İşareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık göstermektedir.

Bu hipotezde veriler non-parametrik bir veri olduğu ve ikinin üzerinde şık bulunduğu için Anova testi analiz için kullanılmıştır. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal- Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

CE işareti ile ilgili faaliyetlerin hangi departman tarafından yürütüldüğü

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	12,293	3	4,098	1,317	,275
Grup İçi	245,731	79	3,111		
Toplam	258,024	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmamıza katılan firmaların CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürettiği ürünlerde CE İşareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	CE Faaliyeti Hangi Departman Tarafından Yürütülmektedir.
Ki-Kare	3,636
df	3
Anlamlılık Düzeyi	,304

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Varyans: Ürünlerde CE İşaretinin Bulunması Zorunluluğu Yüzdesi

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine baktığımızda (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için Ho hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürettiği ürünlerde CE işareti bulunma zorunluluğunun derecesine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 4 : Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürünlerine CE İşareti vurma önceliğine göre farklılık gösterir.

H₀ : Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürünlerine CE İşareti vurma önceliğine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar firmaların ürünlerine CE İşareti vurma önceliğine göre farklılık göstermektedir.

Bu iddialar doğrultusunda kurulmuş hipotezler Anova Testi ile test edilmiş daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

CE işareti ile ilgili faaliyetlerin hangi departman tarafından yürütüldüğü

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	12,730	4	3,182	1,012	,406
Grup İçi	245,294	78	3,145		
Toplam	258,024	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmamıza katılan firmaların CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürünlerine CE İşareti vurma önceliğine göre farklılık göstermemektedir (H₀: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	CE Faaliyeti Hangi Departman Tarafından Yürütülmektedir.
Ki-Kare	4,318
df	4
Anlamlılık Düzeyi	,365

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Varyans: CE İSARETİ VURMA ONCELİĞİNİZ

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine baktığımızda (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için Ho hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre firmalarda CE İşareti ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü departmanlar, firmaların ürünlerine CE İşareti verme önceliğine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 5 : Firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi ile ürünlerine CE işareti iliştime sürecinde karşılaştıkları zorluklar farklılık gösterir.

H₀ : Firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi ile ürünlerine CE işareti iliştime sürecinde karşılaştıkları zorluklar farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi ile ürünlerine CE işareti iliştime sürecinde karşılaştıkları zorluklar farklılık göstermektedir.

Firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi iki anakütle oluşturduğundan t-testi yapılmıştır.

Varyansların Homojenliği (Levene Testi)

	Levene Varyansları Homojenliği Testi		Ortalamaların Homojenliğinin t-testi		
	F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık
Süreç Hakkında Bilgi Yetersizliği	9,967	,003	-1,427	39	,162
			-1,507	26,954	,143
Test Lab.Bulma Zorluğu	6,735	,013	-1,117	39	,271
			-1,218	29,304	,233
Onaylanmış Kuruluş Bulma Zorluğu	,070	,793	-,130	39	,897
			-,130	23,600	,897
Maddi Zorluklar	,524	,474	,379	39	,707
			,367	21,746	,717

Ana kütle varyanslarının denk olup olmadığını Levene testi ile test edilir. Tabloda görüldüğü gibi kuyruk değeri %5'ten büyük olan 'Onaylanmış Kuruluş Bulma Zorluğu' ve 'Maddi Zorluklar' değişkenlerinin varyansları homojendir. (Ho: kabul varyanslar homojendir)

ANOVA TESTİ

Ürünleriniz Yüksek Risk Grubunda Mıdır ?

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,005	1	,005	,024	,876
Grup İçi	18,211	81	,225		
Toplam	18,217	82			

Sig. > 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir fark yoktur.

Sig. ≤ 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark vardır.

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerinin yüksek riskli ürünler kapsamına girip girmemesi ile ürünlerine CE işareti ilişirme sürecinde karşılaştıkları zorluklar farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

HİPOTEZ 6 : CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyetine göre farklılık gösterir.

Ho : CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyetine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti ilişirme maliyetine göre farklılık göstermektedir.

Bu hipotezde veriler non-parametrik bir veri olduğu ve ikinin üzerinde şık bulunduğu için Anova Testi ile test edilmiştir. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

Maliyetler

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,483	2	,241	1,020	,365
Grup İçi	18,939	80	,237		
Toplam	19,422	82			

Sig. > 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir fark yoktur.

Sig. ≤ 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark vardır.

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştirme maliyetine göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	Maliyetleri
Ki-Kare	,203
df	1
Anlamlılık Düzeyi	,652

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Varyans: CE işareti Ortalama Maliyeti

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine bakıldığında (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için Ho hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan firmaların CE işaretinin ürün maliyetlerine etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştirme maliyetine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 7 : CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştirme maliyetine göre farklılık gösterir.

Ho : CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştirme maliyetine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştirme maliyetine göre farklılık göstermektedir.

Bu hipotezde veriler non-parametrik bir veri olduğu ve ikinin üzerinde şık bulunduğu için Anova Testi ile test edilmiştir. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal- Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

Karlılık

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,400	2	,200	,882	,418
Grup İçi	18,154	80	,227		
Toplam	18,554	82			

Sig. > 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir fark yoktur.

Sig. ≤ 0,05 iki anakütle ort. arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark vardır.

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştime maliyetine göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	Karlılık
Ki-Kare	,200
df	1
Anlamlılık Düzeyi	,654

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Varyans: CE İSARETİ ORTALAMA MALİYET

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine baktığımızda (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için Ho hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre firmaların CE işaretinin karlılığa etkisi firmanın en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştime maliyetine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 8 :

Firmaların AB ülkelerine yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşması firmanın CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermektedir.

- Ho :** Firmaların AB ülkelerine yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşması firmanın CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
- H₁ :** Firmaların AB ülkelerine yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşması firmanın CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Bilgi düzeyi parametrik bir veri olarak alınabileceğinden ve ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşılması iki anakütle oluşturduğundan t-testi yapılmıştır.

Varyansların Homojenliği (Levene Testi)

		Levene Varyansları Homojenliği Testi		Ortalamaların Homojenliğinin t-testi		
		F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık
Bilgidüzeyi	Varyanslar Eşit	,670	,415	-,539	81	,592
	Varyanslar Eşit Değil			-,496	26,426	,624

Ana kütle varyanslarının denk olup olmadığını Levene testi ile test edilir. Levene testinin anlamlılık katsayısı 0,415, %5'in üzerinde olduğu için iki ana kütle varyansları homojendir (Ho: kabul varyanslar homojendir).

ANOVA TESTİ

Başka Bir İşaret veya Zorunluluk

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,966	3	,322	1,859	,143
Grup İçi	13,684	79	,173		
Toplam	14,651	82			

Anova testinde faktörlerin kuyruk değerine bakıldığında anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların AB ülkelerine yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir standart ve zorunlulukla karşılaşması firmanın CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

HİPOTEZ 9 : Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık gösterir.

Ho : Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Bu hipotezde veriler non-parametrik bir veri olduğu ve ikinin üzerinde şık bulunduğu için Anova testi analiz için kullanılmıştır. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal- Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

CE İşareti Vurma Önceliğiniz

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	1,752	2	,876	,842	,435
Grup İçi	83,212	80	1,040		
Toplam	84,964	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerine CE işareti ilıştırme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermemektedir (Ho: kabul).

Kruskal-Wallis Testi

	CE İşareti Vurma Önceliğiniz
Ki-Kare	1,494
df	2
Anlamlılık Düzeyi	,474

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Yasal Yaptırım Hakkında Bilgi Düzeyiniz Nedir?

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine baktığımızda (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerine CE işareti ilıştırme önceliği firmanın CE işaretinin yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 10 : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştırme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık gösterir.

Ho : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştırme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştırme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık göstermektedir.

Bu hipotezde veriler non-parametrik bir veri olduğu ve ikinin üzerinde şık bulunduğu için Anova testi analiz için kullanılmıştır. Daha sonra da aynı hipoteze Anova testinin alternatifi, parametrik olmayan Kruskal- Wallis Testi uygulanmıştır.

ANOVA TESTİ

CE İşareti Vurma Önceliğiniz

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	9,218	4	2,305	2,373	,059
Grup İçi	75,745	78	,971		
Toplam	84,964	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık göstermemektedir.

Kruskal-Wallis Testi

	CE İşareti Vurma Önceliğiniz
Ki-Kare	9,038
df	4
Anlamlılık Düzeyi	,060

a Kruskal Wallis Testi

b Gruplanan Varyans: İhracatın Üretime Oranı

Kruskal- Wallis testinde kuyruk değerlerine bakıldığında (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme önceliği firmanın ihracatının üretimine oranına göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 11 : Firmaların CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık gösterir.

Ho : Firmaların CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermemektedir.

H₁: Firmaların CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermektedir.

Yasal yaptırım hakkındaki bilgi düzeyi parametrik bir veri olarak alınabileceğinden ve CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesi iki anakütle oluşturduğundan t-testi yapılmıştır.

Varyansların Homojenliği (Levene Testi)

	Levene Varyansları Homojenliği Testi		Ortalamaların Homojenliğinin t-testi		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
YASAL YAPTIRIM HAKKINDA BILGI DUZEYINIZ NEDIR	,723	,398	,737	81	,463
			,796	66,928	,429

Ana kütle varyanslarının denk olup olmadığını Levene testi ile test edilir. Levene testinin anlamlılık katsayısı 0,398 %5'in üzerinde olduğu için iki ana kütle varyansları homojendir (Ho: kabul varyanslar homojendir).

ANOVA TESTİ

Yasal Yaptırım Hakkında Bilgi Düzeyiniz Nedir?

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,210	1	,210	,544	,463
Grup İçi	31,356	81	,387		
Toplam	31,566	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyi firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermemektedir.

HİPOTEZ 12 : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştirme yükümlüğüne sahip olduğunu ne şekilde öğrendiği firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermektedir.

H₀ : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştirme yükümlüğüne sahip olduğunu ne şekilde öğrendiği firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermemektedir.

H₁ : Firmaların ürünlerine CE işareti ilıştirme yükümlüğüne sahip olduğunu ne şekilde öğrendiği firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermektedir.

Firmaların öğrenme şekli parametrik bir veri olarak alınabileceğinden ve firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesi iki anakütle oluşturduğundan t-testi yapılmıştır.

Varyansların Homojenliği (Levene Testi)

	Levene Varyansları Homojenliği Testi		Ortalamaların Homojenliğinin t-testi		
	F	Anlamlılık	t	df	Anlamlılık
CE YUKUMLULUGUNU OĞRENME ARACI	1,299	,258	-1,369	81	,175
			-1,311	48,575	,196

Ana kütle varyanslarının denk olup olmadığını Levene testi ile test edilir. Levene testinin anlamlılık katsayısı 0,258 %5'in üzerinde olduğu için iki ana kütle varyansları homojendir (H₀: kabul varyanslar homojendir).

ANOVA TESTİ

CE Yükümlülüğünü Öğrenme Aracı

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	2,668	1	2,668	1,874	,175
Grup İçi	115,356	81	1,424		
Toplam	118,024	82			

Anlamlılık değeri (sig.) 0,05'in üzerinde olduğu için araştırmaya katılan firmaların ürünlerine CE işareti ilişirme yükümlüğüne sahip olduğunu ne şekilde öğrendiği firmanın CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip edip etmemesine göre farklılık göstermemektedir.

3.4.6. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırmada SPSS 12.0 for Windows istatistik paket programı kullanılmıştır. Yapılan Cronbach Alpha güvenilirlik testinde araştırma güvenilir bulunmuştur. Anket formunda yer alan likert sorularının tamamının normal dağılıma uygunluğu Tek Örneklem K-S Testi ile araştırılmıştır. Likert sorularının tamamı normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın başında betimsel istatistikler yapılmıştır. Betimsel istatistiklerin ardından 'CE işaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki etkenleri' ve 'firmaların CE işareti hakkındaki bilgi düzeyi' değişkenleri ayrı ayrı faktör analizine tabii tutulmuş ve çeşitli faktörler elde edilmiştir. Elde edilen bu faktörler daha sonra kurulan hipotezlerle test edilmiştir.

Ankete katılan firmaların %67,5 makine Sanayinde,%13,3'ü de otomotiv sanayinde faaliyet göstermektedir. Anket çalışmamız Makine İmalatçıları Birliğine üye firmalar üzerinde gerçekleştirildiği en çok yüzdeyi direk olarak makine sanayisinde faaliyet gösteren firmalar oluşturmaktadır. Kendisini makine haricinde

sınıflandıran firmalarda aslında yine makine imalatı yapan ancak belirli sektörlere yönelik ağırlıklı üretim yaptıkları için kendilerini bu şekillerde sınıflandırmışlar, çalışma da bu sınıflandırma üzerinden yürütülmüştür.

Anketi cevaplayan firmaların tamamı ISO 9001 yönetim sistemi belgesine sahiptir. Bu sonuç firmaların ankete katılan firmaların yönetimde kaliteye önem verdikleri ve artık ISO 9001 sistemini zorunluluk gibi hissettiklerini göstermektedir. Yine firmaların %68,7'si OHSAS İş ve İş Güvenliği sertifikasına sahiptir. Ankete katılan firmaların ancak %24,1'i ISO 1400 Çevre Yönetim Belgesine sahiptir.

Çalışmaya katılan firmaların tamamının ürünlerinde CE uygunluk işareti bulunmakta ve bu firmalar CE işaretini ürünlerine iliştiirmek zorundadır. Yine anketi cevaplayan firmaların tamamı ürünlerinde Türk standartları Enstitüsü belgesi TSE'yi ürünlerinde kullanmaktadır. Bunun sebebi de TSE'nin bir zorunluluk olmasıdır. Firmaların diğer standart ve zorunlulukları kullanma oranları faaliyet gösterdiği sektör ve pazara göre değişmektedir. Ankete katılan firmaların %38,6'sı Rusya Federasyonu sınırları dâhilinde dolaşımda olan ürünlere yönelik gerekli güvenlik testleri sonucunda söz konusu ürünler ilişkin verilen bir belge olan GOST-R işaretini, %18,1 Çin Halk Cumhuriyeti'nde belirli ürün grupları için geliştirmiş olduğu kullanımı zorunlu bir markalama sistemi olan CCC işaretini,%12'si Amerika Birleşik Devletleri tarafından elektronik cihazlar için geliştirilmiş olan teknik düzenlemeleri gösteren FCC kullanmaktadır.

Çalışmaya katılan firmaların yıllık ihracat ciroları incelendiğinde % 45,8'inin ciro ortalaması 401.000\$ ile 750.000\$ arasındadır. %27,7'sinin ciro ortalaması 151.000\$ ile 4000.000\$ arasında, %15,7'sinin ciro ortalaması 751.000\$ ile 999.000\$ arasında,% 10,8'inin ciro ortalaması 1 milyon doların üzerindedir.

Ankete katılan firmaların ihracat yaptığı bölgeler incelendiğinde firmaların %80,7'sinin Ortadoğu ülkelerinde, %69,9'ünün Avrupa Birliği ülkelerine,

%34,9'unun Orta Asya ülkelerine, %27,7'sinin Uzakdoğu ülkelerine ve %3,6'sının Amerika'ya ihracaat yaptığı görülmektedir.

Anketi cevaplayan firmaların %36,1'i toplam üretimin %10 ile %25'ini, %27,7'si üretiminin %5 ile %10'unu, %19,3'ü toplam üretimin %25 ile %50'sini, %13,3'ü üretiminin %50 ile %75'ini, %3,6'sı toplam üretimin %75 ile tamamını ihraç ettiği görülmektedir.

Anketi cevaplayan firmaların %19,3'ünün ürünlerinin %10 ile %25'inde, %34,9'unun ürünlerinin %5 ile %10'unda, %42,2'sinin ürünlerinin %25 ile %50'sinde, %3,6'sının ürünlerinin %50 ile %75'inde CE işareti bulunması zorunlu olduğu saptanmıştır.

Çalışmaya katılan firmaların %71,1'i Avrupa Birliği Ülkelerinde CE İşareti uygulamasına geçilmeden önce ihracat yaptığı ülkelerin yerel işaret veya ürün belgelerini kullandığı, %28,9'unun bu yönde bir faaliyeti olmadığı gözlemlenmiştir.

Ankete katılan firmaların ürünlerine CE işaretini ilişirme yükümlülüğünü firma danışmanından öğrenme oranı %37, rakip firmalardan öğrenme oranı %25,3 ve yazılı ve görsel medyadan öğrenme oranı ile gümrük komisyoncusundan öğrenme oranı %14,5'tir. Firmalardan sadece %8,4'ü CE işareti ilişirme yükümlülüğü müşterilerinden öğrenmişlerdir.

Yapılan çalışmaya katılan firmaların %37,3'ünde CE işareti ile ilgili faaliyetler kalite kontrol departmanınca, %36,1'inde özel belgelendirme kuruluşlarınca, %13,3'ünde üretim planlama departmanınca, %8,4'ünde firma danışmanlarınca ve %4,8'inde İthalat\ihracat departmanınca yürütülmektedir.

Firmaların anket sorularına verdiği cevaplar incelendiğinde %100'ünün ürünleri makineler kararname kapsamına girmektedir. Anket makine üreticisi firmalara uygulandığı için sonucun bu şekilde çıkması anketin uygulandığı firmaların anketin hedef kitlesine uygulandığı konusunda doğrulama sağlamaktadır.

Bununa birlikte anketi cevaplayan firmaların %72,3'ünün ürünleri alçak gerilim cihazları kararnamesi kapsamında girmekte, %51,8'inin ürünleri elektromanyetik uyum kararnamesi kapsamına, %13,3'ü asansör kararnamesi kapsamına girmektedir. Anketin uygulandığı firmaların ancak %9,6'sının ürünleri basınçlı kaplar kararnamesi kapsamına ve %6'sının ürünleri inşaat malzemeleri kararnamesi kapsamına girmektedir. Ankete katılan firmaların ürettiği hiçbir ürün sivil amaçlı patlayıcılar kararnamesi kapsamına girmemektedir.

Anket sorularına verilen yanıtlar göre ankete katılan firmaların %32,5'inin ürünleri yüksek risk kapsamında bulunmaktadır. Bu yüksek riskli ürün kapsamına giren ürün gruplarından %25,3'ü CE işareti iliştime sürecinde onaylanmış kuruluş onayı gerektirmiştir.

Firmaların anket soruları verdiği cevaplar incelendiğinde firmaların %65,9'unun en çok ürettiği ürüne ait CE işareti iliştime maliyeti 2.500 dolar ile 5.000 dolar arasındadır. Bununla birlikte firmaların %31,3'ü CE işareti iliştime maliyetinin 5.000 ile 10.000 dolar arasında olduğunu belirtmiştir. Firmaların sadece %3,6'sı CE işareti iliştime maliyetinin 10.000 ile 20.000 dolar arasında olduğunu belirtmiştir.

Ankete katılan firmaların %61,4'ü gibi büyük bir çoğunluğu CE işareti vurma önceliğini yasal mevzuata uymak olarak belirtmiştir. Bununla birlikte firmaların %20,5'i CE işareti vurma önceliğini güvenli ürün üretmek olarak belirtmiş. Ankete katılan firmalardan ürünlerine CE işareti vurma önceliğini rakip ürünlerde olduğu için vurmayı tercih edenlerin sayısı ankete katılan firmaların %6'sını, müşterilerin böyle bir isteği olduğu için vuranların sayısı firmaların %6'sı ve ürün kalitesini belgelediği için vurmayı tercih edenlerin sayısı ankete katılan tüm firmaların %6'sını oluşturmaktadır.

Anket sorularına verilen cevaplara göre firmaların %50,6'sı ürünlerine CE işareti iliştime sürecinde herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını belirtmiştir. CE işareti iliştime sürecinde zorluklarla karşılaşan firmaların %30,1'i bu süreçte bilgi

yetersizliği ile karşılaştığını,%36,1'i test laboratuvarı bulmada zorluk yaşadığını,%37,3'ü Onaylanmış kuruluş bulma zorlandığını ve %36,1'i ise maddi zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir.

Ankete katılan firmaların ürünlerine CE işareti vurmaları sonucunda bu sürecin etkileri hakkında %62,7'si ürün maliyetlerini arttırdığını,%61,4'ü ürün verimliliğini arttırdığını,%75,9'ü ürün kalitesini arttırdığını,%85,5'i ürünün rekabet gücünü arttırdığını,%66,3'ü karlılığı arttırdığını belirtmiştir.

Ankete katılan firmaların ithalat ve ihracat aşamasında CE işareti iliştirdikleri ürünlerde sorun yaşayıp yaşamadığı hakkında soruya verdikleri cevaba göre % 28,9'ü sorun yaşadığını belirtmiştir.%71,1 gibi büyük bir kısmı ise herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Firmaların anket sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde firmalar sadece %20,5'i CE işareti iliştirmek için ürünlerinde değişiklikler yapmak zorunda kalmışlardır.%79,5 gibi büyük bir kısmı ise herhangi bir değişiklik yapmak zorunda kalmamıştır.

Ankete katılan firmaların %77,1'u AB üyesi ülkelere yaptığı ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir yerel standart ve zorunlulukla karşılaşmadığını belirtmiştir.

Ankete katılan firmaların tamamı CE işareti nedeni ile üretimine son verdiği ürün bulunmadığını belirtmiştir. Bu firmaların %66,3'ü CE işareti ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip ettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmada CE işaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki değişkenlere çok değişkenli istatistiklerden faktör analizi yapılmış ve sonuçta 3 faktör elde edilmiştir. Böylece birçok değişken bir araya getirilerek az sayıda ilişkisiz, kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler

bulunması amaçlanmıştır. Firmaların belirli özellikleri ile yeni bulunan faktörler arasında daha rahat analiz yapılmasına imkân sağlanmıştır.

Faktör analizi “maliyet ve karlılık”, “ürün kalitesi ve rekabet gücü” “verimlilik” faktörleri elde edilmiştir. Bu üç faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans 76,574’tür.

Daha sonra firmaların CE işareti hakkındaki bilgi düzeyi değişkenlerine çok değişkenli istatistiklerden faktör analizi yapılmış ve sonuçta 2 faktör elde edilmiştir. Bu iki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans 74,993’tür.

Araştırmada firmaların belirli özellikleri incelenmiş ve Anova, Kruskal-Wallis testi, Levene Testi yapılarak birçok hipotez test edilmiştir. Bu inceleme ve testler sonucunda ulaşılan sonuçlar çalışmanın içerisinde yer almaktadır.

3.5. İleriye Dönük Araştırmalar İçin Öneriler

Anket çalışması sonucunda yapılan değerlendirmeler ve elde edilen çıkarımlar, elbette Türkiye’deki CE işaretinin etkilerini bütün yönleriyle yansıtmamaktadır. Ancak anket çalışması genel durum hakkında bilgi edinmek amacıyla CE işaretinden en çok etkileneceği düşünülen firmalar üzerinde uygulanmıştır. CE işareti mecburiyeti birçok firma için yeni olmakla beraber bir zorunluluktur. Ancak ülkemizde uygulanma zorunluluğu daha yeni gerçekleşen ve uzun vadedeki etkileri önümüzdeki yıllarda daha da belirginleşecek olan bu uygulamaya yönelik yapılacak çalışmalar için şu öneriler getirilebilmektedir.

1. Öncelikle bu konu ile yapılacak araştırmalarda bir pilot çalışması yapılması yararlı olacaktır. Kullanılacak örneklem sayısının bizim çalışmamızdaki örneklem sayısından fazla olması sağlanarak yapılacak çalışmanın güvenilirliğinin artırılması imkânı sağlanacaktır.

2. Ürönlere CE işareti iliştime ürün maliyetlerinde ne kadarlık bir artışa neden olmaktadır? Firmalar ürünlerinin CE işareti kapsamına girdiğini hangi aşamada ne şekilde öğrenmektedir?
3. CE işareti iliştime süreci yeni bir uygulama olduğu için bu alanda bu uygulamanın sonuçlarına yönelik yapılacak çalışmalar için CE işareti ile ilgili faaliyetleri başından beri takip eden ve bu süreç hakkında yeterli bilgisi olan firmalar örneklem olarak seçilmelidir.
4. Araştırmamızla benzer doğrultuda yapılacak çalışmalarda özellikle CE işaretinin ihracat yapan firmalara etkisi araştırılacaksa ihracat yapan firma ile birlikte bu süreci yöneten firma danışmanların, gümrük komisyoncuların rolü göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

CE uygululuk işareti, ürünlerin AB pazarında serbestçe dolaşabilmesine olanak sağlayan, tüm teknik düzenlemeleri bir çatı altına toplamak amacıyla oluşturulmuş teknik bir düzenlemedir. CE İşareti taşıyan ürünler, Avrupa Birliği mevzuatında ilgili ürün yönetmeliğinde belirtilen direktiflere (standartlara) uygun olduğunu göstermekte dolayısı ile CE İşareti taşıyan ürünler Avrupa Birliği ülkelerine ihracatlarını kolaylaştırmaktadır. Kısaca CE işareti, ürünlerin Avrupa Birliği iç pazarında serbestçe dolaşımına olanak veren bir "endüstriyel ürün pasaportu" olarak tanımlanabilir.

CE İşaretinin çeşitli sebeplerden ötürü AB dışında kalan ülkeler tarafından çeşitli noktalarda eleştirilere tabi tutulmaktadır. Öncelikle ülkelere özgü ayrı ayrı teknik düzenlemelerin tek bir düzenlemeye bağlanması Avrupa ekonomik pazarına girişte büyük bir kolaylık sağlamaktadır ayrıca bu düzenleme sayesinde tüketicilerin daha güvenli ve sağlıklı ürünler kullanılması temin edilmiş olmaktadır. Ancak tüm bunlarla birlikte bu yeni düzenleme ile daha önceki düzenlemelerden daha ileri gidilerek üreticilerin gerek üretim aşamasında gerekse ürün dizaynında değişiklikler yapma zorunlulukları ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte yeni şekillenen bu düzenlemeler üreticiler tarafından tam olarak anlaşılmamıştır ve uygulamada bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca CE işareti ilıştırme sürecinde yaşanan sıkıntılardan bir diğeri onaylanmış kuruluşlarla ilgili yaşanan sıkıntılardır. CE işaretlemesine tabi olan ve test işlemi için tarafsız bir onaylanmış kuruluşun onayından geçmesi gereken ürünler için ayrıca bir maliyet oluşmakta ve onaylanmış kuruluş seçiminde üreticiler değişik sıkıntılarla karşılaşmaktadır.

CE İşaretinin uygulanma süreci Türkiye açısından değerlendirilecek olursa öncelikli olarak Türkiye açısından en büyük dış pazarı temsil eden Avrupa Pazarı da böyle bir zorunlu uygulamanın olması CE işareti olmadan Türk ihracatçılarının bu pazarda faaliyet gösterememesi demektir.

Ayrıca Avrupa pazarında olduğu gibi CE işaretinin AB uyum süreci ile birlikte Türkiye iç pazarında zorunlu hale gelmiş olması diğer önemli bir husustur. Avrupa Birliği'nce oluşturulmuş Yeni yaklaşım kararlarının ilgili kurumlarca Türk mevzuatına çevrilmesiyle hazırlanan yönetmelikler artık zorunlu hale gelmiştir. Şu an kanunlar önünde, ürünü CE işareti kapsamına giren bir üretici hala CE işareti olmayan ürün piyasaya sürüyorsa suçlu konuma düşmektedir. Türkiye şu an geçiş sürecinde olduğu için takip ve denetim mekanizması tam olarak oturtulamamış ancak yakın gelecekte bunun böyle olmayacağı açıktır.

Son olarak CE işaretinin temel amacı olarak belirtilen güvenli ürün üretme amacı ele alınacak olursa gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bu tip düzenlemelerin Türkiye'de de hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Ortaya çıkan bu genel hususlarla birlikte yapılan araştırma sonucunda CE işareti sürecinin etkileri Avrupa Birliği ihracat yapmakta olan küçük ve orta ölçekli firmalar açısından değerlendirildiğinde daha detaylı bilgilere ulaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda özellikle ihracat faaliyetlerine önem gösteren firmaların uluslararası ticaretin gereklerini takip ettikleri, pazar şartlarına ve rekabet ortamına göre gerekli önlemleri aldıkları görülmektedir. Özellikle ihracat yapacak ülke hakkında bilgi edinilmesi aşamasında ve oluşan şartlara göre hareket edilmesinde firmalar bilinçli bir şekilde hareket etmekte ve zor şartlara uyum sağlamaktadır. Özellikle firmaların büyük çoğunluğunun CE işareti ile ilgili faaliyetlere herhangi bir sorunla karşılaşmadan önce başlaması böyle bir sonuca ulaşmada etkili olmuştur. Ayrıca firmaların ürünlerine yönelik CE işareti alma önceliğinin en öncelikli sebebinin yasal mevzuata uymak olduğunu belirtmeleri bu sonucu ulaşmada ayrıca etkili olmuştur.

CE işaretinin etkileri hakkında firmaların yeterli derecede ve istenilen düzeyde cevap verememeleri hala bazı hususların firmalarca tam olarak anlaşılamadığı sonucuna varılmasına neden olmuştur. Firmalar CE işaretini yasal bir zorunluluk olarak görmekle birlikte önemli bir rekabet unsuru olarak

algılamaktadır. Bu doğrultuda firma yetkilerince CE işareti ile ilgili faaliyetler olması gerekenin dışında abartılmakta ve CE işareti ile ilgili firmanın yürüttüğü faaliyetlere yönelik eksiklikler belirtilmek istenmemektedir.

Araştırma sonucunda CE işareti zorunluluğu neticesinde firmaların pazar paylarında büyük bir değişiklikler yaşanmadığı, firmaların pazar taleplerini yerine getirdiği ve mevcut pazarlarını korudukları gözlemlenmiştir. Ayrıca firmalar özellikle onaylanmış kuruluş onayı gerektiren ürünlerde CE işareti almış olmalarını bir rekabet unsuru olarak öne sürmekte CE işareti alan ürünlerini bir çeşit kalite onayı almış gibi algılamaktadırlar. Ancak bir ürüne CE işareti iliştilmesi o ürünün kaliteli bir ürün olduğunu değil gerekli güvenlik şartlarını yerine getirdiğini gösteren bir uygulama olduğunu unutmamak gerekmektedir. Türk firmalarının CE sürecinde en çok karşılaştıkları problem, yetkili kuruluşların yeterli bilgi aktarımında bulunmamasıdır. Bu durum üreticileri farklı arayışlara götürmekte ve sonuçta mağdur olmaları söz konusu olmaktadır.

AB pazarına girişte birlik üyesi ülkelerin kendilerine özgü var olan teknik düzenlemelerinin tek bir düzenleme olarak uygulamaya sokulması Türk kobileri için büyük kolaylıklar sağlamıştır. Firmaların ürünlerine CE işareti iliştilmeleri neticesinde firmaların ihracat yaptığı ülkelerin bu düzenleme haricinde herhangi başka bir zorunluluk öne sürmemeleri durumu açıkça göstermektedir.

Bir maliyet unsuru olarak CE işareti firmalar tarafında çok büyük bir sorun gibi gözükmemektedir. Netice itibari ile CE işareti belirli ürün grupları haricinde firmaların kendi bilgi düzeyi neticesinde herhangi bir dış müdahaleye gerek kalmadan gerçekleştirilebilmektedir. Bu süreçte en büyük rol firmada bu faaliyetlerden sorumlu olan kişi ve firmaların gümrük komisyoncularına düşmektedir.

Sonuç olarak CE işareti ülkemizde faaliyet gösteren firma için uygulanması gereken bir zorunluluk olarak karşımızdadır. CE işaretinin temel dayanak noktası güvenli ürün üretmek olduğu için üretici firmalarda bu bilincin yerleştirilmesi ve

sadece yasalara uymak amacı ile bu faaliyetler yürütülmemelidir. Günümüz pazar koşulları üreticilerin artık, insan sağlığı, insan güvenliği ve üretimin çevresel etkilerini göz önünde bulundurması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKTAN, Coşkun Can ve İstiklal Y.Vural. **Rekabet Gücü ve Türkiye**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Rekabet Dizisi, Ankara, 2004.

BAGWELL, Kyle ve Robert W.STAIGER. **The Economics of World Trading System**, The Massachusetts Institute of Technology Press, Londra, 2003.

BALL, Donald, Wendell H.McCulloch, Paul L.Frantz, J.Michieal Geringer ve Michael S.Minor. **International Business-The Challenge of Global Competition**, Mc Graw Hill/ Irwin, Ninth Edition, USA, 2003.

BAYSAN, Ömer ve Osman CİVELEK.(hızl.). **Türkiye'nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve CE İşareti**, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2004.

BLIND, Knut. **The Economics of Standards-Theory Evidence Policy**, Edward Elgar, USA, 2004.

BRUNSSON, Nils, Bengt JACOBSSON and ASSOCIATES. **A World of Standards**, Oxford University Press, New York, 2002.

ÇEŞMECİOĞLU, Senem. (hızl.). **CE Rehberi**, İstanbul Ticaret Odası., İstanbul, 2004.

DUNN, Robert M. ve James C.INGRAM. **International Economics**, John Willey & Sons Inc., Fourth Edition, USA, 1996.

DURA, Cihan ve Hayriye ATİK. **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, Nobel Yayınları,Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara, 2003.

ERÇİN, Erhan.(hızl.). **Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye**, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2002.

European Commission. **Guide to Implementation of Directives Based on The New Approach and The Global Approach**, European Communities, Italy, 2000.

FISCHER, Thomas C. **The United States, The European Union and The 'Globalization' of World Trade**, Quorum Books, USA, 2000.

GANDOLFO, Giancarlo. **Elements of International Economics**, Springer-Verlag, Heidelberg, 2004.

GEGEZ, A.Ercan. **Pazarlama Araştırmaları**, Beta Yayınları, Genişletilmiş 2.Baskı,İstanbul 2007.

HANSON, David. **CE Marking, Product Standards and World Trade**, Edward Elgar Publishing Limited, Northampton, 2005.

HUSTED, Steven ve Michael MELVIN. **International Economics**, Addison Wesley Longman, USA, 2001.

International Trade Centre. **Influencing and Meeting International Standards-Challenges for Developing Countries**, Genevre, 2001.

International Trade Centre. **İşletmeler İçin Dünya Ticaret Sistemi Rehberi**, İkinci Baskı, Genevre, 1999.

İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi. **GATT-Uruguay Round Uluslar arası Ticarete ve İş evrelerine Etkileri**, Ankara, 1996.

İktisadi Kalkınma Vakfı. **Avrupa Birliği Tüketici Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İstanbul, 2001.

İstanbul Sanayi Odası. **Türkiye'de Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları**, İstanbul, 2005.

KARLUK, S.Rıdvan. **Küreselleşen Dünyada Uluslar arası Ekonomik Kuruluşlar ve Entegrasyonlar**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 2.Baskı, Eskişehir, 1995.

KARLUK, S.Rıdvan. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.

KJELDEN, Soren. **International Trade Policy**, Copenhagen Business School Press, Danimarka, 2001.

KOZLU, Cem. **Uluslar arası Pazarlama-İlkeler ve Uygulamalar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genişletilmiş 6.Baskı, Ankara, 1998.

LANJOUW, G.J. **International Trade Institutions**, Longman Publishing, New York, 1995.

McDONALD, Frank and Stephen DEARDEN, **European Economic Integration**, 4th Edition, Prentice Hall, Pearson Education Limited, 2005.

National Academy Press, **Standards, Conformity Assessment and Trade**, Washington, 1995.

NURAY, Haluk ve Şirin ÇALIŞ. (hızl.). **Avrupa Birliği'nde Tarife Dışı Engeller ve Bu Çerçeve Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin Değerlendirilmesi**, İktisadi Kalkınma Vakfı., İstanbul, 1996.

ÖKTEM, Zübeyde. **İhracatta Avrupa Birliği Standartları ve Türkiye'nin Bu Standartlara Uyumu**, Müsiad Araştırma Raporları, 1998.

ÖZTÜRK, Nesli. **CE İşareti ve Uygulamaları**, İzmir Ticaret Odası, 2002.

RENSBERGER, Roger A., Rene van de Zande ve Helen Delaney. **Standards Setting in The European Union**, NIST Special Publication 891, 1997.

ROTHERY, Brian. **Standards and Certification in Europa**, Gower Publishing, England, 1996.

SEYİDOĞLU, Halil. **Uluslar arası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, 14.Baskı, İstanbul, 2001.

SÖNMEZ, Ayper Eğdirici. (hızl.). **Avrupa Pazarında Ürününüzün Pasaportu CE Uygunluk İşareti**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2001.

SPIVAK, M.Steven ve F.Cecil BRENNER. **Standardization Essentials Principles and Practice**, Marcel Dekker Inc, New York, 2001.

SYKES, Alan O. **Product Standards for Internationally Integrated Goods Markets**, The Brookings Institution, Washington, 1995.

TRICKER, Ray. **CE Conformity Marking and New Approach Directives**, Butterworth-Heinemann, 2000.

TURHAN, Ali. **Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ≠ GATT**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1997.

ŞENSOY, Acar. (hızl.). **Avrupa Birliği'nin Malların Serbest Dolaşımı Mevzuatına Uyumda Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Ankara, 2001.

UYANUSTA, Esra. (hızl.). **Kalite Altyapısı: Standardizasyon, Akreditasyon ve Uygunluk Değerlendirmesi**, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, 2006.

YAZMAN, İrfan. (hızl.). **Kalite ve Standartların Esnaf ve Sanatkar Açısından Önemi**, Türkiye Esnaf-Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998

YEREBAKAN, M. **Endüstriyel Ürünler İçin Avrupa'ya Uygunluk İşareti CE EİKitabı**, MEYER, İstanbul, 2002.

YILMAZ, Çetin. **Standardizasyon Terim ve Kavramları**, Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 1997.

ARAŞTIRMA ve TEZLER

AKER, Sebla. **Standardizasyonun Önemi ve Uluslar arası Ticaretteki Yeri**, Uzmanlık Tezi, T.C.Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracarı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 1991.

BEBEKOĞLU, Aylın. **Dünya Ticaret Örgütü Kararları ve 2005'te İşletmelere Yansımaları- Panel**, s.17-24, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 30.11.2004.

Gümrük Teftiş Kurulu Semineri. **İthalatta Standardizasyon Denetimi**, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, Mart 2001.

KOÇAK, Muzaffer Atilla. **CE İşareti ve Türk Şirketlerine Uygulanabilirliğinin Analizi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1997.

KOVAN, K.Selim. **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Mal ve Mamul Bazında Standardizasyon, Belgelendirme ve Kalite Güvence Sistemleri**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, İstanbul, 1995.

MENGİ, Yusuf Çakabey. **CE Süreci - Medikal Sektöründe Uygulamalar Ve Türk Firmalarının Bu Süreçteki Durumu**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005.

SAVAŞ, Vural. **Dünya Ticaret Örgütü Kararları ve 2005'te İşletmelere Yansımaları- Panel**, s.12-15, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 30.11.2004

ŞAHİNGÖZ, Sevan. **Avrupa Birliği'nin Gümrük Mevzuatı Üzerindeki Etkileri ve CE Markası Konusunda Yapılan Bir Uygulama**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999

YILMAZ, Süleyman. **Ticarette Teknik Engeller Standardizasyon ve CE İşareti**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998.

MAKALELER

AKTAN, Coşkun Can. "Global Ekonomik Entegrasyon ve Türkiye", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 12, 1999.

BRENTON, Paul, John SHEEHY ve Marc VANCAUTEREN. "**Technical Barriers to Trade in the European Union: Importance for Accession Countries**", Journal of Common Market Studies, Volume 39, Issue 2, 2001.

CASELLA, Alessandra, "Product Standards and International Trade Harmonization Through Private Coalitions" **Kylos**, Vol.54, s.243-264, 2001.

DAŞTAN, Ahmet. "Avrupa Birliği Direktiflerinin Firmalarımızın Dış Ticaretine Etkileri" , **İgeme'den Bakış**, Sayı 25, s.38, 2003..

DEMİR, Müslüm. "DTÖ Ticarette Teknik Engeller Anlaşmasının Uluslar arası Ticarette Teknik Engellerin Kaldırılmasına Katkısı", **İgeme'den Bakış**, Sayı 20, s.22-25, 2002.

ERDİL, T.Sabri ve Oya ERDİL. "Pazarların Ürün ve Hizmet Kalitesi Açısından Disipline Edilmesinde AB Yeni Yaklaşım Direktifleri, Ürünlere İlişkin Teknik

Mevzuatın Uyumlaştırılması Yasası ve Türkiye Örneği Üzerine Öneriler”, **Öneri Dergisi**, Sayı:24, s. 9-16, Haziran 2005.

European Telecommunications Standards Institute, “One Standard, One Test, Accepted Everywhere”, **ETSI Press Release**, October 2002.

FISCHER, C.Thomas. “An American Looks at The European Union ”, **European Law Journal**, Volume 12, Issue 2, March 2006.

HAYSTEAD, John. “Bill Mounts for CE Marking”, **Electronic Business**, p.35, January, 1998.

KÖKTÜRK, Kaan. “Standart ve Teknik Düzenleme”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 4, 1997.

LIN, Grace. “China’s Compulsory Product Certification System-CCC Mark Certification”,**Product Safety Engineering**, 2005 IEEE Symposium, 2005.

LOHBECK, David. “The CE Marking: Separating Fact From Fiction”, **EDN Magazine**, Volume 42, s.133-138, 1997.

MAYER, Robert N. “Protectionism,Intellectual Property, and Consumer Protection:Was the Uruguay Round Good for Customer?”, **Journal of Consumer Policy**, Sayı 21, s.195-215, 1998.

MOLYNEUX, Candido Garcia. “The Trade Barriers Regulation: The European Union as a Player in The Globalisation Game”, **European Law Journal**, Volume 5, Issue 4, 1999.

NAWROCKI, Axel. “The Impact of International Standardization”, **Direction Magazine**, <http://www.directionsmag.com>, Erişim Tarihi:24.09.2006.

ÖRNEK, Gökhan. “Ticarette Teknik Engeller Anlaşması Ve Türkiye Uygulaması”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 12, 1999.

URLAKIS, M.Dawna. “Regulatory Requirements and The Certification Process”, **Northcon/98 Conference Proceedings**, 21-23 Ekim, 1998.

PULAT, Mustafa. “Dünya Ticaret Örgütü ve Uluslar arası Ticaret Müzakerelerinin Geleceği”, **Uluslar arası Ekonomik Sorunlar**, Sayı 1, 2001.

RAVIER, Paul Henri. Çeviren: Oğuz ULUSOY. “Uluslar arası Standardlaşma ve Uluslar arası Ticaret”, **Ekonomik ve Teknik Dergi-Standard**, Sayı 483, s. 34-36, 2002.

SAATCİOĞLU, Cem. “Dış Ticaretin Önündeki Engeller ve Çevresel Kriterler ile Dış Ticaret İlişkisi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 23, 2001.

SALLY, Razeen. “Free Trade, New Century”, **Economic Affairs**, Blackwell Publishing, Vol.25, No.4, s.81, 2005.

SAMSUN, Nihal. “10. Yılında Avrupa Tek Pazarı”, **Maliye Dergisi**, Sayı:143,s.58-70, Mayıs-Ağustos 2003.

SAVAŞ, Halil. “Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti” **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2003.

STURM, Daniel M. “Product Standards, Trade Disputes,and Protectionism” , **Canadian Journal Of Economics**, Vol.39, s.564-579, 2006.

TUNCER, Selahattin. “Yeni Korumacılık(New Protectionism)”, **İstanbul Sanayi Odası Dergisi**, Sayı 334, s.33-34, 1994.

Standardizasyon Çalışmaları. <http://www.tse.org.tr/Turkish/Standard/Genel.asp?sira=1&Islem=B> Erişim Tarihi 09.08.06.

Ürün Belgelendirme Çalışmaları. <http://www.tse.gov.tr/Turkish/urunbelgelendirme/genel.asp?sira=1&Islem=B> Erişim Tarihi 12.08.2006.

Akreditasyonun Uluslararası Boyutu. <http://www.turkak.com/literat/mk12.htm> Erişim Tarihi 19.08.06.

About The FCC. <http://www.fcc.gov/aboutus.html> Erişim Tarihi 24.08.2006.

Certifications of IGEL Thin Clients http://www.igel.de/igel_rubrik/powerslave_id,181_nodeid,181_language,en.html Erişim Tarihi 26.08.2006 .

Compliance Mark Definitions. <http://www.percept.com/mark.php> Erişim Tarihi: 25.08.2006.

CE Uygunluk İşareti. <http://www.foreigntrade.gov.tr/dts/ABTeknik/WEBCE.htm> Erişim Tarihi: 31.10.2006.

Keymark-CENCER Mark. <http://www.cenorm.be/cenorm/conformityassessment/cen+mark+/index.asp> Erişim Tarihi:27.08.06.

AB`Ye Uyum Yasaları-Haber <http://www.tuketiciler.web.tr/haber.asp?id=362> Erişim Tarihi: 16.11.2006.

CE İşareti İçin Maliyet Nedir? <http://www.esim.com.tr/sss.asp> Erişim Tarihi: 14.11.2006.

It's the Internal Market, stupid! A company survey on trade barriers in the European Union. http://www.nho.no/files/Final_PDF-format-090604.pdf Erişim Tarihi: 20.11.2006.

CE UYGUNLUK İŞARETİNİN MAKİNE İMALATI YAPAN FİRMALARIN İHRACATINA ETKİSİ ANKETİ

* Lütfen bu formu doldurduktan sonra, ogkilig@hotmail.com adresine ek olarak gönderiniz.

Sayın İlgili ;

Bu çalışma Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. öğretim üyelerinden Doç. Dr. Serdar Pirtini danışmanlığında, firmaların CE uygunluk işareti kullanma zorunluluğunun firmalar üzerindeki etkisinin araştırılması amacıyla gerçekleştirilmektedir.

15 dakika içinde tamamlayacağınız bu anket çalışması ile bizlere vermiş olduğunuz değerli katkılarınızdan ötürü teşekkür eder işlerinizde başarılar dileriz.

1. Firmanızın Faaliyet Gösterdiği Alan?

2. Firmanızın sahip olduğu yönetim sistem belgeleri nelerdir?

- ISO 9000 ISO 16949 ISO 14000
 OHSAS 18000 Diğer:

3. Ürünlerinizin sahip olduğu veya almayı düşündüğünüz diğer ürün işaret veya markaları var mı?

CE

UL

TSE

CCC

FCC

GOST-R

TÜV-GS

4. Firmanızın yıllık ihracat cirosu ne kadardır?

- 50 Bin \$-150 Bin \$ 151-400 Bin \$ 401-750 Bin \$ 751 Bin-1Milyon \$ 1Milyon Dolar Üzeri

5. Firmanızın ihracat yaptığı bölgeler nerelerdir?

- Avrupa Birliği Ülkeleri Ortadoğu Orta Asya
 Amerika Uzak Doğu Afrika Diğer.....

6. İhracatınız üretiminizin yüzde kaçını oluşturmaktadır?

- %5-%10 %10-%25 %25-50 %50-%75 %75-%100

7. Ürünlerinizin yüzde kaçında CE işareti bulunması zorunludur?

- %5-%10 %10-%25 %25-50 %50-%75 %75-%100

8. Avrupa Birliği Ülkelerinde CE İşareti uygulamasına geçilmeden önce ihracat yaptığınız ülkelerin yerel işaret veya ürün belgelerini kullanıyor muydunuz? Lütfen ülke ve belgeyi belirtiniz.

- Evet ..... Hayır

9. Ürettiğiniz ürünlerden hangileri için CE İşareti ilaştırma yükümlülüğüne sahip olduğunuzu ne şekilde öğrendiniz?

- Müşterilerden Firma Danışmanından Rakip Firmalardan
 Yazılı ve Görsel Medyadan Gümrük Komisyoncumdan Diğer.....

10. Firmanızda CE İşareti ile ilgili faaliyetler hangi departman tarafından yürütülmektedir?

- Kalite Kontrol Departmanı Üretim Planlama Departmanı Firma Danışmanı
 İthalat/İhracat Departmanı Özel Belgelendirme Kuruluşu Diğer.....

11. Ürünleriniz hangi kararnamelerin kapsamına girmektedir?

- Alçak Gerilim Cihazları Elektromanyetik Uyumluluk Asansörler Makineler
 Basıncı Kaplar Gaz Yakan Aletler İnşaat Malzemeleri Sivil Amaçlı Patlayıcılar

12. a. Ürününüzün yüksek risk kapsamında bulunmakta mıdır?

- Hayır Evet Cevabınız "Evet" ise CE İşaretini ilıştırma süreciniz bir Onaylanmış Kuruluş onayını gerektirdi mi?
 Hayır Evet-Hangi Onaylanmış Kuruluşu ile çalıştınız?.....

13. En çok ürettiğiniz ürüne ait CE İşareti ilıştırmanın firmanıza ortalama maliyeti hangi aralıktadır?

(Danışmanlık-Test/Muayene- Onaylanmış Kuruluş dahil)

- 2.500 \$- 5.000 \$ 5.000\$-10.000 \$ 10.000 \$-20.000 \$ 20.000 \$ - daha fazla

14. Ürünlerinize CE vurmadaki önceliğiniz nedir?

- Güvenli ürün üretmek için Yasal mevzuatlara uymak için Rakip ürünlerde olduğu için
 Müşterim istediği için Ürün Kalitesini belgelediği için

15. Ürünlerinize CE işareti ilıştırma sürecinde ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

- Herhangi bir zorlukla karşılaşmadık Test laboratuvarı bulma zorluğu Maddi zorluklar
 Onaylanmış kuruluş bulma zorluğu Süreç hakkında bilgi yetersizliği

16. CE İşaretinin maliyetlere, verimliliğe, rekabet gücüne, satışlara, karlılığa ve ürün kalitesine etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

> Maliyetleri	☐ Arttırdı ☐ Fikrim Yok ☐ Azalttı	> Rekabet Gücünü	☐ Arttırdı ☐ Fikrim Yok ☐ Azalttı
> Verimliliği	☐ Arttırdı ☐ Fikrim Yok ☐ Azalttı	> Karlılığı	☐ Arttırdı ☐ Fikrim Yok ☐ Azalttı
> Ürün Kalitesini	☐ Arttırdı ☐ Fikrim Yok ☐ Azalttı		

17. Bugüne kadar ürün ithalat/ihracat aşamasında almış olduğunuz CE işareti ile ilgili bir sorun yaşadınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
18. CE İşareti ilştirmek için ürünlerinizde değişiklikler yapmak zorunda kaldınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
19. Avrupa Birliği üyesi ülkelere yaptığınız ihracatlarda CE işareti haricinde bu işaretle birlikte başka herhangi bir yerel standart ve zorunluluklarla karşılaşıyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır
20. CE işareti zorunluluğu nedeni ile üretimine veya ihracatına son verdiğiniz ürününüz var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
21. CE işaretinin kullanımı ile ilgili yasal zorunluluklar hakkındaki gelişmeleri takip ediyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır

22. Firma olarak CE işaretinin kullanımı hakkındaki bilgi düzeyiniz nedir?	☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Düşük ☐ Çok Düşük
23. CE işaretinin yasal yaptırımı hakkındaki bilgi düzeyiniz nedir?	☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Düşük ☐ Çok Düşük

24. Ekleme İsteddiğiniz Diğer Hususlar .....

ÖZGEÇMİŞ

Osman Gazi KILIÇ 1982 yılında Sivas'ta doğdu. 2000 yılında Bursa Özel Nilüfer Lisesi'nden mezun oldu. 2000 yılında Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü'nü kazandı. 2004 yılında işletme Bölümü'nden "Pazarlama Uluslararası İşletmecilik" uzmanlık dalı ile mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalı Uluslararası Kalite Yönetimi Yüksek Lisans Programı'nı kazandı. 2006 yılında Avrupa Birliği ve Kocaeli Sanayi Odası işbirliği ile gerçekleştirilen İhracat Uzmanı Yetiştirme Programı'na katılarak dış ticaret ile ilgili çalışmalarına başladı. 2006 yılında beri özel sektörde ihracat uzmanı olarak çalışmaktadır. İleri derecede İngilizce ve bilgisayar bilmektedir.